

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

**Příběh pěstounky na přechodnou
dobu:
Návrhy pro systémová zlepšení**

Petra Turtáková

Katedra teologické etiky
Vedoucí práce: PhDr. Bohumila Baštecká, Ph.D.
Studijní program: Teologie
Studijní obor: Křesťanská krizová a pastorační práce - diakonika

Praha 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Příběh pěstounky na přechodnou dobu: Návrhy pro systémová zlepšení napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 28. 4. 2019

Anotace

Předkládaná diplomová práce je kvalitativní sondou do příběhu pěstounky na přechodnou dobu. Práce tento příběh zachycuje, analyzuje a zařazuje do systémových souvislostí. Činí tak s důrazem na osobní zkušenost pěstounky na přechodnou dobu a s využitím osobní zkušenosti dalších aktérů zainteresovaných v tomto konkrétním případě – včetně té moje. Práce je z velké části reflexí mé vlastní role v tomto příběhu, nahlíží na něj z různých perspektiv, které se vyvíjejí v čase. Diplomová práce se opírá o znalost teoretických zdrojů, především metodik náhradní rodinné péče a metodických doporučení. Teoretické zdroje jsou kriticky nahlíženy a propojovány s osobními zkušenostmi. Tento postup dal vzniknout výslednému zpracování příběhu, které poskytuje možnost nahlédnout do širších souvislostí kolem pěstounství na přechodnou dobu v naší republice. Zachycení systémových souvislostí je v práci využito pro vytvoření návrhů možných systémových zlepšení.

Klíčová slova

Pěstounská péče na přechodnou dobu, náhradní rodinná péče, doprovázení, doprovázející organizace, orgán sociálně-právní ochrany dětí, sociálně-právní ochrana dětí

Bibliografická citace

TURTÁKOVÁ, Petra. *Příběh pěstounky na přechodnou dobu: návrhy pro systémová zlepšení*. Praha, 2019. Diplomová práce. Vedoucí práce:

PhDr. Bohumila Baštecká, PhD.

Summary

This thesis is a qualitative probe into the story of a temporary foster mother. The thesis captures, analyses and classifies this story into systemic context. It does so with an emphasis on the temporary foster mother's personal experience and also with using personal experience of other participants involved in this particular case - including mine. This thesis is largely a reflection of my own role in this story, it is looking at it from different perspectives that evolve over time. The thesis is grounded in theoretical sources, especially methodologies of temporary foster care and methodological recommendations. Theoretical sources are critically viewed and connected to personal experience. The resulting storytelling, which provides an insight into the wider context of temporary foster care in the Czech Republic, was based on this procedure. Capturing systemic context is used in this thesis to create suggestions for possible systemic improvements.

Keywords

Temporary foster care, foster care, accompanying, accompanying organization, Authority for Social and Legal Protection of Children, Social and Legal Protection of Children

Poděkování

Velké poděkování patří vedoucí mé práce PhDr. Bohumile Baštecké, Ph.D. za to, že mě celým procesem psaní provázela, pomáhala mi získávat nadhled a byla mi na této cestě partnerem.

Také bych ráda poděkovala Mgr. Petře Klvačové, Ph.D. za společné konzultace, cenné rady a projevenou podporu.

Děkuji také kolegyním a kolegům, kteří společně se mnou navštěvovali Skupinový diplomový seminář, za připomínky, inspiraci a podnětné debaty.

Speciální dík patří pěstounce na přechodnou dobu, o jejímž příběhu celá práce pojednává. Velmi si vážím naší spolupráce, nejen ve vztahu k diplomové práci. Také děkuji dlouhodobým pěstounům, přechodným pěstounům a dítěti, z jejichž zkušenosti tato práce taktéž čerpá.

Dále bych ráda poděkovala Nadačnímu fondu Věry Třebické-Řivnáčové za projevení důvěry a poskytnutí finančního příspěvku, díky němuž jsem se mohla naplno věnovat psaní diplomové práce.

Velmi děkuji také Bc. Martině Loutné, metodičce příprav žadatelů; Mgr. Vladimíru Buchtovi, právníkovi právního oddělení Krajské pobočky úřadu práce v Praze; Bc. Jitce Furchové, reference oddělení nepojistných sociálních dávek Krajské pobočky úřadu práce v Příbrami; Mgr. Václavu Mackerle, vedoucímu oddělení sociálně – právní ochrany dětí Krajského úřadu Královéhradeckého kraje a Mgr. Soně Hanzlíkové, DiS., pracovníci oddělení sociálních věcí Krajského úřadu Plzeňského kraje, za cenné informace, které mi poskytli.

Srdečné poděkování věnuji svému manželovi, rodině a přátelům, kteří mě na této cestě po celou dobu podporovali.

4. Sociálně-právní ochrana dětí v souvislostech PPPD: Role, zodpovědnosti, úkoly a vzájemná spolupráce doprovázející organizace a OSPOD	75
4.1. Doprovázející organizace: role, úkol, zodpovědnost.....	78
4.1.1. Podpůrná role doprovázející organizace	79
4.1.2. Vzdělávací role doprovázející organizace	85
4.1.3. Kontrolní role doprovázející organizace	88
4.2. Orgán sociálně-právní ochrany dětí: role, úkol, zodpovědnost	90
4.2.1. Krajský úřad a pěstounská péče na přechodnou dobu	92
4.2.2. Úřad práce a pěstounská péče na přechodnou dobu	94
4.2.3. OSPOD dítěte a pěstounská péče na přechodnou dobu.....	95
4.2.4. OSPOD pěstouna a pěstounská péče na přechodnou dobu	98
4.3. Spolupráce doprovázející organizace a OSPOD	100
4.4. Diskuse: Proč se vyhraňuje kontrola a podpora?	103
5. Neviditelný svět neformálních doprovázejících	107
5.1. Vzájemná podpora pěstounů	107
5.2. Pěstouni a jejich vlastní rodina a přátelé	111
5.3. Mnohorolovost dobrovolnice a dobrovolnictví	114
5.4. Diskuse: Proč jsem neviděla běžný lidský svět?.....	119
6. Romství	121
6.1. Jsi Rom, protože jsme tě za něj označili	121
6.2. Kdybys nebyl Rom, už bys byl adoptovaný	124
6.3. Diskuse: Jak přistupovat k dětem, které jsou označovány za romské? .	125
7. Návrhy systémových změn na základě příběhu pěstounky, praxe a metodik	127
7.1. Spolupráce mezi OSPOD a doprovázející organizací	127
7.2. Podpora vycházející z potřeb a ze životní zkušenosti pěstounů	131
7.3. Romství.....	139
8. Závěry aneb Došli jsme do cíle?	145
Seznam literatury	147
Seznam příloh	161
Příloha č. 1 Moje výzkumná cesta v jednotlivých krocích a datech.....	163
Příloha č. 2 Informovaný souhlas	175
Příloha č. 3 Přepis výzkumného rozhovoru (neveřejná)	177
Příloha č. 4 Kódy a kategorie z výzkumného rozhovoru (neveřejná)	178
Příloha č. 5 Schémata pro jednotlivá dějství příběhu	179

Seznam zkratek

DO – doprovázející organizace

DP – diplomová práce

ETF UK – Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy

IPOD – individuální plán ochrany dítěte

KÚ – krajský úřad

NRP – náhradní rodinná péče

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

PP – pěstounská péče

PPPD – pěstounská péče na přechodnou dobu

SPOD – sociálně-právní ochrana dětí

ÚP – úřad práce

Úvod aneb Pozvání na cestu objevování

Na počátku psaní diplomové práce jsem si stanovila cíl: **zachytit, analyzovat a zařadit do systémových souvislostí konkrétní příběh pěstounky na přechodnou dobu s důrazem na její osobní zkušenost a s využitím osobní zkušenosti dalších aktérů zainteresovaných v tomto konkrétním případě – včetně té moje.** Když se na tento cíl podívám dnes, vidím, že jsem si zvolila výzkumnou cestu. Předkládaná práce nabízí čtenáři možnost projít touto cestou společně se mnou. Člením ji do osmi kapitol. Teorie s praxí se po celou dobu prolínají, doplňují a obohacují.

První kapitolu jsem pojala jako „Průvodce“, kterého je dobré si přečíst ještě předtím, než na cestu vyrazíte. „Předporozumění“ zachycuje mou výchozí pozici a motivaci pro podniknutí cesty. „Metodologie“ popisuje zvědavost, která mě na této cestě provázela, zdroje, ze kterých jsem čerpala, a způsoby, jakými jsem se dívala na svět kolem sebe. „Osoby a obsazení“ vypráví o lidech, se kterými jsem se na své výzkumné cestě potkala, protože v příběhu pěstounky hráli určitou roli.

Druhá kapitola odpovídá na mou výzkumnou otázku: **Jak pěstounka na přechodnou dobu popisuje svou vlastní zkušenost s PPPD?** Také mě poprvé nutí zamyslet se nad tím, **jak rozumím já svojí zkušenosti s pěstounstvím na přechodnou dobu v roli dobrovolnice.** Příběh pěstounky na přechodnou dobu inspiruje k návrhům pro systémové změny, které zachycuji v tabulce na konci kapitoly. Tím reaguji na výzkumnou otázku: **Co se systém sociálně-právní ochrany dětí může naučit z jednoho příběhu pěstounky na přechodnou dobu?**

Třetí, čtvrtá a pátá kapitola se věnují oblastem, které vzešly z analýzy výzkumného rozhovoru. Do značné míry odpovídají na otázku: **Jaké oblasti**

vlivu představovali a vytvářeli jednotliví aktéři v tomto konkrétním příběhu pěstounství na přechodnou dobu? Třetí kapitola pojednává o pěstounské péči na přechodnou dobu jakožto formě náhradní rodinné péče. Představuje její smysl, podoby a tematizuje změnu přechodných pěstounů na dlouhodobé pěstouny. Čtvrtá kapitola nabízí možnost, jak chápat systém sociálně-právní ochrany dětí ve spojitosti s pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Sleduje přitom výzkumnou otázku: **Jak by měla vypadat podpůrná, kontrolní a vzdělávací funkce sociálně-právní ochrany dětí u pěstounství na přechodnou dobu, aby plnila svůj účel?** Pátá kapitola volně navazuje na předchozí a ukazuje, že pěstoun není jen „objektem“ formálního doprovázení, ale především „subjektem“ s vlastními zkušenostmi a zdroji. Každou z těchto kapitol uzavírá diskuse.

Šestá kapitola je malým odbočením na cestě, neboť v ní nepřevládá zkušenost pěstounky na přechodnou dobu. Rozhodla jsem se věnovat romství dítěte. Tématem romství se zabývám dlouhodobě a v mých očích je ve vztahu k příběhu důležité. Převažujícím zdrojem pro sepsání této kapitoly byly zkušenosti dlouhodobých pěstounů, do jejichž péče dítě přešlo.

Sedmá kapitola je pomyslným vyústěním cesty. Předkládá ucelené návrhy systémových změn. Vychází přitom z příběhu pěstounky na přechodnou dobu, z mé vlastní praxe, z metodik náhradní rodinné péče a dalších dokumentů.

Návrhy systémových změn jsou odpovědí na výzkumnou otázku: **Co by se při pohledu na souvislosti a děje mezi jednotlivými aktéry a oblastmi vlivu dalo změnit, aby součinnost a spolupráce při pěstounství na přechodnou dobu naplňovala nejlepší zájem dítěte a též prospívala vzájemnému učení zúčastněných a důvěře v systém?**

Na možné pokračování cesty odkazuje závěrečná kapitola, v níž shrnuji výsledky práce a uvádím témata, která mohou dalším výzkumníkům sloužit jako zdroj inspirace.

1. Průvodce kvalitativní výzkumnou cestou

Tématem této diplomové práce je Příběh pěstounky na přechodnou dobu: návrhy pro systémová zlepšení. Jak název napovídá, na následujících stránkách se budu věnovat jednomu konkrétnímu případu PPPD. Pro jeho zkoumání jsem zvolila kombinaci kvalitativních výzkumných přístupů a metod. Tento průvodce zachycuje mou počáteční výzkumnou pozici a nabízí přehledný návod, jak mou kvalitativní cestu chápat.

1.1. Předporozumění

Na začátek představím, jaký vztah k tématu pěstounství na přechodnou dobu mám a jakou roli v něm zaujímám.

Jako střední školu jsem vystudovala pedagogické lyceum a během studia i po jeho skončení jsem se věnovala dětem. O pěstounské péči na přechodnou dobu jsem se poprvé dozvěděla od svých známých, kteří se v roce 2015 stali přechodnými pěstouny. Byla jsem jejich prací nadšena, protože mi dávala smysl. Viděla jsem v ní především pomoc dětem, které se ocitly v těžké životní situaci, a také naplnění vlastní potřeby být prospěšný. Začala jsem se o pěstounskou péči více zajímat. Když jsem zjistila, že jedna z organizací, které doprovázejí pěstouny, shání dobrovolníky, ihned jsem tam napsala. A tak se stalo, že jsem v prosinci roku 2016 začala v oblasti pěstounské péče působit jako dobrovolnice.

1.1.1. Podpůrná osoba pro pěstounku: dobrovolnice, placená hlídačka a kamarádka

Po dobu deseti měsíců jsem pravidelně jednou týdně docházela do domácnosti pěstounky, která se v rámci pěstounské péče na přechodnou dobu starala o malé dítě. Mou roli v této náhradní rodinné péči pojmenovala

pracovnice doprovázející organizace jako „podpůrná osoba pro pěstounku“¹. V době, kdy jsem do domácnosti docházela, spočívala tato role především v převzetí starosti o dítě na dobu, během které si pěstounka mohla zařídit to, co zrovna potřebovala (např. uklidit, nakoupit, zajít k doktorovi nebo na úřad apod.). Část každé návštěvy jsme ale trávili všichni tři dohromady a v tomto čase jsem svou podpůrnou roli vnímala jako synonymum pro kamarádku, která se o pěstounku zajímá, vyslechne ji, probere s ní to, co je zrovna potřeba, zkrátka je tu pro ni. Po dobu, po kterou jsme se s pěstounkou a dítětem vídaly, se náš vztah proměňoval. Po několika měsících mi pěstounka nabídla tykání, což pro mě bylo zprávou o větší blízkosti mezi námi dvěma. Takovýchto „sblížení“ jsem během naší spolupráce vnímala celou řadu, pro ilustraci např. když mi pěstounka věnovala bundu do hor, kterou dříve sama nosila, nebo když mi nabídla, abych s ní a s dítětem jela na chalupu. Postupně jsme si mezi sebou vytvořily vztah důvěry, kterého si velmi vážím.

1.1.2. Přechodová osoba pro dítě a konflikt loajalit

Po dobu deseti měsíců jsem tedy měla možnost být součástí vývoje tohoto konkrétního případu PPPD, a to až do doby předání dítěte do následné péče - dlouhodobé pěstounské péče. Procesu předávání jsem se osobně neúčastnila, pouze jsem naslouchala zkušenosti, kterou se mnou sdílela pěstounka na přechodnou dobu. Po dokončení procesu předávání jsem byla dlouhodobými pěstouny požádána, zda bych mohla dítě pravidelně hlídat i nadále, za což mi nabídli finanční odměnu. Jejich nabídku jsem přijala a začala jsem jednou týdně docházet hlídat to samé dítě do jeho nového domova - do domácnosti dlouhodobých pěstounů – v roli placené hlídačky. Byla jsem pro dítě přechodovým člověkem, který ho provázel velkou změnou v jeho životě. I pro mě bylo toto období změnou a zároveň velkou zkušeností.

---

¹ Takto mou roli definovala klíčová pracovnice pěstounky v naší emailové komunikaci.

Dlouhodobí pěstouni si po převzetí dítěte do péče po dobu několika měsíců nepřáli, aby dítě bylo v osobním kontaktu s přechodnou pěstounkou, která ho do té doby vychovávala. Byli přesvědčeni o tom, že si tak dítě lépe vytvoří vazbu k nim, zvykne si na nové lidi a prostředí. To pěstounka na přechodnou dobu velmi těžce nesla. Ani já sama jsem nesouhlasila se znemožněním kontaktu mezi přechodnou pěstounkou a dítětem. Viděla jsem, že ji tato situace velmi trápí a to zase trápilo mě. Na druhou stranu jsem však už chodila do „nové rodiny“ a navazovala vztah s dlouhodobými pěstouny. Ocitla jsem se v pozici „dvojí loajality“.

Nastalou situaci se mnou řešila doprovázející organizace, u které jsem nadále působila jako dobrovolnice. Koordinátorka dobrovolníků se zajímala o to, zda mi tato pozice vyhovuje. Já jsem ale neměla problém se svou pozicí, tu jsem si uměla vybalancovat sama. Spíše jsem měla dojem, že by toho doprovázející organizace měla dělat víc jak pro pěstounku na přechodnou dobu, tak pro dlouhodobé pěstouny. Tehdy vzklíčila myšlenka napsat diplomovou práci, která by se věnovala podpoře pěstounských rodin.

1.1.3. Podpora při předávání dítěte do následné péče jako původní motivace pro výběr tématu práce

Děni kolem předávání dítěte pro mě vyvrcholilo v okamžiku, kdy jsem se dozvěděla, že pěstounka na přechodnou dobu nastoupila do nové práce a už nebude pracovat jako pěstounka. Považovala jsem ji za schopnou pěstounku, které „bude škoda“. Myslela jsem si, že se dobrovolně rozhodla vystoupit z evidence pěstounů na přechodnou dobu.² Jejího rozhodnutí mi bylo líto

---

² V době, kdy jsem tuto diplomovou práci začínala psát (listopad 2017), jsem byla přesvědčena o tom, že se pěstounka rozhodla z evidence pěstounů na přechodnou dobu vystoupit. Až ve výzkumném rozhovoru, který jsem s pěstounkou vedla 14. 8. 2018, jsem se dozvěděla, že z evidence pěstounů na přechodnou dobu nevystoupila, pouze přerušila zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu. Možná jsem nějakou informaci od přechodné pěstounky

a zároveň ve mně probudilo řadu otázek. Proč tento případ skončil vystoupením pěstounky z evidence pěstounů na přechodnou dobu? Bylo vše tak, jak mělo být? Šlo něco udělat jinak, lépe?

Motivací této práce se stala snaha zjistit v širších souvislostech, co předcházelo vystoupení pěstounky z evidence a zda se mu dalo zabránit. Tedy **promýšlet proces předávání dítěte nejen s ohledem na nejlepší zájem dítěte, ale též na dobrou zkušenost pěstounů na přechodnou dobu.**

Téma podpory pěstounských rodin jsem po konzultaci s vedoucí své práce pozměnila a rozhodla se komplexněji zaměřit na tento jeden konkrétní případ. Nápad podívat se na jeden příběh novým způsobem, nahlédnout ho v širších souvislostech, mě nadchnul. Ačkoli jsem s pěstounkou za dobu naší spolupráce celkově strávila velké množství času, nikdy nebyl dostatečný prostor ani příležitost si v klidu promluvit o tom, jak ona vnímá svoji zkušenost s pěstounskou péčí na přechodnou dobu.

1.2. Metodologie

Na této diplomové práci jsem začala soustavně pracovat v říjnu roku 2017. V té době už jsem za sebou měla téměř rok dobrovolnictví po boku pěstounky a dítěte. Nezačínala jsem tedy od nuly, spíše naopak – tématem, které jsem se rozhodla zpracovávat, jsem žila. Věděla jsem o pěstounství na přechodnou dobu velké množství informací, znala jsem řadu lidí, kteří v oblasti PPPD působí. Přesto jsem měla dojem, že mi řada informací chybí a že nejsem schopna příběh pěstounky a pěstounství nahlédnout v souvislostech. Bylo třeba

---

nebo od klíčové pracovnice špatně pochopila, popřípadě si ji špatně vyložila. Je také možné, že jsem si takto interpretovala fakt, že pěstounka nastoupila do jiného zaměstnání, které nemělo s náhradní rodinnou péčí nic společného.

vedle role dobrovolnice přijmout také roli výzkumnice a podívat se na příběh pěstounky novými – výzkumně zvědavými – očima.

1.2.1. Cíle práce a výzkumné otázky

Cílem práce je zachytit, analyzovat a zařadit do systémových souvislostí konkrétní příběh pěstounky na přechodnou dobu s důrazem na její osobní zkušenost a s využitím osobní zkušenosti dalších aktérů zainteresovaných v tomto konkrétním případě – včetně té moje. Účelem zpracování bude možnost nahlédnout do širších souvislostí kolem pěstounství na přechodnou dobu v naší republice. Zachycení systémových souvislostí poslouží při tvorbě návrhů pro možná systémová zlepšení.

Pro naplnění cílů práce jsem si na počátku položila dvě základní výzkumné otázky:

- Jak pěstounka na přechodnou dobu popisuje svou vlastní zkušenost s PPPD?
- Co se systém sociálně-právní ochrany dětí může naučit z jednoho příběhu pěstounky na přechodnou dobu?

V průběhu zpracování jsem přidala další:

- Jak rozumím já svojí zkušenosti s pěstounstvím na přechodnou dobu v roli dobrovolnice?
- Jaké oblasti vlivu představovali a vytvářeli jednotliví aktéři v tomto konkrétním příběhu pěstounství na přechodnou dobu?
- Jak by měla vypadat podpůrná, kontrolní a vzdělávací funkce sociálně-právní ochrany dětí u pěstounství na přechodnou dobu, aby plnila svůj účel?

- Co by se při pohledu na souvislosti a děje mezi jednotlivými aktéry a oblastmi vlivu dalo změnit, aby součinnost a spolupráce naplňovala nejlepší zájem dítěte a též prospívala vzájemnému učení zúčastněných a důvěře v systém?

1.2.2. Zkoumané osoby

Výběr zkoumaných osob byl dán příběhem. Klíčová pracovnice doprovázející organizace mě seznámila s pěstovankou na přechodnou dobu a dítětem. Ze začátku jsem viděla hlavně nás čtyři, potom jsem se začala zabývat dalšími osobami, které byly pro příběh nějakým způsobem významné. Podrobně jsou tyto osoby představeny v podkapitole 1.3. Osoby a obsazení.

Popisovaný příběh a moje pozice v něm se v čase vyvíjí a zúčastnění lidé a vztahy s nimi se proměňují. S dítětem z příběhu PPPD jsem neztratila kontakt, pravidelně ho navštěvuji v rodině dlouhodobých pěstounů. Měla jsem proto tendenci zabývat se i jejich zkušenostmi. Psala bych ale jinou práci. Výjimku představuje kapitola Romství, kde jsem využila vyprávění obou zdrojů - dlouhodobých pěstounů a pěstovanky na přechodnou dobu.

1.2.3. Zdroje výzkumných dat

V diplomové práci využívám data různé povahy. Rozmanitost výzkumných dat a způsobů jejich získávání považuji za přednost, protože poskytuje možnost nahlížet na zvolené téma z různých úhlů a nacházet nové souvislosti.

Zdroje dat představuji chronologicky podle své osobní cesty dobrovolnice – placené hlídačky - výzkumnice. Podrobný a ucelený přehled výzkumné cesty v datech a souvislostech přikládám v příloze č. 1.

Dobrovolnictví – moje zkušenost

Svou desetiměsíční cestu dobrovolnice bych připodobnila k metodě etnografického (v mém případě až autoetnografického) výzkumu, zúčastněnému pozorování. Etnografický (neboli terénní) výzkum je založen na pozorování a dokumentaci každodenních činností lidí a na vedení rozhovorů s nimi.³ Švaříček metodu definuje jakožto „dlouhodobé, systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu s cílem objevit a reprezentovat sociální život a proces.“⁴ Nedbálková uvádí, že terénní výzkum je něčím, co spousta z nás dělá každý den – díváme se, nahlížíme situace kolem nás z pohledu nesamozřejmosti.⁵ Přesně to jsem dělala i já. Nejdřív jsem se divila jako dobrovolnice, až mě toto divení dovedlo k tomu, abych se divila jako výzkumnice.

V době, kdy jsem byla dobrovolnicí, jsem zúčastněné pozorování cíleně neprováděla. Neměla jsem stanovený cíl pozorování ani jsem si nepsala terénní poznámky, protože jsem tehdy ještě netušila, že se budu příběhu péstounky věnovat v rámci své diplomové práce. Přesto jsem, zcela přirozeně, probíhající aktivity sledovala, žila a nějak si je sama pro sebe interpretovala. Vytvářely moje předporozumění i zaměření rozhovoru, reakce v něm a též porozumění dalším aktérům i slepé skvrny při pohledu na ně.

Terénní poznámky

Dalším zdrojem dat pro diplomovou práci byly terénní poznámky, tedy záznamy obsahující „co výzkumník slyšel, viděl, prožil, o čem uvažoval v průběhu shromažďování a reflektování dat“⁶. Terénní poznámky jsou nástrojem terénního výzkumu. Začala jsem si je psát v den, kdy došlo k předání

---

³ Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*.

⁴ Švaříček, R. Šedřová, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. s. 143

⁵ Nedbálková, K. in Švaříček, R. Šedřová, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*.

⁶ Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. s. 201

dítěte z přechodné pěstounské péče do dlouhodobé pěstounské péče, tedy v říjnu 2017. Přechodná pěstounka mi tehdy napsala sms zprávu, ve které stálo: „A už si ho odvezli.“ Cítila jsem smutek a měla jsem potřebu zachytit to, co se se mnou dělo. Původním impulsem pro psaní terénních poznámek pro mě bylo citové pohnutí, nikoli výzkumný záměr.

První „terénní poznámky“ měly podobu krátkého nečleněného textu popisujícího základní faktické informace a doplněného o reflexi mých pocitů a názorů. Jelikož se toho v krátké době poměrně dost událo, připadalo mi dobře si jednotlivé interakce mezi mnou a ostatními zúčastněnými zapisovat. Reflexe pro mě byla zpočátku především způsobem mentální hygieny. Zanedlouho poté (listopad 2017) jsem si začínala vybírat téma diplomové práce a tušila jsem, že by se mi terénní poznámky mohly při psaní práce hodit. Pokračovala jsem v „zúčastněném pozorování“, které jsem si v této chvíli začínala uvědomovat, a do psaní poznámek tak nově vstoupil vědomý výzkumný záměr. To se projevilo především na charakteru a větším rozsahu terénních poznámek. Terénní poznámky psané s vědomím možného pozdějšího využití se vyznačují detailnějším popisem osob, míst, souvislostí i interakcí a větším výskytem doslovných citací. Z nějakého důvodu (snad z mé nereflektované snahy po objektivitě) v těchto poznámkách ubyla reflexe vlastních názorů a pocitů, na což jsem byla upozorněna na jednom ze setkání v rámci diplomového semináře. Od té doby (14. 2. 2018) se při psaní terénních poznámek mimo jiné vědomě zaměřuji na reflexi vlastních pocitů a názorů.

Ode dne předání dítěte do dlouhodobé pěstounské péče jsem si tedy psala terénní poznámky zachycující povětšinou interakce mezi mnou a pěstounkou na přechodnou dobu, ale také mezi mnou a klíčovou pracovnící pěstounky, mnou a dlouhodobými pěstouny nebo mnou, dítětem, přechodnou pěstounkou a dlouhodobými pěstouny.

Terénní poznámky jsem zapisovala tak, jak jsem v dané chvíli považovala za potřebné. Švaříček uvádí, že neexistuje univerzální návod na to, jak terénní poznámky psát.⁷ Každý výzkumník je píše tak, aby byly dle jeho názoru co nejkvalitnější. Hendl rozděluje terénní poznámky na dva hlavní druhy – popisné a reflektující. Popisné poznámky popisují prostředí, lidi a jejich činnosti apod. Reflektující poznámky zachycují hlavně úvahy výzkumníka o tom, co pozoruje.⁸ Mé poznámky jsou kombinací těchto dvou přístupů, přičemž se jejich poměr u jednotlivých terénních poznámek liší. Poznámky jsem psala vždy v den interakce, popř. následující den.

Teoretické zdroje

V listopadu 2017 jsem se začala aktivně zajímat o to, co o pěstounské péči na přechodnou dobu říká literatura a právo. Měla jsem vlastní praktickou zkušenost, chybělo mi ale teoretické a legislativní zakotvení této formy náhradní péče. Začala jsem čtením zákonů, dokumentů MPSV a analýz vztahujících se k PPPD. Považovala jsem za vhodné začít „tvrdými daty“, něčím, co je dané, platné, protože jsem na začátku své výzkumné cesty chtěla především získat větší jistotu.

Když jsem získala základní přehled, přešla jsem ke čtení metodik pěstounské péče. Metodiky mi byly bližší než zákony, protože obsahují množství praktických informací a příkladů z praxe. Zpětně svůj postup považuji za dobře zvolený. Díky tomu, že jsem měla nastudované zákony a doporučení, jsem k metodikám mohla přistupovat kritičtěji a všimnout si některých nesrovnalostí.

Čtení metodik mě dále navedlo na čtení odborné literatury s tématem náhradní rodinné péče. Všimla jsem si, že metodiky často odkazují na knihy

---

⁷ Švaříček, R. Šedřová, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. s. 156

⁸ Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. s. 201-202

profesora Matějčka. Jelikož jsem o tomto autorovi slyšela také od pěstounů, byla jsem na jeho přístup zvědavá. Odnesla jsem si především poselství o důležitosti stálosti pečujících osob pro dítě. Nějaký čas jsem se zabývala náhradní rodinnou péčí z pohledu psychologie, poté jsem se přesunula do oblasti práva a pátrala též po historickém kontextu pěstounské péče na přechodnou dobu. Právní pohled na náhradní rodinnou péči byl pro mě důležitý, protože jsem si potřebovala odpovědět na otázku, co je rolí doprovázející organizace. Tuto otázku jsem si kladla už od chvíle předání dítěte do nové rodiny. Systém sociálně-právní ochrany dětí jsem tak zpočátku prozkoumávala především z perspektivy doprovázející organizace. Po uskutečnění výzkumného rozhovoru a jeho následné analýze jsem však objevila důležitost OSPOD a rozhodla jsem se systém sociálně-právní ochrany dětí prozkoumat i z jeho perspektivy.

Hlubkový rozhovor

Dalším významným zdrojem dat pro mou diplomovou práci je hlubkový rozhovor, který jsem vedla s pěstounkou na přechodnou dobu v srpnu 2018, tedy po 21 měsících od našeho seznámení.

Zaměření rozhovoru a podoba otázek a reakcí v něm obsažených, navazuje na data získaná mimo jiné výše zmíněnými způsoby. Je tedy třeba chápat rozhovor v kontextu ostatních dat, nikoliv jako nezávislý zdroj výzkumných dat.

Také je třeba zdůraznit, že podoba rozhovoru je ovlivněna vztahem mezi tazatelem a respondentem, tedy mezi mnou a pěstounkou na přechodnou dobu.

V čase rozhovoru jsme se znaly téměř dva roky a pociťovaly jsme k sobě důvěru. Náš vztah ovlivnil to, jaké informace a jak pěstounka o své zkušenosti

sdělovala. Vyprávění bylo uvolněné a zábavné pro obě strany. Na druhou stranu jsme v něm nijak nezhodnotily roli dobrovolníků, tedy moji roli.⁹

Já jsem si samozřejmě za dobu, co jsme se znaly, o pěstounčině příběhu něco myslela. Neptala jsem se ale na to, jak ona sama vnímá svou zkušenost s pěstounskou péčí na přechodnou dobu.

Z možných designů hloubkového rozhovoru jsem vybrala polostrukturovaný rozhovor, protože mému záměru odpovídal nejlépe. Reichel uvádí, že polostrukturovaný rozhovor v sobě kombinuje přednosti a minimalizuje nevýhody obou krajních forem rozhovoru, totiž volného a strukturovaného.¹⁰ Tento typ rozhovoru výzkumníkovi poskytuje (mnou vítanou) pružnost a zároveň umožňuje zaměřit pozornost na předem stanovená témata. S výzkumnými rozhovory nemám mnoho zkušeností a předem připravená struktura, které se mohu držet, mi poskytovala pocit větší jistoty a kontroly nad průběhem rozhovoru.

Předem jsem si připravila oblasti a otázky, které tvořily strukturu rozhovoru:

- Jaká je tvoje zkušenost s PPPD?
- Výběr dítěte: Jak se stalo, že jsi dostala zrovna Vojtíka?¹¹ Měla jsi požadavky na věk? Připravovali tě nějak na romské dítě? Zažila jsi nějaké nárazy?
- Doprovodná organizace: Podle čeho sis vybírala organizaci? K čemu ti byla? Jak se ti s ní spolupracovalo? Jak se stalo, že jsem k tobě přišla já?
- OSPOD: K čemu ti byl? Jak se ti s ním spolupracovalo?
- Vazba: Jak tě napadlo pojmenovat se vůči Vojtíkovi jako babička? Proč jsi mě poprosila, abych Vojtu nepusinkovala?

---

⁹ Na tuto skutečnost mě upozornila vedoucí práce.

¹⁰ Reichel, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. s. 112

¹¹ Jméno dítěte bylo z etických důvodů změněno.

- Končení a předávání: Jak vypadal proces předávání?
- Proč jsi vystoupila z evidence?
- Co bys příště udělala jinak?

Výzkumný rozhovor proběhl v rámci jediného setkání, které se uskutečnilo v srpnu 2018 v prostorách současného pracoviště pěstounky na přechodnou dobu. Toto místo navrhla jako vyhovující sama pěstounka a já jsem s jejím návrhem souhlasila.

Před začátkem rozhovoru jsem pěstounce předala mnou vytvořený informovaný souhlas¹². Měly jsme dostatek času na to, aby si ho přečetla, a prodiskutovala se mnou okolnosti naší spolupráce. Informovaný souhlas jsem si připravila ve dvou variantách. Obě uváděly, že přepis rozhovoru bude v příloze této diplomové práce, v prvním případě jako příloha volně přístupná veřejnosti, v druhém neveřejná. Pěstounka si zvolila druhou variantu, přepis rozhovoru tedy není veřejnou přílohou této práce.¹³ Za těchto podmínek jsme byly obě s obsahem informovaného souhlasu spokojené a podepsaly jsme ho.

Rozhovor trval přes dvě hodiny a byl po celou dobu nahráván na diktafon. Následně jsem pěstounce na email odeslala nahrávku celého rozhovoru, doslovný přepis rozhovoru a taktéž anonymizovaný přepis rozhovoru, aby měla možnost se s těmito daty seznámit a případně se k nim jakkoli vyjádřit.

1.2.4. Způsoby zpracování dat

Zkušenosti z dobrovolničení a později z placeného hlídání dítěte jsem zaznamenávala prostřednictvím terénních poznámek. Výňatky z nich jsem

---

¹² K nahlédnutí v příloze č. 2.

¹³ V tištěné podobě k nahlédnutí v příloze č. 3 (neveřejné). V elektronické podobě k dispozici po domluvě (turakova.petra@seznam.cz).

použila na několika místech diplomové práce. Vždy jsem je označila tak, aby bylo jasné, odkud jsou.

Nahráný rozhovor jsem nejprve přepsala. Pro přepis jsem použila doslovnou transkripci.¹⁴ Poté jsem z přepisu odstranila veškeré údaje, které by mohly prozrazovat totožnost osob uvedených v rozhovoru, a nahradila je údaji smyšlenými.

Triangulace

Základní myšlenkou triangulace je, že zkoumané jevy nejlépe pochopíme, když použijeme kombinaci různých výzkumných metod nebo výzkumníků. Triangulace se nejčastěji používá v technikách sběru dat a při analýze dat, ale vztahuje se také na zdroje dat.^{15, 16}

Givenová uvádí, že jedním typem triangulace je tzv. triangulace výzkumníků, kdy sběr dat a jejich analýzu provádí více výzkumníků. Tento nástroj slouží ke zvýšení validity a důvěryhodnosti výzkumných zjištění.¹⁷ Sběr dat jsem prováděla sama, analyzovaly jsme je dvě - já a vedoucí mé práce Bohumila Baštecká. Přepsaný rozhovor jsem své vedoucí zaslala na email a obdržela jsem ho zpět doplněný o návrh možného analytického postupu. Doktorka Baštecká analyzovala rozhovor podle prožitkových důrazů vyprávění. Já analyzovala rozhovor s využitím zásad zakotvené teorie, se kterou už jsem měla zkušenosti. Protože jsem si analýzu B. Baštecké přečetla dříve, než jsem provedla svou vlastní, byla jsem při své analytické práci pohledem doktorky Baštecké ovlivněna.

---

¹⁴ Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*.

¹⁵ Given, L. M. *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*.

¹⁶ Reichel, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*.

¹⁷ Given, L. M. *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*.

Výsledky obou analýz se v hlavních tématech shodovaly. Obě analýzy shodně odkryly téma životní zkušenosti, neformální podpory (sestra, skupina pěstounek), doprovázející organizace, OSPOD, smluv, zodpovědností, předávání dítěte, specifík PPPD, potřeb pěstounky a zdi (tedy překážek). Má analýza (zakotvená teorie) byla podrobnější, v tématech tedy odhalila více detailů. Např. ve své analýze jsem došla k rozdělení tématu zeď na tři části – doprovázející organizace, doktoři a úřad práce. B. Baštecká zeď rozdělila na dvě části, doprovázející organizace a doktoři. Téma neformální podpory analýza B. Baštecké rozdělila na sestru a pěstounky, má analýza objevila ještě dceru pěstounky. Moje analýza také zvlášť vytvořila kategorii Romství, kterou analýza B. Baštecké netematizovala. Tato skutečnost byla s velkou pravděpodobností dána mou zvýšenou citlivostí na toto téma. Věděla jsem, že jsem ho do výzkumného rozhovoru vnesla, proto jsem ho v něm cíleně hledala.

Výslednou podobu svého rok a půl trvajících snažení bych raději než „diplomová práce“ nazvala „diplomová SPOLUpráce“. Během zpracovávání výzkumných dat i celého procesu psaní své diplomové práce jsem hojně využívala možnosti konzultovat. Pravidelné konzultace mi pomáhaly se zakotvovat, porozumět své vlastní roli v příběhu, posouvat se kupředu a zároveň mi poskytovaly nové pohledy i faktické údaje.

Nejčastěji jsem konzultovala se svou vedoucí práce. Také jsem využila možnosti konzultovat své (nejen) metodologické postupy se socioložkou Petrou Klvačovou, která mi představila několik způsobů, jak je možné s výzkumnými daty zacházet a podělila se se mnou o poznatky získané vlastní praxí. Dále jsem navštěvovala Skupinový diplomový seminář, kterého se účastnily obě zmiňované učitelky a několik studentů oboru Diakonika na ETF UK. Společná setkávání mi sloužila jako zdroj inspirace při psaní diplomové práce, diskuse nad probíranými tématy měnily mé vnímání vědy. Připomínky

všech zúčastněných mi pomáhaly psát tak, aby druzí rozuměli tomu, co chci říci.

Konzultovala jsem též s lidmi v praxi. Například otázku, zda může mít doprovázející organizace vliv na proces odborného posouzení žadatelů, jsem konzultovala s metodičkou odborných příprav Bc. Martinou Loutnou. Objasnila mi postupy spojené s psaním závěrečné zprávy a navíc mi umožnila zúčastnit se zakončení příprav žadatelů, abych si zkoumané téma mohla „zažít v praxi“.

V průběhu psaní kapitoly o roli, úkolu a zodpovědnosti OSPOD jsem si potřebovala ověřit informace ohledně represivní role OSPOD a Úřadu práce, které jsem se dočetla v jednom internetovém článku. Obrátila jsem se na několik krajských úřadů. Dostala jsem odpověď od Mgr. Václava Mackerle, vedoucího oddělení sociálně-právní ochrany dětí KÚ Královéhradeckého kraje, a Mgr. Soni Hanzlíkové, DiS., pracovnice oddělení sociálních věcí KÚ Plzeňského kraje. Dále jsem byla nasměrována na úřady práce, kde jsem represivní roli úřadu práce konzultovala s referentkou oddělení nepojistných sociálních dávek krajské pobočky ÚP v Příbrami Bc. Jitkou Furchovou a právníkem právního oddělení krajské pobočky ÚP v Praze Mgr. Vladimírem Buchtou.

Zakotvená teorie

Přepsaný rozhovor jsem analyzovala podle zásad zakotvené teorie, jejímiž autory jsou Corbinová a Strauss. „Zakotvená teorie je teorie induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje.“¹⁸ Nejdříve tedy zkoumám danou oblast a nechávám, aby se vynořilo to, co je v této oblasti významné. Zakotvená teorie je „odhalena, vytvořena a prozatímně ověřena systematickým

---

¹⁸ Strauss, A. L. Corbin, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. s. 14

shromážděním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů.“¹⁹ V souladu s analytickými postupy, které Strauss a Corbinová uvádějí, jsem text nejprve pročítala a hledala v něm úseky, které se mi zdály významné ve vztahu k tématu mé práce a k výzkumným otázkám, které jsem si stanovila.^{20, 21} Ke každému z těchto úseků jsem přiřadila kód, který ho klasifikoval nebo kategorizoval. Nejprve jsem použila otevřené kódování, které mi usnadnilo orientaci v textu. Při kódování jsem používala dva druhy kódů. Tzv. kódy *in vivo*, tedy kódy totožné s citacemi pěstounky na přechodnou dobu, a kódy mnou konstruované, jejichž formulaci jsem sama provedla na základě obsahu jednotlivých výpovědí.

Potom jsem přešla k axiálnímu kódování a soustředila se na hledání vzájemných souvislostí mezi kódy. Začala jsem vytvářet zatím velmi hrubé tematické okruhy, do kterých jsem kódy seskupovala. V několika případech mi připadalo, že se tentýž kód vztahuje k několika rozdílným tématům, a proto jsem ho umístila do několika kategorií současně. Když jsem měla kódy rozříděné podle témat, začala jsem je v rámci vniklých kategorií seskupovat do podkategorií podle vzájemných vztahů. Poté jsem přepis rozhovoru i mnou vytvořené kategorie opět mnohokrát pročítala, některé kategorie jsem sloučila, jiné vyřadila a některé nově vytvořila. Vznikly mi tak kategorie, které daly vyniknout tématům a souvislostem a pomohly mi tak pochopit význam sdělovaného.

---

¹⁹ Strauss, A. L. Corbin, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. s. 14

²⁰ Strauss, A. L. Corbin, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*.

²¹ Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. s. 228

Tímto postupem jsem došla ke konečné podobě kategorií a podkategorií.²² Jelikož mi hloubkový rozhovor poskytl velké množství dat, musela jsem se rozhodnout, která témata z rozhovoru využiji, a která ne. Klíčem při tomto rozhodování pro mě byly výzkumné otázky.

Každá z výsledných kategorií představuje tematický okruh, který jsem vyhodnotila jako relevantní ve vztahu k tématu své diplomové práce a stanoveným výzkumným otázkám.

1.3. Osoby a obsazení

Cílem této podkapitoly je usnadnit orientaci v příběhu pěstounky na přechodnou dobu. Pojetí „osob a obsazení“ jsem si vypůjčila z divadelního prostředí. Umožňuje dívat se na příběh s větším odstupem. Komentátorem všech osob a jejich pozic jsem já. Cíleně jsem si zvolila perspektivu **výzkumnice**, abych se dostala „nad“ pozici (dobrovolnické) praxe, protože mi v některých ohledech znemožňuje získat nadhled. Popis osob a obsazení vytvářím ze zdrojů své paměti, z výzkumného rozhovoru s pěstounkou na přechodnou dobu, z dat, která mi poskytli dlouhodobí pěstouni, a také z teoretických zdrojů.

Pěstounka na přechodnou dobu

Pěstoun na přechodnou dobu je „profesionál vykonávající specifickou činnost v oblasti výchovy a péče o ohrožené děti“²³. Může se jednat o jednotlivce nebo manželský pár. Každý přechodný pěstoun je povinen projít tzv. procesem zprostředkování pěstounské péče.^{24, 25} Pěstounství na přechodnou dobu je

---

²² V tištěné podobě k nahlédnutí v příloze 4 (neveřejné). V elektronické podobě k dispozici po domluvě (turakova.petra@seznam.cz).

²³ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umisťováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*. s. 2

²⁴ Ustanovení § 19a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

zaměstnání, za které pěstoun dostává od státu zapláceno. Pěstoun na přechodnou dobu dostává „výplatu“ (odměnu pěstouna) každý měsíc, a to i v případě, že aktuálně o žádné dítě nepečuje.²⁶ Musí být připraven v případě potřeby přijmout dítě do své péče.²⁷

PĚSTOUNKA PPPD

Pěstounka na přechodnou dobu je žena, jejíž příběh mě motivoval k napsání této práce. V této práci jí budu říkat Jitka. Jitce je 60 let. Má pedagogické vzdělání na VŠ, žije bez partnera. V průběhu svého života často hlídala děti, až se od své sestry dozvěděla, že by mohla pracovat jako profesionální pěstounka. Poté, co prošla procesem zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu, přijala do své péče dítě, o něž se po dobu třinácti měsíců starala. Na své cestě pěstounky spolupracovala se sociálními pracovníky, lékaři, dobrovolníci, jinými pěstouny, svou vlastní rodinou a dalšími lidmi. S některými lidmi jí spolupráce vyhovovala, s některými méně, až do předávání dítěte však měla nad situací kontrolu a dokázala uplatňovat svůj vliv. Proces předávání dítěte probíhal ve znamení nejistoty a z ní plynoucí beznaděje, která přetrvávala i po té, co dítě přešlo do nové rodiny. Po předání

²⁵ Proces zprostředkování má tyto fáze:

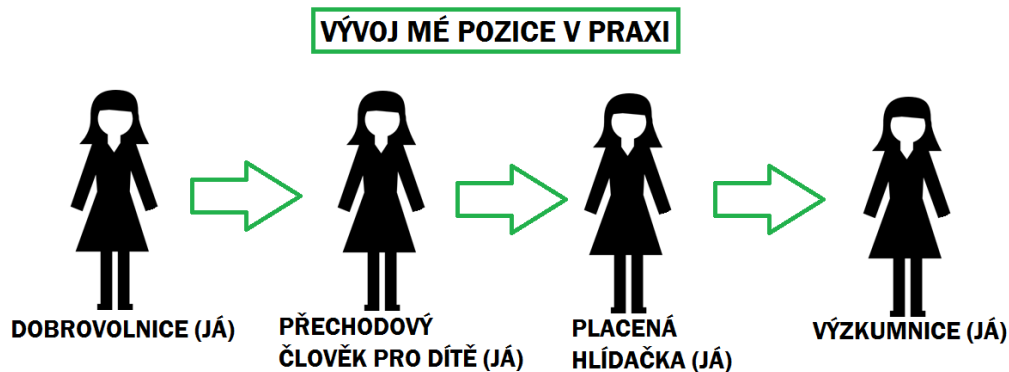
- 1) podání žádosti o zprostředkování obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností,
- 2) posuzování žadatelů - obecní úřad obce s rozšířenou působností shromáždí podklady pro zprostředkování a založí spisovou dokumentaci o žadateli a poté postupuje kopii spisové dokumentace o žadateli spolu s kopií spisové dokumentace o dítěti neprodleně krajskému úřadu
- 3) posuzování žadatelů krajským úřadem (odborné posouzení – posouzení zdravotního stavu, psychologické vyšetření)
- 4) příprava na přijetí dítěte do rodiny (72 hod)
- 5) výběr pěstouna pro dítě
- 6) navazování kontaktu s dítětem
(Bubleová, V. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. s. 44)

²⁶ Ustanovení § 47j odst. 1d zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

²⁷ Bubleová, V. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. s. 41

dítěte do péče dlouhodobých pěstounů Jitka přerušila výkon PPPD a nastoupila do jiného zaměstnání.

Já v několika rolích, vývoj mé pozice v praxi

Schéma, které znázorňuje vývoj mé pozice v praxi, je zjednodušující a nemůže zcela vyjádřit realitu. Přechod mezi jednotlivými rolemi nebyl v reálném životě takto jasně oddělen. Jednotlivé pozice se vzájemně prolínaly (a dodnes prolínají). Přesto si myslím, že schéma pomáhá lépe chápat moji vícerolovost v příběhu pěstounky na přechodnou dobu.

Já v roli dobrovolnice

Dobrovolník je člověk, který se vědomě a svobodně rozhodne věnovat část svého času, energie a schopností ve prospěch druhých a tuto činnost vykonává bezplatně.²⁸

DOBROVOLNICE (JÁ)

Jmenuji se Petra a je mi 25 let. V pěstounčině příběhu jsem byla nejprve dobrovolnicí. Zareagovala jsem na nabídku pozice dobrovolníka, kterou vyvěsila jedna doprovázející organizace na internetovém portálu Jobs.cz. Poté jsem se sešla s koordinátorkou

²⁸ Metodické doporučení Ministerstva kultury ČR pro dobrovolnictví v kultuře a umění. s. 4

dobrovolníků, prošla vstupním školením a začala dobrovolničit. V „meničku“²⁹ jsem si vybrala nabídku, která se mi líbila. A tak jsem se seznámila s pěstounkou na přechodnou dobu a s dítětem. Hned na druhé návštěvě jsme se s pěstounkou domluvily, že budu chodit častěji, „než je běžné“, a za hodiny navíc mi bude platit.³⁰ Po dobu deseti měsíců jsem pravidelně jednou týdně docházela do domácnosti pěstounky a pomáhala, s čím bylo třeba. Když dítě přešlo do péče dlouhodobých pěstounů a já začala dítě hlídat u nich, byla jsem pro přechodnou pěstounku jeden ze zdrojů informací o tom, jak se dítěti daří.

Já v roli přechodového člověka

Přechodovým člověkem myslím člověka, který dítě provázel v období změn spojených s přechodem do péče dlouhodobých pěstounů, a poskytoval mu v tomto období stálost.

---

²⁹ Jako „meničko“ označuje koordinátorka dobrovolníků nabídku dobrovolnických příležitostí, kterou prostřednictvím emailu pravidelně zaslá všem dobrovolníkům.

³⁰ Na druhém setkání jsme se s přechodnou pěstounkou domlouvaly na četnosti a délce mých návštěv. Pěstounka řekla, že podle instrukcí, které dostala od doprovázející organizace, by dobrovolník měl chodit jednou za čtrnáct dní na dvě hodiny. Ona ale chtěla, abych chodila jeden den v týdnu na 4 hodiny. Bavila se s dalšími pěstounkami a praxe je prý taková, že za „hodiny navíc“ svým dobrovolnicím platí. Řekla jsem, že mi jeden den v týdnu vyhovuje, a že jsem se dobrovolnicí stala proto, že chci pomáhat, takže si od ní peníze brát nebudu. Na to mi pěstounka řekla, že si to promyslela, a že mi může a chce dávat 100Kč za každou hodinu, kterou „odpracuji“ navíc, a že na tom trvá. Že by jí bylo nepříjemné, kdybych s nimi trávila tolik času zadarmo, proto mi dává tuto nabídku. Nakonec jsem s nabídkou souhlasila, i když jsem o ní měla pochybnosti. Nevěděla jsem, zda mám tuto skutečnost sdělit doprovázející organizaci a jak by na to reagovala. Také jsem sama v sobě řešila dilema, jestli by dobrovolník měl od člověka, kterému pomáhá, přijímat peníze. Má motivace pro pomoc nebyla finanční. Nakonec jsem dospěla k názoru, že nedělám nic, co by mohla doprovázející organizace odsoudit. Myslím, že jejím hlavním zájmem v tomto směru je, aby pěstounce i dobrovolníci jejich vzájemná spolupráce vyhovovala. Dospěla jsem k přesvědčení, že domluva ohledně spolupráce s pěstounkou se týká především mě a jí. Dohodly jsme se, že budu za dítětem a pěstounkou docházet každé pondělí na 4 hodiny. Dvě hodiny za 14 dní budou neplacené, „dobrovolné“. Za ostatní hodiny dostanu od pěstounky 100 Kč na hodinu. Doprovázející organizaci o naší dohodě ani jedna z nás neinformovala.

PŘECHODOVÝ

ČLOVĚK PRO DÍTĚ (JÁ)

Po čtrnácti dnech od předání dítěte do dlouhodobé pěstounské péče (tedy koncem října 2017) jsem ho na přání nových pěstounů začala hlídat v jejich domácnosti. Jelikož si pěstouni nepřáli, aby bylo dítě v tomto přechodovém období v kontaktu s přechodnou pěstovnkou, u níž do té doby žilo, plnila jsem mu roli přechodového člověka já. Poskytovala jsem dítěti stálost a jistotu. Poznala jsem to například tak, že když se polekalo nebo uhodilo, přišlo si poplakat ke mně, nikoliv k dlouhodobé pěstounce, i když jsme tam v tu chvíli byly obě. I já sama jsem v tomto období procházela řadou změn. Stále jsem udržovala kontakt s přechodnou pěstovnkou a začala jsem budovat vztah s dlouhodobými pěstouny. Ocitla jsem se v pozici dvojí loajality. Přechodnou pěstovnkou jsem zpravovala o tom, jak se dítěti vede, dlouhodobým pěstounům jsem sloužila jako jakási spojka s minulostí, protože jsem dítě, jeho chování a jeho zvyky znala o deset měsíců déle než oni. Přechodové období skončilo po pěti měsících od předání dítěte dlouhodobým pěstounům, v březnu 2018. Uvědomila jsem si to ve chvíli, kdy se dítě uhodilo a s pláčem natahovalo ruce k dlouhodobé pěstounce namísto ke mně.

Já v roli placené hlídačky

Placená hlídačka je člověk, který se stará o dítě a dostává za své služby zapláceno.

PLACENÁ HLÍDAČKA (JÁ)

Placenou hlídačkou jsem se stala v den, kdy jsem poprvé přišla hlídat dítě k dlouhodobým pěstounům. Podmínky naší spolupráce jsme s dlouhodobou pěstovnkou vyřešily po telefonu o týden dříve. Nevníkala jsem žádnou zásadní změnu oproti roli dobrovolnice. Stejně jako v pozici dobrovolnice jsem

se i jako dlouhodobá hlídačka na začátku seznamovala s novými lidmi a s náplní a hranicemi své role. Vzhledem k přechodu mezi rolmi by se změny daly předpokládat především ve vztahu k financím a ve vztahu k doprovázející organizaci. Ani jednu z těchto změn jsem výrazněji nepocítila, což přisuzuji tomu, že ani jedna z rolí (dobrovolnice a placená hlídačka) neměla v mém případě ostré hranice. Jako dobrovolnice jsem za svou práci dostávala zčásti zapláceno, jako placená hlídačka některé hodiny hlídám bezplatně. Ve vztahu k doprovázející organizaci se má role také změnila jen částečně. Pod původní doprovázející organizací stále funguji jako dobrovolník, čas od času jdu jednorázově pohlídat děti během vzdělávání pěstounů, účastním se školení dobrovolníků. Od doby, kdy mají dlouhodobí pěstouni svou doprovázející organizaci, spolupracuji s jejich klíčovou pracovnící.³¹

Já v roli výzkumnice

Výzkumník je člověk, který provádí výzkum.

VÝZKUMNICE (JÁ)

Roli výzkumnice jsem přijala v listopadu 2017, kdy jsem si začala psát terénní poznámky s vědomým výzkumným záměrem. Od té doby se vědomě snažím na příběh pěstounky nahlížet právě výzkumnými očima, což se mi ne vždy daří. Nejsem schopna zcela vystoupit z pozice

---

³¹ V květnu 2018 jsme se s pěstouny a jejich klíčovou pracovnící z doprovázející organizace dohodli, že část mého hlídání pokryjeme z prostředků, které stát poskytuje doprovázející organizaci na služby pro pěstounské rodiny. Jednou z těchto služeb je „poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě; tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče (...) mimo jiné při vyřizování nezbytných osobních záležitostí“. Pokud tedy pěstouni musí např. něco zařídit na úřadech, nebo jít k lékaři, mé hlídání proplatí doprovázející organizace, potažmo stát. To, že doprovázející organizace pěstounům tuto možnost nabídla, velmi vítám. Pěstouni ji oceňují a též pro mě je přínosná – za svou práci dostanu zapláceno, aniž by to jakkoli ohrozilo finanční situaci rodiny.

dobrovolnice a ani o to neusiluji. Svou práci píš s vědomím koexistence těchto rolí uvnitř sebe a jsem přesvědčena o tom, že silnou stránkou mé pozice výzkumnice (a zároveň i silnou stránkou této práce) je (sebe)reflexe.

Dítě

Do PPPD jsou umisťovány děti, které musí dočasně žít mimo vlastní rodinu nebo pro které se hledá dlouhodobé řešení jejich situace. Jedná se např. o děti v krizové situaci, o děti rodiči opuštěné, děti nalezené, sirotky, týrané děti atd.³²

DÍTĚ

Ústřední postavou v tomto příběhu je dítě. V práci mu říkám Vojtík. Právě kvůli němu tu všichni ostatní aktéři jsou a veškeré kroky, které podnikají, by měly být v jeho „nejlepším zájmu“³³. Protože se dítě po narození ocitlo v situaci, kdy se o něj ani jeden z jeho rodičů nemohl starat, bylo umístěno do kojeneckého ústavu. Odtud si ho v necelých sedmi měsících převzala pěstounka na přechodnou dobu. Dítě v její péči strávilo třináct měsíců, z nichž deset bylo v pravidelném kontaktu také se mnou. Jelikož biologičtí rodiče o dítě neprojevovali zájem, rozhodl soud o „kvalifikovaném nezájmu“³⁴ rodičů, čímž se dítě stalo „právně volným“³⁵.

---

³² Macela, M. *Informace o postupech spojených s umisťováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*. s. 6

³³ Výbor OSN pro práva dítěte definuje obsah nejlepšího zájmu dítěte jako právo dítěte na celostní rozvoj a na plné a účinné požívání všech práv garantovaných Úmluvou o právech dítěte. Jak tato definice napovídá, zjišťování nejlepšího zájmu dítěte bývá v praxi poměrně složité a často založené na subjektivním pohledu toho kterého pracovníka. Přitom právě zájem dítěte by měl být předním hlediskem při každé činnosti orgánů činných v sociálně právní ochraně dětí. (Praktický právní průvodce nejlepším zájmem dítěte pro pracovníky OSPOD, str. 8 - 9)

³⁴ Tzv. kvalifikovaný nezájem je upraven v § 820 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Zákon stanovuje, že „nezájem rodiče o dítě je zjevný, trvá-li alespoň 3 měsíce od posledního projeveného opravdového zájmu. Nelze-li však v chování rodiče spatřovat hrubé porušování

Poté přešlo do péče dlouhodobých pěstounů. Změnil se mu primární pečovatel, prostředí, návyky, jídlo, pití, částečně i slyšený jazyk, lidé okolo, ale také doprovázející organizace a OSPOD (a s těmito institucemi také konkrétní lidé). Dlouhodobí pěstouni si ze začátku nepřáli, aby dítě bylo v osobním kontaktu s přechodnou pěstounkou, která ho do té doby vychovávala. Byli přesvědčeni o tom, že si tak dítě lépe vytvoří vazbu k nim, zvykne si na nové lidi a prostředí. V tomto období jsem pro něj stálost do určité míry představovala já. Byla jsem přechodovým člověkem. Když se situace stabilizovala, vrátila se do jeho života také pěstounka na přechodnou dobu v roli babičky.

Sestra pěstounky na přechodnou dobu

**SESTRA PĚSTOUNKY
PPPD**

Sestra pěstounky na přechodnou dobu hrála v tomto příběhu významnou roli, čemuž jsem já porozuměla až ve chvíli, kdy jsem s pěstounkou na přechodnou dobu vedla výzkumný rozhovor. Jako dobrovolnice jsem sice věděla, že pěstounka má sestru, ale nepřikládala jsem tomu nějaký zvláštní význam, osobně jsem se s ní nikdy nesešla. Paní pracovala v jedné doprovázející organizaci a navedla svou sestru na myšlenku stát se profesionální pěstounkou na přechodnou dobu. Podala jí potřebné informace a podpořila ji v začátcích. Během výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu i po jejím skončení pro ni byla významným neformálním zdrojem podpory.

---

jeho povinností, je třeba, aby byl orgánem sociálně-právní ochrany dětí poučen o možných důsledcích svého chování a aby od takového poučení uplynuly alespoň 3 měsíce.“

³⁵ Právní řád České republiky termín „právně volné dítě“ nezná. Přesto je v praxi hojně využíván. Králíčková uvádí, že toto označení je používáno pro dítě, jehož osvojení právní řád připouští. (Králíčková, Z. *Causa tzv. právně volné dítě*. s. 2)

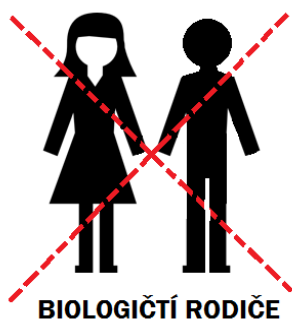
Skupiny pěstounů

Skupina pěstounů je kolektiv lidí, kteří působí jako pěstouni na přechodnou dobu a vzájemně spolu interagují.

Pěstounka na přechodnou dobu byla členkou hned několika skupin pěstounů. Za vznikem jedné takové skupiny stály pracovnice pěstounčiny OSPOD. Vytvořily skupinu „svých“ pěstounů na přechodnou dobu, tedy na základě příslušnosti k tomuto konkrétnímu OSPOD, a organizovaly jejich společné setkávání. Pracovnice OSPOD pěstounce také doporučila přidat se na Facebooku do skupiny, která sdružovala pěstouny na přechodnou dobu z celé ČR. Přes další pěstounku se potom pěstounka na přechodnou dobu dostala také do uzavřené skupiny pěstounek na přechodnou dobu. Pěstounky z této soukromé skupiny pořádaly na vlastní náklady společná setkání i školení, kterých se pěstounka několikrát účastnila. Všechny tyto skupiny, a zvláště poslední jmenovaná, představovaly pro pěstounku na přechodnou dobu významný zdroj informací a podpory. Během času, který jsem s pěstounkou trávila, jsme se několikrát bavily o tom, „jak to mají jiné pěstounky“, s nimiž se setkává.

Biologičtí rodiče

Biologičtí rodiče dítěte se v příběhu příliš nevyskytují, protože po dobu, kdy bylo dítě v péči pěstounky na přechodnou dobu, s ním nebyli v kontaktu. Přesto je jejich role v tomto příběhu významná. Tím, že dítě nemají ve své péči, samozřejmě ovlivňují jeho život. Předali mu

romství, které má pro dítě zásadní praktický dopad - je „neosvojitelné“³⁶.

Dlouhodobí pěstouni

Dlouhodobý pěstoun je člověk, který dítěti zajišťuje náhradní rodinnou výchovu pěstounskou péčí. Dlouhodobě osobně pečuje o dítě, které nemá možnost vyrůstat v péči svých rodičů. Dlouhodobí pěstouni, s výjimkou příbuzenských pěstounů³⁷, jsou povinni absolvovat proces zprostředkování PP.^{38, 39} Mají svá práva a povinnosti daná zákonem o sociálně-právní ochraně dětí.⁴⁰ Jsou státem hmotně podporováni prostřednictvím dávek pěstounské péče.

---

³⁶ Metodika podpůrných aktivit pro náhradní rodinnou péči (Pokorná, P. a kol. 2012) na straně 38 uvádí, že „pouze 8 % zájemců o osvojení je připraveno vychovávat dítě jiného etnika – v těchto číslech jsou však zahrnuty děti všech etnik - a ještě méně z uvedených počtů zájemců uvažuje o přijetí dítěte romského či poloromského.“ Tyto údaje pocházejí z roku 2005, mohou být tedy zastaralé. Avšak také Zpráva evropského centra pro práva Romů z roku 2011 uvádí, že „v průběhu výzkumu orgány zprostředkovávající osvojení uvedly, že mnozí potenciální adoptivní rodiče nejsou ochotni adoptovat romské děti“. Mnohé romské děti, přestože by právně mohly jít do osvojení, se tak stávají prakticky neosvojitelnými. Tomuto pohledu odpovídá výrok klíčové pracovnice pěstounky na přechodnou dobu, která mi prostřednictvím emailu sdělila, že kdyby dítě nebylo romského etnika, už by nejspíš bylo adoptované.

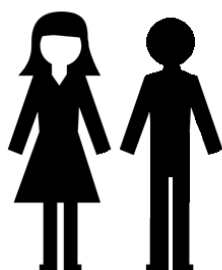
³⁷ Ustanovení § 20 odst. 3a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

³⁸ Ustanovení § 19a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

³⁹ Proces zprostředkování má tyto fáze:

- 1) podání žádosti o zprostředkování obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností,
- 2) posuzování žadatelů - obecní úřad obce s rozšířenou působností shromáždí podklady pro zprostředkování a založí spisovou dokumentaci o žadateli a poté postupuje kopii spisové dokumentace o žadateli spolu s kopií spisové dokumentace o dítěti neprodleně krajskému úřadu
- 3) posuzování žadatelů krajským úřadem (odborné posouzení – posouzení zdravotního stavu, psychologické vyšetření)
- 4) příprava na přijetí dítěte do rodiny (48 hod)
- 5) výběr pěstouna pro dítě
- 6) navazování kontaktu s dítětem
(Bubleová, V. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. s. 44)

⁴⁰ Ustanovení § 47a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

DLOUHODOBÍ PĚSTOUNI

V tomto případě se jedná o nepříbuzenské pěstouny. Partneři původně chtěli adoptovat dítě školního věku, aby mohli i nadále vykonávat svá zaměstnání. Žena prošla procesem zprostředkování náhradní rodinné péče, čímž se z ní stala dlouhodobá pěstounka. Partner pěstounem oficiálně není, protože nemá české státní občanství. Celý proces však absolvoval společně s partnerkou. Po konzultaci se sociální pracovníci své rozhodnutí přehodnotili a začali zvažovat možnost vzít si do dlouhodobé pěstounské péče dvacetiměsíční dítě. Nevadilo jim, že je romské. Spíše se divili, proč je na to okolí (např. sociální pracovníce) vůbec upozorňuje. Sami pocházejí z multikulturního státu, a „romství“ pro ně není téma.

Seznámili se s pěstounkou na přechodnou dobu a s dítětem. Následoval několikátýdenní proces předávání dítěte do jejich péče – tedy do dlouhodobé pěstounské péče. V jeho průběhu jezdili za pěstounkou na přechodnou dobu a dítětem. Po předání si dítě odvezli k sobě na základě předběžného opatření. Dítě bylo neklidné, lehalo si na zem a hlavou o ni bouchalo. Po první návštěvě pěstounky na přechodnou dobu v domácnosti dlouhodobých pěstounů dítě opět bouchalo hlavou o zem. Nové pěstouny kousalo, štípalo a pořád se ptalo po „babí“. Ve snaze usnadnit dítěti přechod do nové rodiny po této návštěvě dlouhodobí pěstouni znemožnili osobní kontakt mezi dítětem a přechodnou pěstounkou. Byli přesvědčeni o tom, že si tak dítě lépe vytvoří vazbu k nim, zvykne si na nové lidi a prostředí. Plánovali obnovení kontaktu později, až si dítě zvykne výlučně na ně. Čtrnáct dní po předání jsem začala docházet hlídat dítě do jejich domácnosti v roli placené hlídačky. Moje přítomnost jim nevadila, i když dítě zpočátku také plakalo, když jsem odcházela. Kontakt mezi

přechodnou pěstounkou a dítětem opět umožnili zhruba po třech měsících, kdy pěstounku pozvali k sobě domů. Od té doby kontakt přetrvává.

Kvůli špatnému administrativnímu postupu byla nové pěstounce zamítnuta dlouhodobá pěstounská péče a uznána až po šesti měsících od převzetí dítěte. Dítě měla tedy šest měsíců v péči na základě předběžného opatření, bez dávek pěstounské péče. Rodina tak v náročných začátcích neměla ani řádnou podporu doprovázející organizace, ani náležitou finanční podporu.

Doprovázející organizace

Doprovázející organizace je organizace, se kterou pěstouni mohou uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče.⁴¹ Touto organizací může být obecní úřad obce s rozšířenou působností, obecní úřad, krajský úřad nebo pověřená osoba, ať právnická nebo fyzická.⁴² Ze zákona má povinnost pěstouny doprovázet⁴³, tedy podporovat, kontrolovat a vzdělávat.

Doprovázející organizace je v tomto konkrétním případě osoba pověřená výkonem sociálně-právní ochrany dětí. Tato pověřená osoba zajišťovala přípravy pro pěstouny na přechodnou dobu, jichž se Jitka účastnila. Jitka byla nadšená z lidí, kteří se na přípravách podíleli. Uzavřela proto dohodu o výkonu pěstounské péče s doprovázející organizací, pro niž tito lidé pracovali. Mezi ní a doprovázející organizací vznikl smluvní vztah, ve kterém měla každá strana svá práva a povinnosti dané zákonem.

---

⁴¹ Analýza fungování institutu dohod o výkonu pěstounské péče v ČR. s. 12

⁴² *Pověřenou osobou je právnická nebo fyzická osoba pověřená výkonem sociálně právní ochrany dětí podle § 4 359/1999 Sb. zákona o sociálně-právní ochraně dětí. V praxi se jedná např. o příspěvkové organizace krajů a obcí či nestátní neziskové organizace. Pověřené osoby poskytují sociálně-právní ochranu na základě rozhodnutí o pověření k výkonu takové činnosti (Ustanovení §48 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí)*

⁴³ Význam tohoto termínu blíže rozebírám v kapitole 4.1.1. Co je rolí, úkolem a zodpovědností doprovázející organizace.

Klíčová pracovníce pěstounku podporovala především slovně, hodně ji chválila, oceňovala a povzbuzovala. Stejnou zkušenost jsem s klíčovou pracovnící měla i já.

Zatímco mně tento přístup vyhovoval, pěstounka potřebovala spíše praktické informace týkající se toho, jak se pohybovat v systému. Ty nakonec našla u pracovníce OSPOD. Doprovázející organizace pěstounku dále podporovala tím, že jí sehnala dobrovolnici (mě). Také pěstounce zajišťovala povinná školení pro pěstouny. Kontrolní roli doprovázející organizace jsem měla možnost zažít osobně, když jsem u pěstounky hlídala dítě. Klíčová pracovníce se jí tehdy ptala: „Tak co, papáme?“, načež pěstounka odpověděla: „No, jí normálně.“ „A zlobíme se taky někdy?“ „No, jako když se naštvě, tak se zlobí, je to normální dítě.“⁴⁴

Doprovázející organizaci tvoří větší množství osob. Na obrázku uvádím pouze osoby, které v příběhu zazněly a o kterých se budu ještě v nějaké části této práce zmiňovat. Osoby v levé části obrázku (koordinátorka klíčových pracovníc a školitelé přípravných kurzů pro pěstouny) jsou významné v příběhu pěstounky na přechodnou dobu. Osoby znázorněné v pravé části obrázku (koordinátorka dobrovolníků a školitelka dobrovolníků) jsou významné ve vztahu ke mně jako dobrovolnici. Klíčová pracovníce, která je na obrázku znázorněna jako největší a stojí uprostřed, hrála významnou roli v příbězích nás obou a vzájemně nás spojovala.

⁴⁴ Zdroj: terénní poznámky

OSPOD

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (zkráceně OSPOD) je souhrnný název pro specializované orgány vymezené zákonem o SPOD.⁴⁵ Jedná se o krajské úřady; obecní úřady obcí s rozšířenou působností; obecní úřady; ministerstvo práce a sociálních věcí; Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí a Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. OSPOD má v SPOD řadu rolí, které blíže vysvětlují v kapitole 4.2.

ORGÁN SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

PRACOVNICE OSPOD

Já pojem OSPOD v tomto zjednodušujícím výčtu osob používám pro obecní úřad obce s rozšířenou působností. Každý pěstoun spolupracuje se svým vlastním OSPOD (přiřazeným podle místní příslušnosti) a také s OSPOD

svěřeného dítěte (přiřazeným také na základě místní příslušnosti nebo soudem). Někdy se může stát, že jsou tyto OSPOD totožné a pěstoun má stejný OSPOD jako dítě. Tak tomu bylo i v našem případě. Pracovnice OSPOD byla jak pracovnící pro pěstounku na přechodnou dobu, tak pro dítě, které bylo pěstounce svěřeno do péče. Rolí OSPOD je jak podpora, tak kontrola pěstounů. V příběhu pěstounky na přechodnou dobu byly pracovnice OSPOD pro pěstounku významným zdrojem podpory. Na začátku ji motivovaly a podpořily v jejím rozhodnutí stát se pěstounkou na přechodnou dobu. Pěstounčina pracovnice OSPOD ji informovala o skupinách pro pěstounky a po celý čas spolupráce jí poskytovala praktické rady. Já jsem se s pěstounčinou sociální pracovnící nikdy osobně nesetkala, ale vždy jsem ji vnímala jako důležitou, protože o ní pěstounka během naší spolupráce často a dobře mluvila.

---

⁴⁵ Ustanovení §4 zákona odst. 1 č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

1.3.1. Příběh o třech dějstvích

Na závěr této kapitoly přikládám tři schémata, která jsou přehledným grafickým znázorněním příběhu. Jednotlivá schémata nasvěcují příběh ze tří perspektiv: pěstounčiny, její a dítěte. Ukazují, jak se naše příběhy vyvíjely a v jakém pořadí do nich vstupovali ostatní aktéři (tedy osoby uvedené v kapitole Osoby a obsazení). Pro přehlednost je vkládám přímo do práce, jsou ale k nahlédnutí ve větším formátu také jako příloha č. 5. v kapse na konci diplomové práce. Při vypracovávání schémat jsem spolupracovala s pěstounkou na přechodnou dobu. Pomohla mi schémata uspořádat tak, aby odpovídala realitě.

Schémata lze z kapsy vytáhnout a použít jako doplněk při čtení práce.⁴⁶ Při čtení jednotlivých kapitol si tak lze lépe představit, kde se v tom kterém příběhu právě nacházíme. Schémata jsou ale zajímavá také pro vzájemné porovnání příběhů a také pro představu toho, kolik lidí a institucí je zapojeno do jednoho případu sociálně-právní ochrany dětí. Zajímavostí také je, že drtivou většinu všech aktérů tvoří ženy.

---

⁴⁶ V tištěné podobě k naleznutí v příloze (příloha č. 5 – umístěna v kapse). V elektronické podobě jsou schémata umístěna obvyklým způsobem jako příloha č. 5.

První dějství: O Jitce

Schéma v zelené šipce zachycuje, jak se Jitka postupně setkávala s jednotlivými lidmi, kteří hráli roli v jejím příběhu. Instituce činné v sociálně právní ochraně dětí, se kterými se Jitka setkala, jsou vyobrazeny v červených rámečcích.

K pěstounství Jitku přivedla sestra. Když Jitka podala žádost na obecním úřadu obce s rozšířenou působností, započal proces zprostředkování pěstounské péče, během kterého se seznámila s lidmi z příprav a paní z magistrátu. Po jeho skončení se poprvé setkala s úřadem práce. Poté začala navštěvovat Vojtů v kojeneckém ústavu a podepsala dohodu s doprovázející organizací. Zanedlouho poté, co dítě převzala do své péče, jí doprovázející organizace sehnala dobrovolníka, což jsem byla já. Díky OSPOD se seznámila s dalšími pěstounkami na přechodnou dobu. Dítě nakonec předala do péče dlouhodobých pěstounů.

Šipky naznačují, že předáním dítěte do dlouhodobé pěstounské péče příběh nekončí. Dále pokračuje a modrá linka demonstruje, že pěstounka na přechodnou dobu se proměnila v babičku.

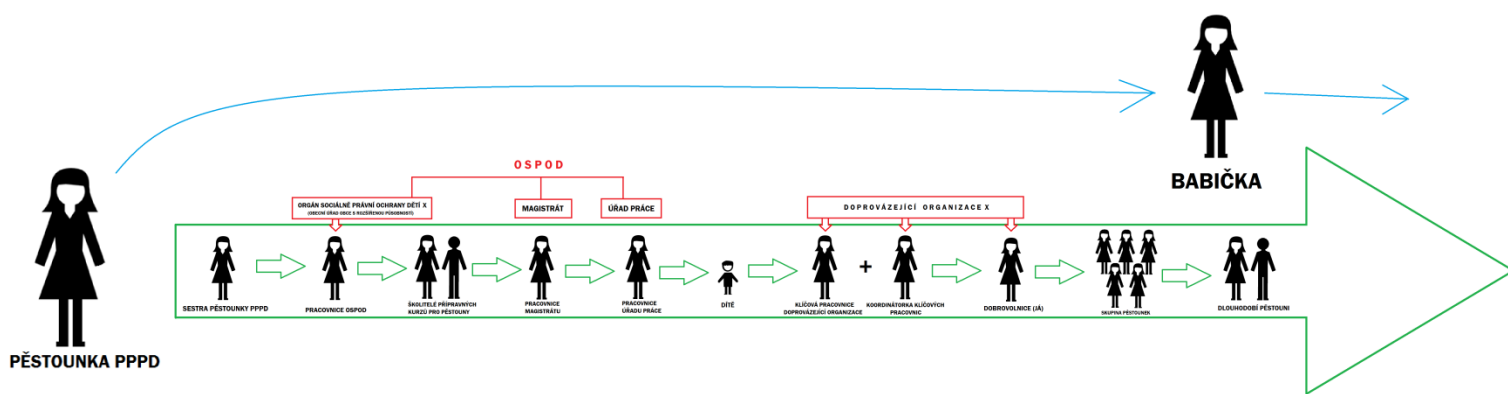

Schéma 1: První dějství: O Jitce

Druhé dějství: O Petře

Schéma v zelené šipce zachycuje, jak jsem se já, Petra, postupně setkávala s jednotlivými lidmi, kteří hráli roli v mém příběhu. Instituce činné v sociálně právní ochraně dětí, se kterými jsem se setkala, jsou vyobrazeny v červených rámečcích.

Bránou do příběhu pro mě byla doprovázející organizace. Její pracovníce mě schválily, proškolily a poté mě klíčová pracovníce seznámila s Jitkou a Vojtíkem. Když Vojta přešel do péče dlouhodobých pěstounů, začala jsem ho hlídat v této nové rodině. Během hlídání jsem se seznámila nejprve s klíčovou pracovnící z doprovázející organizace, poté i s pracovnící OSPOD.

Moje role v příběhu se vyvíjela, což zobrazuje modrá linka. Šipky naznačují, že i já jsem nadále součástí příběhu.

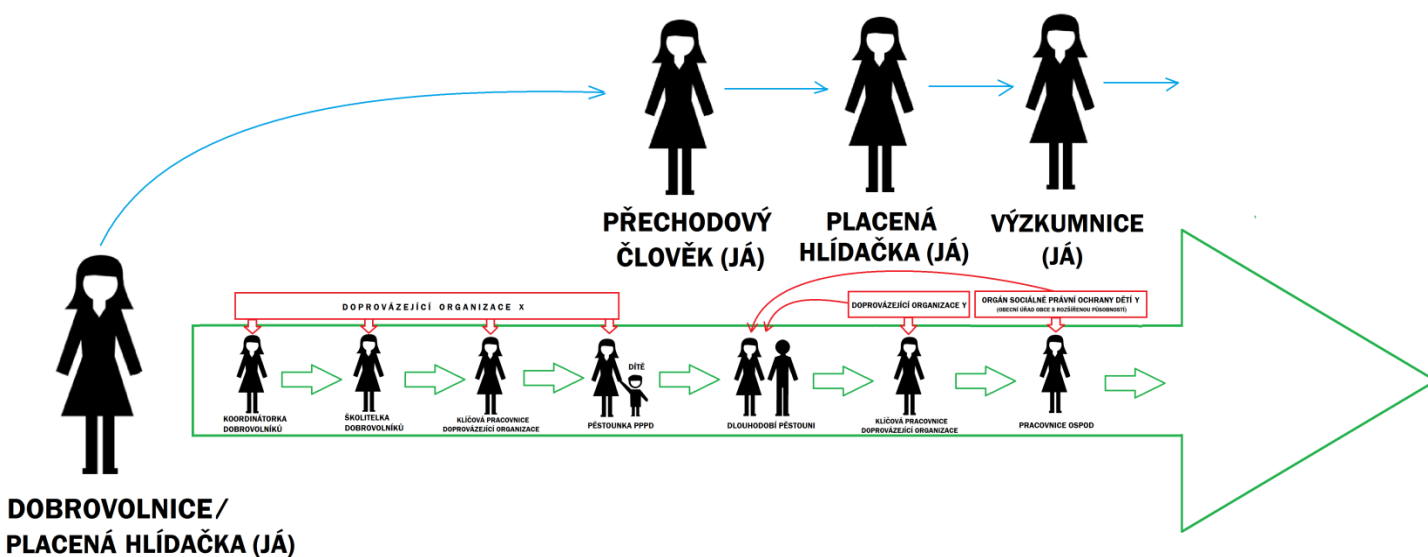

Schéma 2: Druhé dějství: O Petře

Třetí dějství: O Vojtíkovi

Schéma v zelené šipce zachycuje, jak se Vojtík postupně setkával s jednotlivými lidmi, kteří hráli roli v jeho příběhu. Instituce činné v sociálně právní ochraně dětí, se kterými se setkal, jsou opět vyobrazeny v červených rámečcích.

Vojtišek se narodil rodičům, kteří se o něj nemohli starat. Protože se maminka ale nechtěla dítěte vzdát, zařídil OSPOD dítěte, aby byl Vojta umístěn do kojeneckého ústavu, kam za ním mohla matka docházet. Po čase však Vojtu navštěvovat přestala, což vedlo k tomu, že byl svěřen do péče pěstounky na přechodnou dobu. Ta ho nejprve chodila navštěvovat do kojeneckého ústavu, kam ji občas doprovodila i klíčová pracovníce doprovázející organizace, se kterou se tak Vojta seznámil. Zanedlouho poté, co si pěstounka dítě přivezla domů, jsem k nim začala chodit já. Po roce v PPPD se dítě seznámilo s dlouhodobými pěstouny a přešlo do jejich péče. Protože změnilo trvalé bydliště, změnil se mu i OSPOD a s ním i konkrétní pracovníce. Dlouhodobí pěstouni si zvolili jinou doprovázející organizaci, než měla přechodná pěstounka, Vojtík se tak i zde seznamoval s novou pracovnící.

Modrá linka znázorňuje přechody mezi formami péče, do které bylo dítě umístěno. Červené linky ve spodní části schématu znázorňují dočasnost některých osob v příběhu. Jejich fyzické vystoupení z příběhu je znázorněno křížkem. Zelené linky naopak znázorňují, které osoby ve Vojtově příběhu zůstávají i nadále.

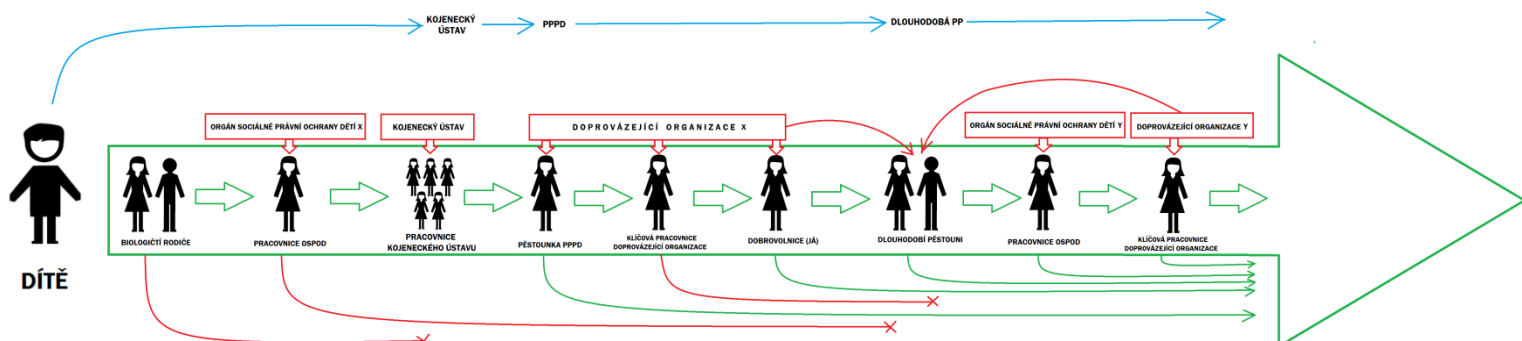

Schéma 3: Třetí dějství: O Vojtíkovi

2. Příběh pěstounky na přechodnou dobu a podněty pro systémové změny

Příběh pěstounky na přechodnou dobu jsem až do srpna 2018 znala z pohledu dobrovolnice/placené hlídačky. Měla jsem pocit, že ho znám poměrně dobře. Poté, co jsem s pěstounkou v srpnu 2018 vedla výzkumný rozhovor, jsem byla překvapena tím, kolik nových informací a souvislostí jsem se dozvěděla. Příběh znovu ožil. Přepsaný rozhovor jsem zpracovala podle zásad zakotvené teorie, jak popisuji v kapitole 1.2.4. Způsoby zpracování dat.

Příběh jsem rozdělila na tyto tematické části:

- Mohla bys to dělat profesionálně
- Nemůžeš pořád narážet na zeď
- Pomáhal mi OSPOD
- A najednou mu byl rok a půl a došlo na předávání
- Babička mi krásně zůstala

Názvy jednotlivých částí jsou tvořeny převážně in vivo kódy z výzkumného rozhovoru. Kategorii „Nemůžeš pořád narážet na zeď“ jsem navíc rozdělila na tři oblasti, ke kterým jsem dospěla pomocí kategorizování. Při sestavování „těla“ příběhu jsem používala pěstounčiny doslovné citace. Abych ze získaných dat vytvořila souvislý text, na několika místech jsem je podrobila drobným úpravám (změna slovosledu, doplnění nevyřčeného podmětu apod.). Tyto stylistické úpravy jsem v textu nijak neoznačovala, protože nemění sdělení textu. Na některých místech jsem text doplnila o vlastní významonosné formulace, při jejichž vytváření jsem vždy vycházela z osobní zkušenosti, dat získaných v rámci výzkumného rozhovoru nebo následně provedené analýzy. Tyto formulace jsem v textu označila *kurzívou*, aby je bylo možné snadno rozpoznat.

Příběh pěstounky na přechodnou dobu inspiruje k návrhům pro systémové změny. **Klíčové pasáže, ve kterých spatřuji podněty pro tyto změny, jsem v příběhu zvýraznila ztučněním.** V závěru kapitoly se k těmto podnětům vracím.

Mohla bys to dělat profesionálně

Ono je to strašně jednoduchý, jak jsem se dostala k pěstounské péči na přechodnou dobu. **Já jsem totiž vodvždycky dělala s dětma. Jezdívala jsem na tábory, pořád jsem nějaký děti někomu hlídala.** Dokonce i dlouhodobě, mimo Českou republiku. *A taky jsem máma a babička, že jo.* Když moje děti vyrostly, hlídala jsem zase jejich děti. Dokonce jsem se tím hlídáním udržovala při životě, když přišla krize a já neměla zaměstnání. V té době mi za hlídání platily i moje vlastní děti.

Tenkrát se do toho vložila moje sestra. Ona měla svoji mateřskou školku a do toho začala dělat v jedné doprovodné organizaci. No a **vysvětlila mi, že bych se tomu, co dělám, mohla věnovat profesionálně.** Že na to mám jednak vzdělání, *protože jsem vystudovala pedagogiku,* a **taky mě povzbudila tím, že si myslí, že bych byla dobrá pěstounka.** Řekla mi, kam se mám dojit **zeptat,** a tak jsem šla na OSPOD. Bylo strašně hezký, jak tam na můj příchod lidé reagovali. Dobrých pěstounek je prý málo, tak mi zařídili, abych šla co nejdříve na školení. To začínalo už skoro za měsíc od té doby, co jsem s ní mluvila. Takže já jsem se připravovala půl roku namísto roku, jak je v tomhle kraji zvykem.

Připravovala jsem se v jedné organizaci a byla jsem hrozně nadšená z těch lidí, který ten kurz dělali. Jednak jsem měla pocit, že jsem narazila na lidi, který mají úplně stejný názor na to, jak se to má s dětma dělat. No a taky

se mi moc líbil jejich přístup k řešení problémů. Každý z těch lidí měl na starosti svoje pěstouny, a když vyprávěli konkrétní problémy a jak je s nimi řešej, tak mě úplně hrálo u srdce, jak to funguje.

Nemůžeš pořád narážet na zed'

Když pak ty přípravný kurzy skončily, tak mi během pár tejdnu volala paní z OSPOD, že si budu moct dojet pro miminko, který bylo v kojeneckém ústavu. Tak jsem ho tam nejdřív jezdila navštěvovat. V té době už bylo potřeba uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče.

Doprovázející organizace

Rozhodla jsem se uzavřít ji právě s tou doprovázející organizací, u který jsem dělala přípravy, protože jsem s nima měla dobrou zkušenost. Spojila jsem se s koordinátorkou klíčenek⁴⁷, která udělala schůzku a představila mi klíčenkou, kterou mi přidělila. ***Ta byla nová, stejně jako já. Prý si budeme rozumět.*** Já jsem, nevím proč, měla pocit, že ne.

A opravdu jsme si nerozuměly. Měla jsem pocit, že je mezi náma nějaká zed' v komunikaci. ***Když já se úplně otvírám, říkám všechno o sobě, a cítím, že ten druhý člověk mi nedůvěřuje, je opatrněj na to, aby neřekl něco o sobě. Informace o ní jsem se dozvíдалa odjinud.*** To nejde, narážet na tu zed', na tu bariéru z druhý strany. Jenže já jsem tehdy nevěděla, co bych měla očekávat a ani jsem nedokázala konkrétně říct, jak by to teda vypadat mělo. Člověk potřebuje tu zkušenost.

Co mi ale vopravdu vadilo, bylo přehnaný chválení. Chválila mě i za věci, kdy jsem si říkala, že bych si spíš potřebovala rozumně promluvit. ***Když***

---

⁴⁷ Klíčová pracovnice

jsem jí řekla, že mi vadí, jak strašně moc chválí, zarytě mlčela. Tehdy jsem si řekla, že to asi nepůjde. Že mi neseděla, to jsem si říkala, že může bejt můj problém, jo. Já jsem jí nechtěla ublížit, protože jsem cejtila, že je chyba i v mém přístupu. Furt jsem si říkala, že to není nic dramatickýho. Když mě s ní ale slyšely holky⁴⁸ telefonovat, tak mi řekly: „tohle nemá cenu, to si musíš říct o někoho jinýho. Měla by ti pomáhat a né takhle.“ **Když jsem se po předání dítěte konečně rozhodla, že jí teda vyměním, tak se klíčenka nafoukla a doprovázející organizace mě poslala k psychologce.**

*To se mi za dobu spolupráce s doprovodnou organizací stalo několikrát. Když jsem přišla s nějakým problémem, objednávali mě k psychologovi. **Když jsem chtěla řešit konkrétní věci s konkrétními lidmi, předali je k vyřízení někomu dalšímu.***

Doktoři

Když byl Vojtík v kojeneckém ústavu, napsala mu paní doktorka do papírů, že má podezření na mikrocefalii, protože má maličkatou hlavu. *To se s ním potom táhlo.* Když jsem si ho vzala k sobě, přihlásila jsem ho k doktorovi, který ze začátku vypadal vstřícně. **Postupem času ale začal říkat: „tydle děti, tydle děti“** a posílal nás na podivný vyšetření, který byly zbytečný trápení. Právě kvůli tý **mikrocefalii, kterou mu napsal i do očkovací knížky.** **Já jsem si říkala, že se zbláznil, že se to s tím dítětem potáhne.** To už jsem měla i zjištěno, že jeho maminka je malá, drobná. Na vlastní pěst jsem ho vzala i k dalším doktorům, a když vyšetření dopadly dobře, tak jsem se na pana doktora začala dívat jinak a **už jsem neplnila jeho příkazy.** Potom jsem ho změnila a hrozně se mi ulevilo.

---

⁴⁸ Další pěstounky

Úřad práce

Úřad práce je bolest všech pěstounek. **Oni tam o pěstounování vůbec nic nevědí, nejsou na to školený.** Pro pěstounky je to zoufalý. **Já jsem byla kvůli chybě jedné pracovnice tři měsíce bez výplaty a úplně bez peněz.** Nakonec mě moje ospoďačka odvedla na dávky v nouzi, kde mi dali jednorázovou podporu čtyři tisíce korun, když pochopili, že mi jde fakt o jednorázovou podporu, *než mi ty peníze zpětně přiznaj.*

Pomáhal mi OSPOD

Moje ospoďačka mi celkově dost pomáhala. Na OSPODu jsem se cejtěla dobře. Byly tam dvě mladý ženský, který to nebraly jako literu zákona. **Uděly setkání pěstounek místa, kde bydlím,** takže jsem se seznámila s kolegyněma, a to mi pomohlo víc než celý přípravy. Mohla jsem se jich zeptat na konkrétní věci, který jsem potřebovala vědět ohledně dítěte. **Taky mě přihlásily na facebook na velkou skupinu „Pěstounství na přechodnou dobu“,** kde se kdokoliv může zeptat, když má nějakej problém, a ostatní pěstounky a pěstouni z celýho Česka mu sdělí svý zkušenosti. To pro mě bylo taky strašně důležitý.

Moje ospoďačka mi plnila roli podpůrný pracovnice tak, jak jsem potřebovala. *Dávala mi praktický rady, odpovídala na konkrétní dotazy, řešila se mnou úřední problémy kolem dítěte.* Když jsme se setkaly, normálně se bavila s dítětem, vzala si ho na klín, a mě se neptala na blbosti. **Chtěla jsem, aby mi dělala klíčenku, když jsem se dozvěděla, že to může dělat i OSPOD,** ale prosila mě, aby ne. **Jsou tam hrozně přetížený.**

A najednou mu byl rok a půl a došlo na předávání

Každý pěstoun dopředu počítá s tím, že bude dítě předávat, to je jasný. Ale je to jiný u miminek, když dostaneš čerstvě narozený miminko a do deseti měsíců se ho podaří předat, tak je to jiný, než když předáváš rok a půl starý dítě. A taky je to jiný, když od začátku si to dítě sedne s novejma rodičema⁴⁹ a tobě sednou taky.

Já jsem měla nějakou představu, danou svojí doprovázející organizací, o tom, jak má předávání vypadat. Na začátku toho celého procesu je jedno setkání na neutrální půdě, který bylo teda v mojí organizaci, kterýho se zúčastní OSPOD dítěte, v tomhle případě v jedné postavě i můj OSPOD, klíčenka, rodiče a já s dítětem. Tam mi, myslím, klíčenka dávala nějaký harmonogram, kterej ale nebyl vyplněnej. Nevěděla jsem, jestli ho mám vyplňovat já, ale ona říkala, že „**jak to budu cejtít**“. **Problém byl, že já jsem předávala poprvé a nevěděla jsem, jak to mám cejtít.** A co maj cejtít rodiče a jak jim **co já můžu nadiktovat nebo nenadiktovat nebo od nich chtít**. No. Takže tohle mě strašně znejistilo. S tím mi pomohla zase ta moje ospoďačka, protože jsem jí popsala situaci a řekla jsem jí, že nevim, jak to mám cejtít, takže mi pomohla rámcově s tím, jak často bysme se měli vidět, a že opravdu záleží na mně, jestli třeba poslední tejden každej den, nebo bude stačit třikrát...že to uvidim podle toho, jak reaguje dítě na rodiče a podobně, že jo.

Jenomže se ukázalo, že ty **rodiče o tom měli evidentně zcela jinou** a úplně zvláště blbou **představu**. Na začátku, když měli poprvé ke mně přijít, tak přišla maminka s dcerou, protože dcera chtěla taky vidět chlapečka. A už to mě trošku vyhodilo z rovnováhy, takže jsem řekla, že to je špatně, že musí

---

⁴⁹ Rodiči pěstounka v tomto kontextu nazývá dlouhodobé pěstouny.

chodit s tatínkem teda. A vždycky přišli, nejdřív jsme byli společně v parku a pak si ho vozili do parku na hodinu a půl nebo na dvě hodiny. No a domlouvali jsme se, že by se ty návštěvy měly zintenzivnit, a že bych poslední tejdnen mohla jezdit k nim a až tam bude chlapeček moct zůstat, tak by mě tam nechali i spát. Paní to navrhla snad dokonce sama a já jsem byla ráda, protože jsem si říkala, že takhle to asi má vypadat, podle toho, co jsem slyšela v přípravách. Že by to bylo nenásilný a dobře.

Nicméně oni měli spoustu práce a dokonce ještě po třech tejdnech, kdy viděli dítě jednou nebo dvakrát tejdnen na tu hodinu a půl, tak odjeli někam na tejdnen na dovolenou a pak už si ho chtěli vzít domu. A to mě přišlo, jako že není správně... a asi jsem se o tom chtěla poradit s klíčenkou, ale ono se s tím potom nějak nedalo nic dělat. Vždyť mi všichni vysvětlovali, že: „no jo, prostě, tak odjeli na dovolenou, protože si chtěli udělat ještě volno, než si vezmou malýho chlapečka“. No a já jsem říkala: „**Ale co to dítě, jako?**“ Byl to takovej chaos a zmatek. **Mám pocit, že mě v tom klíčenska nechala úplně vykoupat ...všechno bylo: „Jak chcete vy, jak to cítíte.“**

Já jsem potřebovala, aby mi někdo řekl, jak to bejvá nebo jaký mám možnosti, co vůbec můžu udělat. Aby bylo jasně daný, co za mě dělá ta doprovodná organizace, co smí klíčenska, co nesmí klíčenska a co MUSÍ klíčenska. Že teda harmonogram předávání asi vyplní klíčenska. Ne já, že tam budu zpětně psát, kdy se viděli, že jo. Na mě asi už bylo vidět, že už nemůžu. A plácáš se v emocích, když vidíš, jak ty rodiče jsou z toho taky vykulený, a zdá se ti, že podceňují to, jakej šok to bude pro dítě. Jo, já jsem sice jako se těšila, že Vojtík půjde do rodiny, ale... zaprvé bych to klidně ještě měsíc vydržela, a zadruhý...**ten způsob byl prostě příšernej.**

Protože když se vrátili z té dovolené, tak ke mně dokonce přišla samotná maminka, protože tatínek byl v cizině někde. A já jsem říkala: „ To nejde. Nemůžete si ho vzít. Sama.“ Aspoň na tomhle jsem trvala, ať přijedou oba dva. A další den už přijeli oba a brečícího ho odvezli. **A já jsem se s ním ani pořádně nestihla rozloučit. Nebo mu něco říct, že jde k mámě, k tátovi...** prostě tatínek ho popadl a odešel s ním. A maminka mi tam ještě něco podepisovala a já jsem lapala po dechu...**a vlastně jsem jim dítě předala, aniž by soudní rozhodnutí bylo vykonatelný, protože jsem nevěděla, že jim ho nesmím dát.**

Za dva dny jsem se u nich byla podívat, a po mý první a poslední návštěvě Vojtík bouchal hlavou o zem. No já se vůbec nedivím. To přece dělá, když s něčím nesouhlasí. Když to nemůže jinak vyjádřit. Byl zoufalej. Úplně zoufalej. Mně se dělá zle, když si na to vzpomenu, ještě teďkon. Já jsem tam prostě měla zůstat a chvíli fungovat s nima. Ale oni nechtěli, abych u nich byla. A nechtěli, abych se tam přišla podívat. Maminka mi pak ještě psala smsku, ve který bylo, že bude jednodušší useknout celou ruku než sekat po jednotlivých prstech. A pak že ho budou muset vrátit. **Tak jsem to pak řešila s doprovázející organizací, ale ta mě zase poslala k psychologce.** A ta se mě nepřímou ptala, jestli mě nezdrtilo to, že jsem musela to dítě odevzdat. Já jsem říkala, že ne, tohleto mám vyřešený. **Mě opravdu DRTÍ ten způsob, jakým to předání proběhlo.**

Babička mi krásně zůstala

Když jsem si Vojtíka přivezla, věděla jsem, že se bude hodně potkávat s mojí rodinou a s mejma vnučkama. Tak jsem se vůči němu pojmenovala jako babička. Jednak proto, kolik je mi let, a zadruhý proto, že to dítě přišlo větší. Chtěla jsem, aby věděl, že je na stejný úrovni jako ty ostatní děti, že jsem

jeho babička. *Akorát s tím rozdílem, že ve vztahu k němu je to z mého vlastního rozhodnutí, což je ještě závažnější.*

Když pak přešel do péče rodičů, tak mi babička krásně zůstala. Rodiče to ze začátku sice nechtěli, ale když nás po čtvrt roce zase pustili k sobě, tak by nakonec byli rádi, kdybych jednou týdně hlídala jako babička.

2.1. Diskuse: Jak jsem přehlédla sestru a kolegiální podporu pěstounek

Zpracování příběhu reaguje na mou výzkumnou otázku: **Jak pěstounka na přechodnou dobu popisuje svou vlastní zkušenost s PPPD?** Tuto otázku jsem si položila na začátku psaní své diplomové práce, mimo jiné proto, že jsem byla zvědavá na to, co víc se o pěstounčině zkušenosti ještě můžu dozvědět. Rozhovor a jeho zpracování mi ukázaly, že mnohem více, než jsem si původně myslela.

Při vedení, prepisování a zpracovávání rozhovoru jsem zjistila, že jsem řadu věcí vnímala jinak než pěstounka. Toto zjištění mě vedlo k uvažování nad mou další výzkumnou otázkou: **Jak rozumím já svojí zkušenosti s pěstounstvím na přechodnou dobu v roli dobrovolnice?** Do pěstounčina života jsem vstupovala jako dobrovolnice, a sama sebe jsem chápala jako člověka, který jde pomáhat. Možná právě **tato role způsobila, že jsem o pěstounce přemýšlela jako o někom, kdo pomoc potřebuje.** V mých očích to byla žena, která si zaslouží velký obdiv, protože se rozhodla stát pěstounkou na přechodnou dobu i přesto, že nemá partnera a „je na všechno sama“. Měla jsem pocit, že by na tuto skutečnost měla doprovázející organizace brát zřetel a dělat pro ni víc, než dělá. Ve svém uvažování bych byla pěstounku zavalila podporou ze strany doprovázející organizace. Vůbec jsem nebrala v úvahu základní pravidlo sociální práce, že pomoc by měla podporovat přirozené

zdroje, nikoli je nahrazovat. Zaměřovala jsem se na doprovázející organizaci, na to, co dělá a nedělá, a přehlížela jsem ostatní zdroje podpory, včetně dalších přechodných pěstounek nebo pěstounčiny sestry.

Po rozhovoru jsem změnila názor. Ukázalo se, že si k sobě pěstounka dobrovolníka nevzala proto, že by něco nezvládala, ale jednoduše proto, že mohla. Že jí absence partnera nijak zvláště netrápí, a že v tom sama není a nebyla.

Důležitost neformálních zdrojů opory v příběhu mě až uhodila do očí, když se při analýze objevily velké kategorie „sestra“ a „další pěstounky“. Uvědomila jsem si, že doprovázející organizace, potažmo klíčová pracovnice, toho pro pěstounku neměla dělat víc, pouze to měla dělat jinak – tak, jak to dělaly pracovnice OSPOD: vycházet z potřeb pěstounky na přechodnou dobu a být pro ni partnerem.

2.2.Podněty pro systémové změny

Z příběhu lze čerpat množství námětů pro mou další výzkumnou otázku, která zní: **Co se systém sociálně-právní ochrany dětí může naučit z jednoho příběhu pěstounky na přechodnou dobu?** Příběh nabízí také několik příkladů dobré praxe, které by pro systém jako celek mohly být inspirativní.

V textu jsem klíčové pasáže označila ztučněním. Využila jsem je pro vytvoření tabulky, která přehledně zachycuje okruhy s prostorem pro pozitivní změnu. Tabulka je rozdělena do tří sloupců: 1. podněty podle témat; 2. odpovídající pasáže z rozhovoru; 3. odpovídající návrhy systémových změn.

Tabulka 1 - Podněty pro systémové změny z příběhu

Tematické rozdělení podnětů	Odpovídající pasáže z výzkumného rozhovoru	Odpovídající návrhy systémových změn
Zkušenosti pěstounky	<ul style="list-style-type: none"> • Já jsem totiž vodvždycky dělala s dětma. • Jezdívala jsem na tábory, pořád jsem nějaký děti někomu hlídala. • <i>A taky jsem máma a babička</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Uznání a docenění životních zkušeností pěstounů
Neformální podpora pěstounů	<ul style="list-style-type: none"> • Vysvětlila mi, že bych se tomu, co dělám, mohla věnovat profesionálně. (sestra) • Taky mě povzbudila tím, že si myslí, že bych byla dobrá pěstounka. (sestra) • Řekla mi, kam se mám dojit zeptat. (sestra) • Věděla jsem, že se Vojtík bude hodně potkávat s mojí rodinou a s mejma vnučkama. • Udělal setkání pěstounek místa, kde bydlím. (OSPOD) • Taky mě přihlásily na facebook na velkou skupinu „Pěstounství na přechodnou dobu“. (OSPOD) 	<ul style="list-style-type: none"> • Docenění neformální podpory pěstounů
	<ul style="list-style-type: none"> • Nakonec by byli rádi, kdybych jednou týdně hlídala jako babička (dlouhodobí pěstouni) 	<ul style="list-style-type: none"> • Docenění pěstounů na přechodnou dobu jako zdroje neformální podpory pro náhradní rodiče
Doprovázející organizace	<ul style="list-style-type: none"> • Ta byla nová, stejně jako já. (klíčová pracovnice) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nahlédnutí rizika párování nových klíčových pracovnic s novými pěstouny
<ul style="list-style-type: none"> • Někdo musí mít zkušenost 	<ul style="list-style-type: none"> • Prý si budeme rozumět.(s klíčovou pracovnicí; výrok koordinátorky KP) 	<ul style="list-style-type: none"> • Neslibovat to, co nelze zaručit
<ul style="list-style-type: none"> • Slibuji to, co jsem schopen zaručit 	<ul style="list-style-type: none"> • Když já se úplně otvírám, říkám všechno o sobě a cítím, že ten druhý člověk mi nedůvěřuje, je opatrnější na to, aby neřekl něco o sobě. • <i>Informace o ní jsem se dozvíдалa odjinud.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Kolegiální spolupráce; zacházení s mocí
<ul style="list-style-type: none"> • Partnerství • Mocenská nerovnováha 	<ul style="list-style-type: none"> • Když jsem jí řekla, že mi vadí, jak strašně moc chválí, zarytě mlčela. 	<ul style="list-style-type: none"> • Využití kritiky ke zlepšení služeb (a vztahu)
<ul style="list-style-type: none"> • Zacházení s kritikou 		

<ul style="list-style-type: none"> Vytváření důvěry 	<ul style="list-style-type: none"> Když jsem se po předání dítěte konečně rozhodla, že jí teda vyměním, tak se klíčenka nafoukla a doprovázející organizace mě poslala k psycholožce. 	<ul style="list-style-type: none"> Dodržování dohod Využití kritiky ke zlepšení služeb
<ul style="list-style-type: none"> Kdo za co nese odpovědnost? Princip subsidiarity 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Když jsem chtěla řešit konkrétní věci s konkrétními lidmi, předali je k vyřízení někomu dalšímu.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Využití smluv (kdo co dělá?) a jejich dodržování Podpora principu subsidiarity
<p>Lékaři</p> <ul style="list-style-type: none"> Nálepkování 	<ul style="list-style-type: none"> Postupem času ale začal říkat: „tydle děti, tydle děti“. 	<ul style="list-style-type: none"> Zvážení nutnosti zapisování „diagnóz“ do dokumentů dítěte, dokud nejsou potvrzené
<ul style="list-style-type: none"> Zapisování „diagnóz“ do dokumentů dítěte 	<ul style="list-style-type: none"> Mikrocefalii, kterou mu napsal i do očkovací knížky. Já jsem si říkala, že se to s tím dítětem potáhne. 	
<ul style="list-style-type: none"> Mocenská nerovnováha 	<ul style="list-style-type: none"> Už jsem neplnila jeho příkazy. 	<ul style="list-style-type: none"> Partnerská spolupráce mezi profesionály
<p>Úřad práce</p> <ul style="list-style-type: none"> Školení 	<ul style="list-style-type: none"> Oni tam o pěstounování vůbec nic nevědí, nejsou na to školení. Já jsem byla kvůli chybě jedny pracovnice tři měsíce bez výplaty a úplně bez peněz. 	<ul style="list-style-type: none"> Zvýšení povědomí pracovníků úřadu práce o pěstounské péči (školení)
<p>OSPOD</p> <ul style="list-style-type: none"> Propojení pěstounů 	<ul style="list-style-type: none"> Udělal setkání pěstounek místa, kde bydlím. Taky mě přihlásily na facebook na velkou skupinu „Pěstounství na přechodnou dobu“. 	<ul style="list-style-type: none"> Propojení pěstounů jako příklad dobré praxe zvýšení neformální podpory
<ul style="list-style-type: none"> OSPOD jako doprovázející organizace 	<ul style="list-style-type: none"> Chtěla jsem, aby mi dělala klíčenku, když jsem se dozvěděla, že to může dělat i OSPOD. Jsou tam hrozně přetížení. 	<ul style="list-style-type: none"> Zajištění zákonného práva pěstounů vybrat si klíčového pracovníka z řad pracovníků OSPOD
<p>Předávání dítěte</p> <ul style="list-style-type: none"> Odlišnost představ 	<ul style="list-style-type: none"> Já jsem měla nějakou představu, danou svojí doprovázející organizací, o tom, jak má předávání vypadat. Rodiče o tom měli zcela jinou představu. 	<ul style="list-style-type: none"> Využití smluv – rozdělení odpovědností (co kdo dělá) Vyjednávání společné představy o předávání dítěte
<ul style="list-style-type: none"> Potřeby 	<ul style="list-style-type: none"> Já jsem se s ním ani pořádně nestihla rozloučit. Nebo mu něco říct, že jde k mamě, k tátovi. Mě opravdu DRTÍ ten způsob, jakým to předání proběhlo. „Ale co to dítě, jako?“ 	<ul style="list-style-type: none"> Vzájemné vyjasnění očekávání a potřeb všech zúčastněných Orientace systému SPOD na nejlepší zájem dítěte a taktéž na dobrou zkušenost pěstounů na přechodnou dobu
<ul style="list-style-type: none"> Délka vazby a věk dítěte 	<ul style="list-style-type: none"> Je to jiný u miminek, když dostaneš čerstvě narozený miminko a do deseti měsíců se ho podaří předat, tak je to jiný, než když předáváš rok a půl starý dítě. 	<ul style="list-style-type: none"> Zohlednit délku vazby a věk dítěte při předávání

3. Pěstounská péče na přechodnou dobu

Touto kapitolou představím pěstounskou péči na přechodnou dobu, její smysl a podoby. Vysvětlím, co znamená „přechodná doba“ a co se děje po jejím uplynutí. Budu se věnovat dílčímu tématu „změna přechodných pěstounů na dlouhodobé“, které vzešlo z výzkumného rozhovoru s pěstounkou na přechodnou dobu.

3.1. Smysl PPPD

Pěstounská péče na přechodnou dobu je jedna z forem náhradní rodinné péče. Ze své podstaty je institutem krizovým a překlenovacím.⁵⁰ **Jejím smyslem je umožnit dětem, které náhle ztratily možnost vyrůstat ve své rodině, dočasně pobývat ve stabilním a láskyplném náhradním rodinném prostředí u proškolených pěstounů a zajistit tak jejich právo na rodinný život.**^{51, 52, 53} Toto překlenovací období má zároveň umožnit rodičům těchto dětí „**upravit si v rámci svých možností osobní, rodinné, majetkové, bytové a jiné poměry tak, aby se mohli ujmout osobní péče o své dítě**“⁵⁴. K tomuto účelu je zřízena evidence pěstounů na přechodnou dobu, kteří, pokud zrovna nepečují o potřebné dítě, jsou v pohotovosti a připraveni přijmout dítě v krizové situaci bezprostředně po rozhodnutí soudu.⁵⁵ Pokud soud nestanoví jinak (s ohledem na nejlepší zájem dítěte), PPPD podporuje zachování a rozvíjení vztahu mezi dětmi a jejich biologickými rodiči.

---

⁵⁰ Macela, M. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. k 21. 12. 2012.* s. 34

⁵¹ Podle Úmluvy o právech dítěte a v souladu s principy a cíli Národní strategie ochrany práv dětí.

⁵² Ptáček, R. a kol. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmenší děti.* s. 24

⁵³ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu.* s. 1-2

⁵⁴ Ptáček, R. a kol. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmenší děti.* s. 26

⁵⁵ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu.* s. 2

3.2. Podoby PPPD

Podoby PPPD mohou být velmi rozdílné, především v závislosti na situaci dětí, které jsou do PPPD umístěny. Významným faktorem ovlivňujícím podobu PPPD může být také věk dítěte (do PPPD mohou být umístěny děti ve věku 0 - 18 let). Metodické doporučení MPSV předkládá typické příklady situací, při kterých se PPPD využívá⁵⁶:

- pečující osoba dočasně nemůže péči o dítě vykonávat (nepříznivý zdravotní stav, výkon trestu apod.);
- dítě se ocitlo v krizové situaci – je potřeba umístit ho do doby, než se ujasní, zda je možný návrat do vlastní rodiny nebo vyhledání jiné formy náhradní rodinné péče;
- dítě bylo týráno nebo zneužíváno a hledá se pro něj trvalé řešení;
- rodiče nezvládají výchovu dítěte;
- dítě rodičem opuštěné nebo nalezené;
- rodiče vyjadřují úmysl svěřit dítě do dlouhodobé náhradní rodinné péče a dosud nebyla nalezena vhodná rodina.

Některé situace snesou odklad, jiné ne. Například v případě, kdy je matka samoživitelka bez dostatečné neformální opory odvezena do nemocnice, může být PPPD využita jako nástroj pomoci rodině v době akutní krize.⁵⁷ Pěstoun přebírá dítě do své péče na základě předběžného opatření, někdy už pár hodin po krizové události. Taková PPPD může trvat v řádu několika dnů či týdnů. Jiná je situace, kdy například biologická matka přestane docházet za svým dítětem do kojeneckého ústavu. Tak tomu bylo v případě dítěte svěřeného do péče Jitky, pěstounky na přechodnou dobu. Jitka za dítětem nějakou dobu

---

⁵⁶ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu.* s. 6

⁵⁷ Pro zájemce o pěstounskou péči. Amalthea. s. 9.

docházela do kojeneckého ústavu a potom ho převzala do své péče. Situaci dítěte bylo třeba řešit, nebylo však zapotřebí rychlých opatření. PPPD v tomto případě trvala rok.

3.3. Co znamená přechodná doba

V podstatě každá pěstounská péče může být ze své podstaty přechodná. I v dlouhodobé pěstounské péči se totiž stává, že dítě nezůstane v pěstounské rodině až do dospělosti. **Pěstounská péče na přechodnou dobu je však přechodná vždy, a právě její časová omezenost je jedním z jejích hlavních specifik.**

Přechodná doba je v případě PPPD zákonem jasně časově ohraničena, může trvat maximálně 1 rok.⁵⁸ Přechodnou dobou je myšlena doba⁵⁹:

- po kterou rodič ze závažných důvodů nemůže dítě vychovávat;
- po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením⁶⁰;
- do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlasu rodiče s osvojením.

3.4. Co se děje po uplynutí přechodné doby

V ideálním případě by se po uplynutí této doby dítě **mělo vrátit zpět do péče svých rodičů**. Ze statistik uveřejněných MPSV však vyplývá, že k tomuto

---

⁵⁸ Existují však i výjimky. Např. pokud je do PPPD postupně svěřeno více sourozenců, je ochrana vazeb mezi nimi mimořádně naléhavým důvodem pro prolomení maximální délky doby, po kterou může být dítě v péči pěstouna na přechodnou dobu (Macela, M. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. k 21. 12. 2012.* s. 34)

⁵⁹ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu.*

⁶⁰ Po narození dítěte plyne zákonem daná lhůta šesti týdnů, ve které není možné, aby dal rodič souhlas s osvojením dítěte. Rodiče tuto možnost mají až po jejím uplynutí. (ustanovení § 813 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník)

způsobu ukončení PPPD dochází pouze v 15% - 19% případů.⁶¹ Například v roce 2017 se ze 491 dětí, které odcházely z pěstounské péče na přechodnou dobu, vrátilo ke svým rodičům jen 85 (tedy přibližně 17%).⁶² Pokud návrat dítěte k rodičům není možný, hledá se jiné dlouhodobé řešení, nový pečovatel, a to nejprve mezi příbuznými a blízkými dítěte. Pokud se nikoho nepodaří nalézt, rozšíří se okruh potencionálních náhradních rodičů o osoby, které prošly procesem zprostředkování, tedy dlouhodobé pěstouny, popř. osvojitele. Stále však existují případy, kdy se pro dítě nikdo vhodný nenajde, a z PPPD odchází do ústavního zařízení nebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. V roce 2017 do těchto zařízení z PPPD odešlo 21 dětí (tedy přibližně 4%).⁶³

3.5. Když se z pěstouna na přechodnou dobu stane dlouhodobý pěstoun⁶⁴

Za dobu svého působení v oblasti náhradní rodinné péče jsem získala dojem, že případy, kdy děti z PPPD odcházejí do kolektivního zařízení, bývají pro pěstouny na přechodnou dobu obzvlášť náročné. Mimo jiné proto, že odchod dítěte z PPPD do podobného zařízení je mnohdy v rozporu s jejich představou o nejlepším zájmu dítěte. Několikrát jsem slyšela o případech, kdy se pěstouni na přechodnou dobu v takovém případě rozhodli o dítě pečovat i nadále a z přechodných pěstounů se tak stali pěstouni dlouhodobí. Pěstounka na přechodnou dobu v rozhovoru několikrát uvedla, že její doprovázející organizace tato ukončení PPPD nahlíží jako profesionální selhání pěstouna na přechodnou dobu. Toto hodnocení slyšela osobně od metodičky PPPD, paní

---

⁶¹ Podle statistik MPSV odešlo z PPPD zpět ke svým rodičům v roce 2014 16% dětí, v roce 2015 15% dětí a v roce 2016 19% dětí. (Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za roky 2014, 2015, 2016. MPSV.)

⁶² Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2017. MPSV.

⁶³ Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2017. MPSV.

⁶⁴ V této kapitole využívám citace z výzkumného rozhovoru s pěstounkou na přechodnou dobu. Doslovné citace označuji *kurzívou*.

Alžběty Hláskové. Ta je v oblasti PPPD velkou autoritou, protože bývá považována za „průkopnici“ PPPD v ČR.^{65, 66}

Musíte počítat s tím, že jdou do domova – to je takový úřednický

No a pak jsou ty případy, kdy jsou teda větší děti a nepodaří se jim najít rodiče, no a je to přesně tak, jak já to od dobřejch pěstounů chápu, a čekám, že si ty děti nechaj v dlouhodobý pěstounský péči. Nevím, proč to ta moje doprovázející organizace považuje za selhání. Přece opravdu nejde brát tu práci tak jako budu dělat vocad' pocad'. Je to práce s lidma, ještě navíc s dětma, že jo. To je takový jako mi přijde suchý, úřednický. Musíte počítat s tím, že jdou do domova. No dopřic, jsem je měla rok doma, vychovávala je, přilnula k nim a oni ke mně...no tak bude o jednu pěstounku na přechodnou dobu míň, no, tak budu dlouhodobá pěstounka.

Přechodní pěstouni jsou sice upozorňováni na možnost, že se pro „jejich dítě“ nikdo nenajde, zvláště pokud se jedná o starší dítě, sourozenecké skupiny, nebo děti „jiného etnika“⁶⁷, ale pokud se tak opravdu stane, často čelí složité situaci. Cítí se za dítě a jeho osud zodpovědní. Ušli kus cesty spolu s ním, vytvořili si vzájemné pouto, záleží jim na tom, aby se „jejich děti“ měly dobře.⁶⁸ Jejich rozhodování o předání dítěte může ztěžovat **také současná převládající rétorika, která náhradní rodinnou výchovu zobrazuje**

---

⁶⁵ <http://akce.dobrarodina.cz/vzdelavani/nasi-lektori/5-alzbeta-hlaskova>

⁶⁶ <https://radiozurnal.rozhlas.cz/rodina-je-zaklad-tvrdi-pestounka-na-prechodnou-dobu-alzbeta-hlaskova-se-6209471>

⁶⁷ Vránová, L. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. s. 44

⁶⁸ Paní Jiřina, která je přechodnou pěstounkou, říká sociální pracovníci v dokumentárním cyklu *Rodiče napořád*:

Jiřina: „*Já teď mám jenom velký obavy, když mě skončí právě ten rok, na který já můžu mít dítě, aby Vendulku nedali třeba do ústavní péče. To mě tak trošku trápí. A chtěla bych, abych se nějak utvrdila, že tady tohle nehrozí. (...) Já pro to udělám úplný maximum, že to dítě nedám jen tak...*“

Sociální pracovníce: „*Takže když ti přijde obsílka k soudu o ústavní výchově?*“

Jiřina: „*Tak prcháme.*“

Dokumentární cyklus Rodiče napořád, díl č. 4 [Jiřina], Česká televize a nadace J&T.

dualisticky a staví propast mezi přednostmi rodinné péče a „ukrutnostmi“ té ústavní. Někteří pěstouni se tedy rozhodnou vzít situaci do svých rukou a starat se o dítě i nadále, v jiném typu náhradní rodinné péče.

Z rozhovoru s pěstounkou na přechodnou dobu uvádím dva příklady, kdy se přechodní pěstouni rozhodli ponechat děti ve své péči i po skončení PPPD. V obou případech jde o sourozence.

Samozřejmě, že nebude zvyšovat jejich špatný zážitky

Mezi těma holkama, který jsem poznala během toho týdenního pobytu, byla holka, která si nechala dvojčátka, romský holčičky, z nichž jedna prošla rakovinou a tak... Samozřejmě, že je nepošle dál už. A nebude zvyšovat jeho špatný zážitky, že jo. To přece kurňa nemůže bejt selhání podle mě.

Měli se všichni rádi, fungovali jak rodina

Ona si vzala teda sourozence, čtyři a šest let, a i když podle toho, co (v blogu) píše, a určitě nepřehání, to byla strašná práce ze začátku, tak prostě ty děti se spravily, a měli se všichni rádi, fungovali jak rodina, její muž s tím souhlasil. Tak to prostě mně nepřipadá jako selhání, ale úžasnej počín v zájmu těch dětí.

Za podstatné považuji (a přechodná pěstounka pravděpodobně také, protože o tom mluví), že s tímto rozhodnutím souhlasili oba partneři. Z osobní zkušenosti znám případy, kdy jeden z přechodných pěstounů - partnerů zvažoval, že by si konkrétní dítě nechal v dlouhodobé péči, ale druhý se dlouhodobým pěstounem stát nechtěl.

3.5.1. Nejlepší zájem a blaho dětí

„Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na

rodičovskou výchovu a péči.⁶⁹ Jsem si vědoma toho, že uchopení termínu „nejlepší zájem dítěte“ je problematické, natož pak jeho naplňování v praxi. V argumentaci vycházím z pojetí nejlepšího zájmu dítěte, jak ho chápe Výbor OSN pro práva dítěte. Ten nabízí výčet nejdůležitějších práv dítěte, ke kterým je třeba při posuzování nejlepšího zájmu dítěte přihlídnout.^{70, 71} S ohledem na diskutované téma považuji za důležité zmínit především **„právo dítěte na zachování rodinného prostředí a navázaných vztahů“** a **„právo dítěte na péči, ochranu a bezpečí“**.

Výbor mj. zdůrazňuje **důležitost vazby dítěte na primární pečovatele a nutnost tuto vazbu pěstovat i v průběhu času, jelikož dítěti poskytuje potřebnou stálost**. Mohu z toho vyvodit upřednostnění náhradní rodinné výchovy před kolektivní výchovou. Stejný přístup je zakotven také v zákoně o SPOD.⁷²

Zaměřím-li se na zmiňovanou **vazbu a stálost** jako dvě významná kritéria pro zjišťování nejlepšího zájmu dítěte, dojdou k závěru, že ponechání dítěte dlouhodobě v péči pěstouna na přechodnou dobu nemusí být vždy považováno za selhání. Úmluva o právech dítěte uvádí, že oddělení dítěte od rodičů je možné pouze v případě, kdy je toto jednání v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Je-li dítě umístěno do PPPD, k oddělení už došlo. Za předpokladu, že není v daném období možnost, aby se dítě vrátilo zpět do biologické rodiny, může být z mého pohledu rozhodnutí pěstouna na

---

⁶⁹ Ustanovení § 5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁷⁰ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1) s. 13 – 14

⁷¹ A) Názor dítěte; B) Identita dítěte; C) Zachování rodinného prostředí a navázaných vztahů; D) Péče, ochrana a bezpečí dítěte; E) Zvláštní zranitelnost dítěte; F) Právo dítěte na zdraví; G) Právo dítěte na vzdělání. (Hofschneiderová, A. *Praktický právní průvodce nejlepším zájmem dítěte pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí.*)

⁷² Ustanovení § 9a, odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

přechodnou dobu starat se o dítě dlouhodobě v souladu s nejlepším zájmem dítěte.

3.5.2. Stabilní síť profesionálních pěstounů na přechodnou dobu

Pro systém sociálně-právní ochrany dětí však může být tato změna v některých ohledech nevídaná. Institut přechodné pěstounské péče je založen na předpokladu, že pěstouni budou o svěřené dítě pečovat pouze dočasně. Tento systém umožňuje, aby se v péči pěstounů na přechodnou dobu vystříдалo více dětí. Odpovědností každého krajského úřadu je zajistit, aby měl kraj dostatečný počet pěstounů na přechodnou dobu pro děti ze svého obvodu.⁷³ **Snahou každého kraje je tedy vytvořit si stabilní síť přechodných pěstounů.** Obecně platí, že pěstounů, jak přechodných, tak dlouhodobých, je nedostatek.⁷⁴ Např. na Vysočině působí v současné době 18 přechodných pěstounů.⁷⁵ Pokud se tedy některý z přechodných pěstounů rozhodne stát dlouhodobým pěstounem, pro kraj to může znamenat citelnou ztrátu, kterou je zapotřebí nahradit. V případě, že by se takových případů sešlo více, mohlo by to negativně ovlivnit fungování institutu pěstounství na přechodnou dobu v daném kraji.

Další zdroj obav ze selhání PPPD v případě přechodu na dlouhodobou pěstounskou péči spatřuji v profesní zodpovědnosti pěstounů. Pěstounská péče na přechodnou dobu je označována za „profesionální pěstounskou péči“.^{76, 77}

---

⁷³ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*. s. 7

⁷⁴ <https://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/vnimame-nedostatek-pestounu-zejmena-tech-dlouhodobych-rika-organizace-doprovazejici-pestouny-n665514.htm> , <https://hradec.rozhlas.cz/na-nahradni-rodinu-momentalne-v-kralovehradeckem-kraji-ceka-240-deti-pestounu-je-7589521>, <https://www.irozhlas.cz/node/5933583>

⁷⁵ <https://urad.kr-olomoucky.cz/pestouni/Lists/Seznam%20pstoun%20na%20pechodnou%20dobu/Vysocina.aspx>

⁷⁶ Ptáček, R. a kol. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmenší děti*. s. 28

⁷⁷ Vránová, L. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. s. 9

Podle metodického doporučení MPSV mají být pěstouni na přechodnou dobu „**nahlíženi jako profesionálové vykonávající specifickou činnost v oblasti výchovy a péče o ohrožené děti**“⁷⁸. K tomuto statusu se váží specifické nároky a očekávání. Jedním z nich je i „**přípravenost předat dítě dál**“⁷⁹. Navíc každá PPPD může být jiná.⁸⁰

Přípravenost pěstounů v tomto směru ovlivňuje řada okolností – např. jak dlouho má pěstoun dítě v PPPD; jak staré je dítě; jak si s dítětem „sedne“; čím si pěstoun a dítě během PPPD společně prošli; kam má být dítě dále předáno apod. Pokud se přechodný pěstoun rozhodne nechat dítě ve své péči i nadále a stát se dlouhodobým pěstounem, může v tom doprovázející organizace a celý systém SPOD spatřovat **selhání dané profese pěstouna**.⁸¹ Z jiného úhlu pohledu může být toto rozhodnutí nahlíženo jako změna připravenosti „předat dítě dál“ na připravenost „starat se o dítě dlouhodobě“.

Odborníci i náhradní rodiče se shodují, že na náhradní rodinnou péči se úplně připravit nedá.⁸² Podobně to může být i s připraveností předat dítě dál.

3.5.3. Diskuse: Když autorita řekne: „Je to profesionální selhání“

Informace o tom, že rozhodnutí pěstouna na přechodnou dobu stát se dlouhodobým pěstounem bývá nahlíženo jako profesionální selhání, mě velmi zaujala. Pěstounka na přechodnou dobu se vůči tomuto pojetí v rozhovoru silně

---

⁷⁸ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*. s. 2

⁷⁹ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*. s. 4

⁸⁰ Zde čerpám ze zkušenosti svých přátel, pěstounů na přechodnou dobu. Předávali osmileté dítě, předávali batolata a kojence. Předávali děti do dětského domova, adopce, dlouhodobé pěstounské péče i biologické rodiny. Každé z těchto předávání bylo jiné, některé děti se jim předávaly „lépe“, jiné obtížněji, v závislosti na mnoha okolnostech.

⁸¹ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*. s. 2

⁸² Konečná, H. Koubová, L. *Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v České republice: (popis současného stavu)*. s. 16

vymezovala a ani já s tímto postojem nesouzním, proto jsem se rozhodla prozkoumat, zda je toto hodnocení někde „černé na bílém“. Žádný takový dokument se mi nepodařilo dohledat. Zdá se, že nejde o žádné „oficiální stanovisko“, ale o „něco navíc“, co se mezi pěstouny dostalo a udržuje nějak jinak.

Pěstounka na přechodnou dobu to považovala za stanovisko její doprovázející organizace. Když jsem se jí zeptala, kdo jí to řekl, odpověděla mi, že toto hodnocení slyšela na týdenním pobytu pěstounek na přechodnou dobu od Alžběty Hláskové. Pěstounky si týdenní pobyt zorganizovaly samy a paní Hláskovou na něj pozvaly jako metodičku PPPD. Alžběta Hlásková je považována za průkopnici pěstounské péče na přechodnou dobu u nás. Spolu s manželem se stali prvními oficiálními pěstouny PPPD v ČR, a jejich péčí prošlo za deset let⁸³ osmnáct miminek.⁸⁴

O tématu změny PPPD na dlouhodobou pěstounskou péči se na setkání pěstounek prý vedla velká debata. Některé pěstounky s postojem Alžběty Hláskové souhlasily, jiné se vůči němu vymezovaly. Názor paní Hláskové nebyl během debaty vnímán jako názor „jedné z pěstounek“ nebo „zkušenější kolegyně“, ale především jako názor „zakladatelky, průkopnice a metodičky PPPD“. Výzkumný rozhovor ukázal, že pěstounka na přechodnou dobu vnímala názor A. Hláskové jako stanovisko celé doprovázející organizace. To bylo jedním z důvodů, proč se pěstounka na přechodnou dobu nakonec rozhodla spolupráci s danou doprovázející organizací ukončit: *Tak tohleto pro mě byla další kapka, proč se rozejít s tou doprovodkou.*

---

⁸³ Mezi roky 2008-2018.

⁸⁴ <https://www.hlaskova.cz/>

Alžběta Hlásková už z pěstounské péče na přechodnou dobu předala řadu dětí, ale **vždy se jednalo o miminka**.⁸⁵ V této kapitole jsem poukazovala na to, jak rozdílné podoby může PPPD mít. V příkladech, které pěstounka na přechodnou dobu v hloubkovém rozhovoru uváděla, figurovaly starší děti, romské děti, sourozenecké dvojice. Děti, které se nemohly vrátit zpět do své biologické rodiny a pro které se náhradní rodina hledá obtížněji.⁸⁶

Případy, kdy se pěstounská péče změní z přechodné na dlouhodobou, nelze tedy hodnotit plošně, je mezi nimi třeba rozlišovat a přistupovat k nim individuálně, protože se mohou zásadně lišit.

---

⁸⁵ Alžběta Hlásková vedla v roce 2018 seminář na téma „Jak zvládnout předávání dítěte z PPPD do dětského domova“, který byl určen především pro pěstouny na přechodnou dobu a jejich doprovázející pracovníky. (<http://akce.dobrarodina.cz/kraj/hlavni-mesto-praha/799-jak-zvladnout-predavani-ditete-z-pppd-do-detskeho-domova-praha-9>)

Když jsem si její jméno zadala do internetového vyhledavače, zaujal mě článek s názvem „Před ústavy zachránila 11 miminek. Na jejich mámu si ale nehraju, říká pěstounka.“ (https://www.lidovky.cz/domov/pred-ustavy-zachranila-11-miminek-na-jejich-mamu-si-ale-nehraju-rika-pestounka.A140803_102530_ln_domov_sk)

⁸⁶ Vránová, L. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*.

4. Sociálně-právní ochrana dětí v souvislostech PPPD: Role, zodpovědnosti, úkoly a vzájemná spolupráce doprovázející organizace a OSPOD

Moje původní motivace k napsání této kapitoly pramenila z osobní zkušenosti. Sledovala jsem interakce mezi pěstounkou na přechodnou dobu a její klíčovou pracovnící z doprovázející organizace. Když došlo na předávání dítěte, byla jsem zklamaná tím, jak se doprovázející organizace k pěstounce zachovala, jak ji v tom „nechala“. Chápala jsem tehdy doprovázející organizaci výhradně jako zdroj podpory a připadalo mi, že v tomto případě podpora chyběla. Chtěla jsem zjistit, co má doprovázející organizace dělat, k čemu je dobrá.

O OSPOD jsem v té době téměř nic nevěděla. Začala jsem psát kapitolu o doprovázející organizaci, a zjistila jsem, že též OSPOD může být doprovázející organizací. Naplno jsem si roli OSPOD uvědomila při výzkumném rozhovoru s pěstounkou na přechodnou dobu. Právě OSPOD byl pro ni tím, o koho se mohla opřít, tedy zdrojem podpory. Pochopila jsem, že výlučné spojování OSPOD s kontrolou zkresluje skutečnost. O to více mě překvapilo, že některé metodiky dokonce prezentují toto zkreslení jako inovaci, která přišla se zavedením novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí v roce 2013.⁸⁷

System SPOD jsem se učila chápat vyjasňováním rolí, úkolů a zodpovědností jednotlivých subjektů. Pročítala jsem zákon o sociálně-právní ochraně dětí a jeho výklad hledala v metodických doporučeních MPSV, doporučených postupech pro PPPD vydaných jednotlivými kraji, v nejrůznějších analýzách a výzkumech z oblasti náhradní rodinné péče.

---

⁸⁷ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. s. 19

Podobně asi postupovaly některé kraje, když se snažily vytvořit dokument, který by komplexně popisoval role, úkoly a zodpovědnosti jednotlivých subjektů činných v oblasti SPOD.^{88, 89} Také jsem se zabývala webovými stránkami subjektů činných v systému SPOD. S konkrétními dotazy, na které jsem ve zmíněných zdrojích nenalezla jasnou odpověď, jsem se obrátila na odborníky z řad pracovníků doprovázející organizace a OSPOD.

Uvědomila jsem si, že základní informace o systému SPOD potřebuje též například pěstoun, tedy člověk, který nemusí mít sociálně-právní vzdělání. Vytvořila jsem proto zjednodušené schéma, které zachycuje role, úkoly a zodpovědnosti jednotlivých subjektů činných v sociálně-právní ochraně dětí.⁹⁰ Schéma jsem vytvořila na základě teoretických zdrojů. Zjistila jsem však, že v praxi se mezi jednotlivými kraji vyskytují odlišnosti. Např. v Královéhradeckém kraji platí, že o závažných nedostatcích ve výkonu pěstounské péče informuje doprovázející organizace OSPOD pěstouna a OSPOD dítěte, které mohou dále informovat krajský úřad.⁹¹ V Plzeňském kraji je běžnou praxí, že doprovázející organizace o takové skutečnosti informuje oba OSPOD a také přímo krajský úřad.⁹²

---

⁸⁸ *Pěstounská péče na přechodnou dobu: doporučený postup*. Krajský úřad olomouckého kraje.

⁸⁹ Hrbáčková, E. Otýpková, E. a Sokolová, K. *Metodické doporučení č.3/2016 k pěstounské péči na přechodnou dobu v rámci Moravskoslezského kraje*.

⁹⁰ Místo pěstounky (ženy) by mohl stát pěstoun (muž). Protože ale práce pojednává o příběhu ženy, umístila jsem také do schématu ženu.

⁹¹ Ověřeno prostřednictvím emailové komunikace s panem Václavem Mackerle, vedoucím oddělení sociálně-právní ochrany dětí KÚ královéhradeckého kraje.

⁹² Ověřeno prostřednictvím emailové komunikace s paní Soňou Hanzlíkovou, pracovnící oddělení sociálních věcí KÚ Plzeňského kraje.

ORGÁNY SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Povinnost vzájemně si sdělovat údaje z evidence a spisové dokumentace, které jednotlivé OSPOD vedou

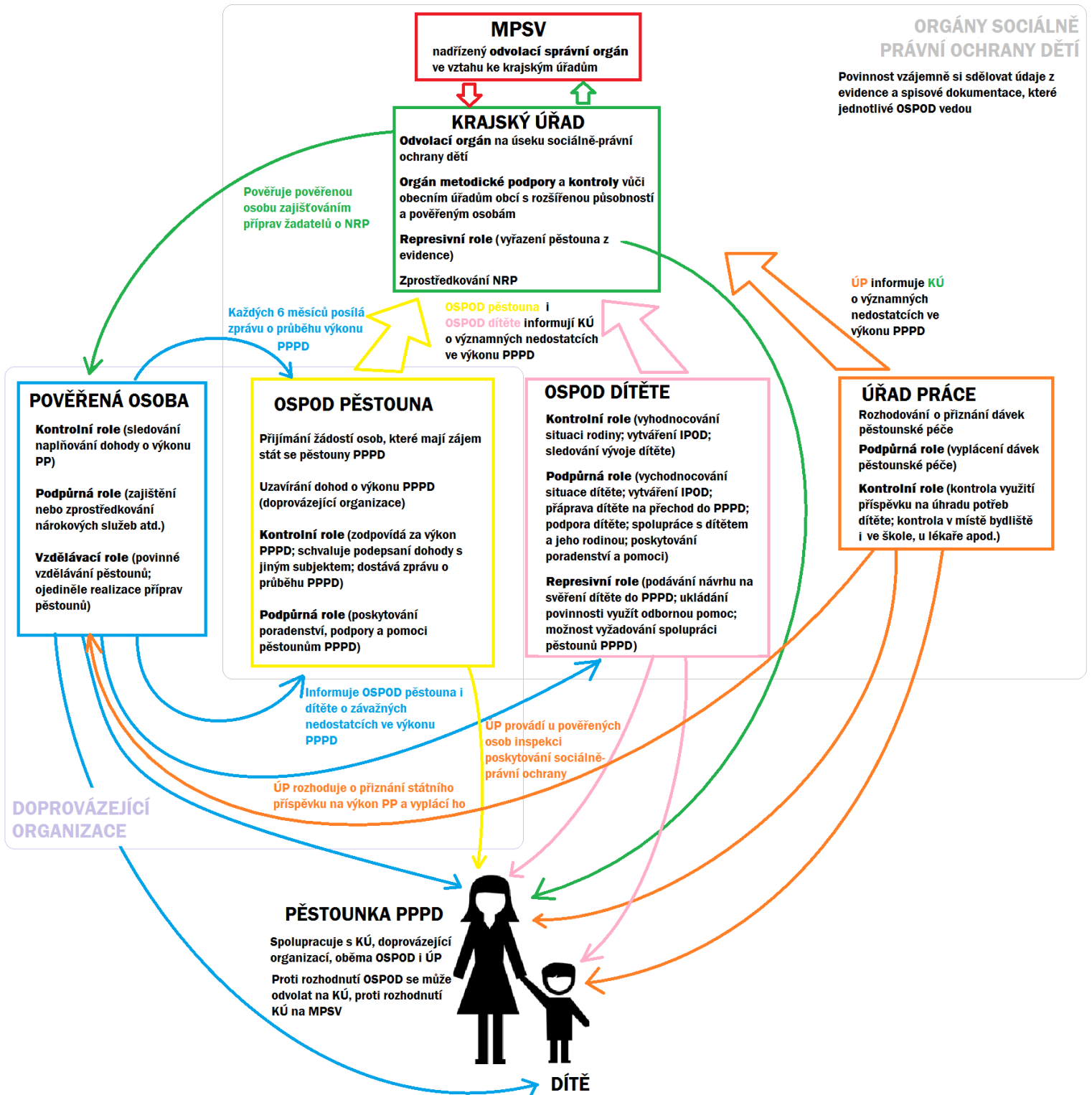

Schéma 4: Role, úkoly a zodpovědnosti subjektů činných v SPOD

Kapitola je vystavěna na propojení informací, které jsem získala z výše uvedených zdrojů, s praktickou zkušeností pěstounky a také s mou vlastní praktickou zkušeností. Pojednává o rolích, úkolech a zodpovědnostech doprovázející organizace a OSPOD ve vztahu k Jitčíně případu PPPD. Při strukturování podkapitol jsem se do značné míry nechala vést analytickými kódy a kategoriemi z výzkumného rozhovoru. Kapitulu věnovanou OSPOD jsem rozčlenila podle jednotlivých specializovaných orgánů, se kterými přechodná pěstounka spolupracovala.

4.1. Doprovázející organizace: role, úkol, zodpovědnost

„Doprovázející organizace“ je neoficiální označení pro organizaci, se kterou pěstouni mohou uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče.⁹³ Touto organizací může být obecní úřad obce s rozšířenou působností, obecní úřad, krajský úřad nebo pověřená osoba, ať právnická nebo fyzická.⁹⁴

Různé doprovázející organizace mají různé kompetence v oblasti SPOD, a tedy i různé role v této oblasti. Každá doprovázející organizace má však za úkol „doprovázet“ pěstouny. Z literatury je patrné, že obsah pojmu doprovázení není zcela jednotný a každý subjekt, činný v sociálně-právní ochraně dětí, chápe jeho význam po svém. Tato skutečnost je nejspíš způsobena tím, že termín „doprovázení“ není zákonem nijak definován.⁹⁵

Metodiky se povětšinou shodují na tom, že doprovázení obsahuje tři základní složky, kterými jsou **podpora, kontrola a vzdělávání** rodin během

---

⁹³ *Analýza fungování institutu dohod o výkonu pěstounské péče v ČR.* s. 12

⁹⁴ *Pověřenou osobou je právnická nebo fyzická osoba pověřená výkonem sociálně právní ochrany dětí podle § 4 359/1999 Sb. zákona o sociálně-právní ochraně dětí. V praxi se jedná např. o příspěvkové organizace krajů a obcí či nestátní neziskové organizace. Pověřené osoby poskytují sociálně-právní ochranu na základě rozhodnutí o pověření k výkonu takové činnosti (Ustanovení §48 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí)*

⁹⁵ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese.*

výkonu náhradní rodinné péče.^{96, 97} **Nad těmito třemi oblastmi přebírá doprovázející organizace od státu ve vztahu k náhradním rodinám zodpovědnost.** To odpovídá zákonnému ustanovení, ve kterém stojí, že oprávnění uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče je spjato s oprávněním a povinností poskytovat pěstounům „výchovnou a poradenskou péči“⁹⁸ (podpora a vzdělání) a zároveň sledovat naplňování dohody o výkonu pěstounské péče⁹⁹ (kontrola).

4.1.1. Podpůrná role doprovázející organizace

MPSV v jednom ze svých doporučení uvádí, že podpora doprovázející organizace se má zaměřovat „především na oblasti, které jsou specifické pro péči o přijaté děti. Poskytované služby tedy mají být zaměřené primárně na potřeby, které náhradní rodiny a jejich děti mají proto, že se jedná o děti, které vyrůstají v náhradní rodinné péči. Nejedná se tedy primárně o potřeby, které mají všechny děti (volnočasové a zájmové aktivity apod.), ale o zájmy a potřeby, které vyplývají ze specifík náhradní rodinné péče.“¹⁰⁰ Dokument uvádí i příklady, neuvádí však kritéria, podle kterých je vyhodnocováno, zda ta či ona potřeba rodiny pramení ze specifík náhradní rodinné péče. Předpokládám, že toto posouzení je osobní zodpovědností klíčového pracovníka. Za velmi důležitou považuji informaci, že **podpora má vycházet z potřeb náhradní rodiny.**

MPSV dále uvádí, že podpora pěstounů spočívá zejména „v posilování jejich kompetencí k výkonu náhradní rodinné péče a ve společném plánování

---

⁹⁶ Semerádová, M. Černá, R. a Zachařová, B. *Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče.* s. 6

⁹⁷ *Pěstounství je profese.* MPSV. 14-15

⁹⁸ Ustanovení §48, odst. 2 f zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁹⁹ *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin.* s. 5

¹⁰⁰ Macela, M. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí v platném znění.* s. 1

dalších služeb pro svěřené dítě a celý rodinný systém“.¹⁰¹ Konkrétní kroky k „posilování kompetencí“ materiál neuvádí a každá doprovodná organizace si je vysvětluje po svém. Často se můžeme setkat s pojetím, které posilování kompetencí ztotožňuje se vzděláváním.^{102, 103} Tím částečně dochází ke sloučení dvou složek doprovázení v jednu – vzdělávání je vnímáno jako stěžejní součást podpory pěstounů. Druhá část doporučení, tedy „společné plánování dalších služeb pro svěřené dítě a celý rodinný systém“, bývá spojováno s nárokovými službami pro pěstouny.¹⁰⁴

Vzdělávání i nárokové služby mohou hrát v podpoře pěstounů významnou roli. Z mé vlastní zkušenosti i z rozhovoru s pěstounkou na přechodnou dobu vyplývá, že vedle těchto dvou složek spoluvytváří podporu ještě další faktory, kterým je také třeba věnovat pozornost. Zkušenost pěstounky na přechodnou dobu s podporou ze strany doprovázející organizace jsem rozdělila na podporu vnímanou a přijímanou, chybějící a neodpovídající potřebám pěstounky.

A. Podpora ze strany doprovázející organizace vnímaná a přijímaná pěstounkou na přechodnou dobu:

- **Klíčenka netajila a nabízela**

Takový věci, který mohla za doprovodnou organizaci vyřídit nebo udělat ona, tak to netajila a nabízela.

- **Klíčenka mi nabídla a sehnala dobrovolnici**

---

¹⁰¹ Macela, M. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí v platném znění.* s. 9

¹⁰² Šimšová, Š. *Metodika doprovázení pěstounské péče.* s. 2

¹⁰³ Semerádová, M. Černá, R. Zachařová, B. *Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče.* s. 8

¹⁰⁴ *Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče.* s. 4

Nabízela i dobrovolného pracovníka, kterej by mohl jednou za čtrnáct dnů nebo jednou za měsíc aspoň na dvě hodiny přijít.

V těchto oblastech pěstounka na přechodnou dobu vnímala podporu ze strany doprovázející organizace a vítala ji. Pamatuji si, že se během jednoho společného setkání klíčová pracovnice pěstounce nabízela, že by pro dítě mohla sehnat nějaké plíny a čaje navíc, což pěstounka přijala. Tímto způsobem jsem se stala součástí příběhu i já, když pěstounka přijala dobrovolníka, kterého jí klíčová pracovnice nabídla.

- **Klíčenka mě bránila, když už jsem nemohla** (při předávání dítěte)

Ale v tomhle případě, mám takovej pocit, že klíčenka bránila mě, protože na mě asi už bylo vidět, že už nemůžu.

- **Moje doprovodka poslala někoho k dlouhodobým pěstounům**

Moje doprovodka jim nabídla, a tam asi někdo teda zapracoval jako v dobrým slova smyslu, že jim tam poslali někoho ještě bez té smlouvy.

Pěstounka se v rozhovoru zmínila o podpoře doprovázející organizace, která nesměřovala k ní, ale k dlouhodobým pěstounům. Ti kvůli administrativní chybě nemohli uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče s doprovázející organizací, tudíž neměli nárok na její služby. Přesto s nimi však doprovázející organizace přechodné pěstounky ze začátku spolupracovala, což pěstounka na přechodnou dobu ocenila.

B. Chybějící podpora ze strany doprovázející organizace podle pěstounky na přechodnou dobu (potřeby, které zůstaly nenaplněny):

- **Praktické informace**

Tam mi, myslím, klíčenka potom dávala nějaký harmonogram, který ale nebyl vyplněný. Nevěděla jsem, jestli ho mám vyplňovat já, ale ona říkala, že ‚jak to budu cejtit‘. Problém byl, že já jsem předávala poprvé a nevěděla jsem, jak to mám cejtit.

Já jsem jim vlastně Vojtiška předala a ještě to nebylo vykonatelný, to rozhodnutí. A já jsem taky nevěděla, že jim ho nesmím dát.

Pěstounka na přechodnou dobu během výkonu PPPD postrádala praktické informace, které sháněla, kde se dalo. Většinou je našla u pracovnice OSPOD, u skupiny pěstunek na přechodnou dobu, nebo u své sestry.

- **Řešení problémů**

Jednou z věcí, které pěstounku během příprav motivovaly k výběru této konkrétní doprovázející organizace, byl právě přístup školitelů/klíčových pracovníků k řešení problémů.

V přípravách jim evidentně záleželo na tom, aby problémy s pěstounama řešili. Každý z nich měl svoje vlastní lidi na starosti ještě, a když vyprávěli ty konkrétní problémy, jak to s lidma řešej, tak já, mě to úplně hrálo u srdce jako, jak to funguje.

Během výkonu PPPD se pěstounka na přechodnou dobu na doprovázející organizaci při řešení problémů obrátila několikrát. Vždy se obrátila na někoho konkrétního, ten však pověřil řešením problému někoho dalšího.

Já jsem byla úplně vyřízená, takže jsem prostě volala metodičce, to mi doporučily holky, jo. (...) Metodička mi řekla (...) ať jí to napíšu do emailu. Tak jsem jí to sepsala a pak jsem dostala zprávu od klíčinky, že jí to metodička předala k vyřízení.

Ale kdykoliv jsem přišla s nějakým problémem, tak mě klíčová pracovníce objednávala k psychologovi, že jo. (...) Že Vojta křičí, nebo něco takovýho. (...)

Tak to byl trapas na obě strany (pro pěstounku i psycholožku), protože nebyl problém jako. Odpověď na svoji otázku nakonec našla po cestě tramvají. Ve voze s ní byla maminka s chlapečkem ve stejném věku, v jakém byl tehdy Vojtík. Chlapeček pořád křičel, až se pěstounka maminky zeptala, jestli je unavený, nebo ho něco bolí. Na to jí maminka odpověděla: „Ne, on má teď prostě řvací období.“ Problém byl vyřešen.¹⁰⁵

- **Rozdělení zodpovědností a pravomocí**

Nevěděla jsem, co já můžu nadiktovat a nebo nenadiktovat (dlouhodobým pěstounům) nebo od nich chtít. No. Takže tohle mě strašně znejistilo.

Aby bylo jasně daný, co za tebe dělá ta doprovodná organizace, co smí klíčinka, co nesmí klíčinka a co MUSÍ (zvýrazněno hlasem) klíčinka.

Ale asi...mam ten pocit, že mě v tom klíčinka nechala vykoupat, jako úplně...všechno bylo: „Jak chcete vy, jak to cítíte.“

Podpora (a celé doprovázení) ze strany doprovázející organizace z mého pohledu selhávala na (ne)rozdělení zodpovědností a pravomocí. To by ale mělo být jedním z hlavních bodů dohody o výkonu pěstounské péče. V příběhu

---

¹⁰⁵ Zdroj: Terénní poznámky

pěstounky na přechodnou dobu ovlivnila nejasnost v této oblasti negativně především proces předávání dítěte do dlouhodobé péče.

- **Mít někoho k sobě**

Připravovala jsem se v jedné organizaci a byla jsem hrozně nadšená z těch lidí, který ten kurz dělali, protože to vypadalo, že jsem narazila na lidi, který mají úplně stejný názor na to, jak se to s dětma má dělat.

Já jsem nepotřebovala klíčenku, která by mi jednou tejdně telefonovala, prohodily jsme hodinu nebo dvě o Vojtíkovi a o mejch příbuznejch a co je v mým životě novýho. Že jo, jako to mají ostatní, když mají hezký vztahy s nima.

Ale když jsem se jí ptala (pracovnice OSPOD), jestli by mi chtěla dělat klíčenku, když jsem zjistila, že to jako může být OSPOD, tak mě prosila, aby ne. Voni tam jsou fakt přetížený.

Pěstounka přesně věděla, koho by k sobě potřebovala. Když pak „někoho k sobě“ našla ve své „ospoďačce“, nemohla se pracovnice OSPOD z důvodů vytíženosti stát její klíčovou pracovnící, i když by to zákon dovoval. Potřebnou oporu našla pěstounka u ostatních pěstounek.

C. Podpora doprovázející organizace, která neodpovídala potřebám pěstounky na přechodnou dobu:

- **Chválení**

Hrozně přehnaně chválila (klíčová pracovnice). Ale vopravdu přehnaně, i za věci, jako když si člověk říkal, že by si potřeboval spíš jako rozumně promluvit.

- **Posílání k psychologovi**

Ale kdykoliv jsem přišla s nějakým problémem, tak mě klíčová pracovnice objednávala k psychologovi.

Když jsem se rozhodla, že vyměním klíčovou pracovníci, musela jsem k psychologice taky.

Zprostředkování psychologické pomoci je v metodikách prezentováno jako jedna z forem podpory pěstounů. Za formu podpory se dá považovat ve chvíli, kdy je zprostředkována na přání pěstouna, popř. po domluvě s ním. Ze slov, která pěstounka při formulaci vět použila, lze vyznívat nepoměr moci mezi ní a doprovázející organizací.

4.1.2. Vzdělávací role doprovázející organizace

Druhou složkou doprovázení je vzdělávání. Standardně se jedná o následné vzdělávání pěstounů, některé pověřené osoby však mají také pověření „převzít zajišťování přípravy žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče k přijetí dítěte do rodiny, (...) a provádět přípravy žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče“¹⁰⁶, kterou jinak zajišťuje krajský úřad. Právě tak tomu bylo v případě pěstounky na přechodnou dobu, která přípravy absolvovala u pověřené osoby, kterou si následně vybrala za svou doprovázející organizaci.

Vzdělávání pěstounů můžeme tedy rozdělit na dvě části:

- Příprava žadatelů o zprostředkování pěstounské péče k přijetí dítěte do rodiny
- Následné vzdělávání pěstounů

„Povinnou složkou doprovázení“ je **následné pravidelné vzdělávání pěstounů**. Podle novely zákona o SPOD mají pěstouni od roku 2013 povinnost „zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích“.¹⁰⁷ Tato povinnost je

---

¹⁰⁶ Ustanovení § 48 odst. 2e zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁰⁷ Ustanovení §47a odst. 4f zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

provázána s jejich právem „na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti“¹⁰⁸ ve zmíněné oblasti. Povinností doprovázející organizace, se kterou pěstoun uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, je pěstounovi bezplatně zprostředkovat či zajistit možnost si tyto znalosti a dovednosti zvyšovat.^{109, 110} Vzdělávání by mělo vždy odpovídat potřebám rodiny a rozvíjet rodičovské a výchovné kompetence konkrétních pěstounů.¹¹¹ Zkušenost pěstounky na přechodnou dobu těmto představám neodpovídá.

- **To byla povinnost**

To byla povinnost. Prostě abych se vešla do těch předepsaných hodin.

Tak musím těch osm nebo kolik po těch čtyřech hodinách teda absolvovat, no.

V souladu s pěstounčinou zkušeností hovoří i výsledky analýzy následného vzdělávání náhradních rodičů, které ukazují, že „cílem (následného vzdělávání) není často zvýšení kompetencí pěstouna, ale formální doložení splnění povinnosti v rozsahu 24 hodin v době 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců.“¹¹²

- **Nedalo se vybrat to, co by mě zajímalo**

To víš, že v každým jsi se něco dozvěděla, jo, ale aby výsledek jednoho školení, kterej byl o odpočívání po dětech jako a o tom jak člověk musí se naučit relaxovat, a tak dál, tak jsem měla pocit, že jedinej výsledek z toho je

---

¹⁰⁸ Ustanovení §47a odst. 4d zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁰⁹ *Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí – s Rozumem a Citem.* s. 6

¹¹⁰ Macela, M. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí v platném znění.* s. 7

¹¹¹ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese.* s. 90

¹¹² *Analýza kvality příprav žadatelů o náhradní rodinnou péči a jejich následného vzdělávání.* s. 135

informace pro mě, že mám právo odmítnout, když se na to necejtím. Když si potřebuju ještě víc odpočinout, jo. To mi přešlo jako dost málo.

Nedalo se vybrat to, co by mě doopravdy zajímalo víc. Kdybych měla možnost vybírat si ty školení, tak by to bylo jiný.

- **Čas školení nám všechno narušil**

Štvalo mě na mojí doprovodce...mě vadilo i to, že chtěj...jeden z těch terapeutických prostředků pro dítě je režim, že jo. A ty školení byly v takovou dobu, že nám to nabouralo spaní, všechno. Oběd, spaní, nedalo se to, bylo to prostě přes poledne takhle. To mi vadilo.

Pěstounčina zkušenost s povinným následným vzděláváním je poměrně negativní, ač měla o vzdělávání opravdový zájem, jak vyplynulo z hloubkového rozhovoru. Když doprovázející organizace nenaplnila její očekávání, podílela se s dalšími přechodnými pěstounkami na uspořádání vlastní podoby školení – společného pobytu, na který pozvaly i metodičku pěstounské péče na přechodnou dobu.

My jsme s holkama ostatníma díky jejich aktivitě dávaly na jednom setkání dohromady návrhy, o čem by měly být v naší doprovázející organizaci školení.

Zájem a potřeba pěstounů vzdělávat se není ojedinělým jevem. Výsledky výzkumného šetření prováděného v oblasti NRP ukazují, že náhradní rodiče mají potřebu pravidelného vzdělávání.¹¹³ Považují ho za důležité.¹¹⁴

---

¹¹³ Bubleová, V. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. s. 18

¹¹⁴ Bubleová, V. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. s. 154

4.1.3. Kontrolní role doprovázející organizace

Poslední důležitou součástí doprovázení je povinný dohled doprovázející organizace nad naplňováním dohody o výkonu pěstounské péče, zakotvený v zákoně o SPOD¹¹⁵. Tento dohled má sledovat kvalitu výkonu pěstounské péče. V praxi je realizován prostřednictvím osobního kontaktu zaměstnance doprovázející organizace s pěstouny a svěřeným dítětem, a to nejméně jednou za dva měsíce. Pěstouni mají zákonnou povinnost umožnit toto sledování, jak se naplňuje dohoda o výkonu pěstounské péče.¹¹⁶ Setkání klíčového pracovníka a rodiny probíhá po předchozí vzájemné dohodě zpravidla v domácnosti pěstounů. MPSV doporučuje provádět setkání právě zde, protože „návštěvy v rodině jsou nenahraditelným zdrojem informací a umožňují pracovat s dítětem v jeho přirozeném prostředí.“¹¹⁷ Je však také možné setkat se na jiném vhodném místě, např. v prostorách doprovázející organizace. Já osobně mám zkušenost s tím, že tato setkání probíhala v parku nebo na dětském hřišti.

Pro takováto setkání navrhuje Amalthea¹¹⁸ následující strukturu: 1) sdílení aktuálních událostí v životě rodiny, 2) pojmenování a řešení aktuálních témat plynoucích ze sdílení, 3) práce na dlouhodobých tématech vyplývajících z individuálního plánu ochrany dítěte¹¹⁹ (IPOD¹²⁰). Metodika

---

¹¹⁵ Ustanovení §47b odst. 5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹¹⁶ Ustanovení §47a, odst. 2g zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹¹⁷ Macela, M. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí v platném znění.* s. 9

¹¹⁸ Semerádová, M. Černá, R. Zachařová, B. *Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče.* s. 18

¹¹⁹ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese.* s. 92

¹²⁰ IPOD = individuální plán ochrany dítěte je dokument, jehož „účelem je zjistit potřeby dítěte v kontextu života jeho rodiny a získané informace a porozumění použít při naplňování těchto potřeb v budoucnosti“. (*Metodické doporučení MPSV č. 3/2009 k vytvoření individuálního plánu péče o dítě.* s. 1) Za vypracování tohoto plánu je odpovědný odbor sociálně-právní ochrany dítěte, vytváří jej ve spolupráci s odborníky a dalšími stranami (lékaři, školou, členy rodiny apod.) IPOD je také důležitým dokumentem pro nastavení spolupráce mezi pěstounskou

„Pěstounství je profese“ uvádí, že klíčový pracovník kontroluje, zda pěstouni při výkonu pěstounské péče postupují v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte a zda jsou naplňovány potřeby svěřeného dítěte. Dále kontroluje, zda rodina plní domluvené cíle spolupráce. V případě ohrožení dítěte podniká potřebné kroky k zajištění bezpečí dítěte.¹²¹

Papáme? A rozčilujeme se někdy?

V praxi může zjišťování, jak jsou naplňovány potřeby dítěte, vypadat tak, jak jsem ho zažila já v pozici dobrovolnice:

Dvakrát jsem zažila situaci, kdy byla klíčová pracovníce navštívit pěstounku a dítě (tzv. sledování výkonu pěstounské péče). Obě setkání se konala právě v době, kdy jsem s pěstounkou a dítětem trávila čas jako dobrovolnice. Během těchto setkání panovalo zvláštní dusno. Rozhovor klíčové pracovníce a pěstounky byl z mého pohledu místy napjatý. Klíčová pracovníce se např. pěstounky ptala, zda se dítě pořád takhle hezky směje, nebo se „někdy umíme i rozčilit“. Na to dostala odpověď: „No vztekat se taky umí, je to normální dítě.“ Pak se klíčová pracovníce ptala, jak dítě „papá“, na což jí pěstounka odpověděla, že dítě nepapá, ale jí. Pracovnice na takové odpovědi nijak nereagovala. Mně osobně byly tyto situace nepříjemné a tak jsem byla ráda, když mě klíčová pracovníce poprosila, zda bych si šla hrát s dítětem, že potřebuje s pěstounkou něco probrat.¹²²

Přechodná pěstounka považovala otázky klíčové pracovníce za zbytečné a jejich formulaci za infantilní, klíčové pracovníci zase byly

---

rodinou, OSPOD a doprovázející organizací. (Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. s. 78)

¹²¹ *Pěstounství je profese*. MPSV. s. 15

¹²² Zdroj: moje poznámky pořízené zpětně 23. 4. 2018.

odpovědi pěstounky očividně nepříjemné. Když jsem se na tyto situace zeptala ve výzkumném rozhovoru, vyjádřila se pěstounka takto:

Já bych potřebovala, aby se mnou někdo mluvil o tom jako, jako o level vejš prostě, že jo.

Aby tomu člověku bylo jasné, že když teda zlobí, a já říkám: „No když je naštvanej, tak zlobí“, že tohle asi nebudeme řešit, ale že potřebuju řešit něco víc, no.

Z těchto setkání vypracovává klíčový pracovník písemné zprávy. Jednou za 6 měsíců také zpracovává zprávu o průběhu výkonu pěstounské péče, kterou následně předá obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má pěstoun trvalý pobyt. Obsahem této zprávy jsou informace o průběhu pěstounské péče, o naplňování dohody, poskytovaných službách atd. Pěstouni mají být s obsahem této zprávy vždy seznámeni a v případě nesouhlasu mají mít možnost písemně vyjádřit své stanovisko, které klíčový pracovník přidá ke zprávě.^{123, 124}

4.2. Orgán sociálně-právní ochrany dětí: role, úkol, zodpovědnost

Pojem Orgán sociálně-právní ochrany dětí (zkráceně OSPOD) je vymezen pro specializované orgány, které určuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí v § 4, odst. 1, což jsou:

- krajské úřady,
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- obecní úřady,
- ministerstvo práce a sociálních věcí,

---

¹²³ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. s. 92

¹²⁴ Manuál klíčového pracovníka. s. 4.

- Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí
- Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu.

Každý z těchto orgánů má v sociálně-právní ochraně dětí odlišný okruh kompetencí a zodpovědností. Tyto okruhy se ale prolínají a jednotlivé OSPOD vzájemně spolupracují. Orgány sociálně-právní ochrany dětí mají tři základní funkce: **kontrolní** spolu s **represivní** a **podpůrnou**.^{125, 126, 127, 128, 129, 130} Krajské úřady mají navíc roli **vzdělávací**. Pokud je OSPOD zároveň doprovázející organizací, zodpovídá za doprovázení pěstounů, jak jsem popsala v předešlé podkapitole.

Pěstouni na přechodnou dobu spolupracují především se čtyřmi orgány sociálně-právní ochrany dětí – s krajským úřadem, s úřadem práce, se svým vlastním OSPOD (obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný k pěstounské rodině podle místa trvalého bydliště) a s OSPOD dítěte (obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný k dítěti podle místa trvalého bydliště nebo místa, kde se dítě nachází¹³¹). Může se stát, že je pracovníkem OSPOD pěstouna na přechodnou dobu a OSPOD dítěte tatáž osoba. Tak tomu bylo i v Jitčíně případě.

---

¹²⁵ Pemová, T. Ptáček. R. *Sociálně právní ochrana dětí pro praxi*.

¹²⁶ *Standardy kvality pro OSPOD*. MPSV.

¹²⁷ Barvíková, J. *Faktory selhávání pěstounské péče v České republice v pozadí nedávných legislativních změn*.

¹²⁸ Ženíšková, J. Pavlíková, G. a Martinková, K. *Pravidla a postupy odborné přípravy pracovníků OSPOD v oblasti rodinných konferencí*.

¹²⁹ Macela, M. *Informace Ministerstva práce a sociálních věcí ve věci možného rozporu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí / pověřená osoba k výkonu sociálně-právní ochrany dětí / a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách / poskytovatel sociální služby / v některých oblastech*.

¹³⁰ Macela, M. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. k 21. 12. 2012*.

¹³¹ Ustanovení §61 odst. 3a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

V následujícím textu představím vybrané role, úkoly a zodpovědnosti těchto čtyř OSPOD ve vztahu k pěstounské péči na přechodnou dobu a propojím je se zkušeností pěstounky.

4.2.1. Krajský úřad a pěstounská péče na přechodnou dobu

Krajský úřad je **orgánem metodické podpory a kontroly vůči obecním úřadům obcí s rozšířenou působností a pověřeným osobám**. Je také **orgánem odvolacím** na úseku sociálně-právní ochrany dětí.¹³²

Krajský úřad je zodpovědný za proces **zprostředkování náhradní rodinné péče** v ČR.¹³³ To znamená, že KÚ:

- **vyhledává děti, kterým je třeba zajistit náhradní rodinnou péči;**
- **vyhledává vhodné zájemce o PPPD**, aby byl zajištěn dostatečný počet pěstounů na přechodnou dobu pro děti z daného obvodu;¹³⁴
- **zajišťuje přípravu žadatelů na přijetí dítěte do rodiny;**
- **vybírá konkrétní náhradní rodiče pro konkrétní dítě.**

Procesem zprostředkování musí projít každý přechodný pěstoun, prošla jím i Jitka. Zprostředkování zahrnuje **odborné posouzení dětí i žadatelů**, které taktéž provádí KÚ. Součástí posouzení je i zvážení cílové skupiny dětí pro konkrétní pěstouny. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí stanovuje, že evidence pěstounů na přechodnou dobu má mimo jiné obsahovat „údaje o charakteristice a počtu dětí, kterým je osoba v evidenci schopna poskytovat pěstounskou péči na přechodnou dobu“.¹³⁵ Pěstouni tak mohou mít na přijaté děti určité „požadavky“. MPSV ve svém doporučení uvádí, že nelze akceptovat

---

¹³² *Sociálně právní ochrana dětí, prezentace*. Jihočeský kraj.

¹³³ Ustanovení §19a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹³⁴ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*. s. 7

¹³⁵ Ustanovení §27a odst. 3 f zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

přílišné zúžení „požadované skupiny dětí“, které by bylo v rozporu se smyslem PPPD (např. pouze děti bez účasti biologických rodičů, děti určitého etnika apod.).¹³⁶ Ve výzkumném rozhovoru mluvila Jitka o krajském úřadu právě ve spojitosti s požadavky na svěřené dítě.

No, dali mi najevo na magistrátě, že na to nemam nárok, říct si, co jako. Že prostě v té době, kdy já jsem byla v přípravách, tak všichni, pokud to nebylo určený jejich vlastníma dětma nebo něco takovýho, nebo...tak že můžou mít od nuly do osmnácti.

Ale paní z magistrátu při pohovoru řekla: „No vy jste tady napsala, že když dostanete starší dítě, tak to budete muset nějak vyřešit, třeba palandou nebo tak.“ To jsem říkala: „No to bych asi musela, ale stejně bych jako radši, kdyby to bylo předškolní dítě.“ No. Nedají na to moc, jako.

Jitka preferovala miminko kvůli bytovým podmínkám. Protože žije v bytě o dispozici 1+1, nedokázala si představit, že by jednu místnost obývala například s adolescentem. Také mluvila o své přítelkyni, přechodné pěstounce, která po několika miminkách dostala tříleté dítě, za kterým musela „furt běhat“. V souvislosti s tímto příběhem vyslovila pěstounka myšlenku, že „možná samotný ženský by neměly mít takhle větší dítě“. Když jsem se dívala do veřejně přístupné evidence pěstounů na přechodnou dobu, zjistila jsem, že podobné důvody mají i další pěstouni (nemohou přijmout imobilní dítě, protože bydlí v domě bez výtahu; mají hodně zvířat, proto preferují dítě bez alergie na zvířata apod.)

---

¹³⁶ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*. s. 4

Protože Jitka zdárně prošla procesem „příprav a prověření“¹³⁷, rozhodl KÚ o jejím zařazení do evidence pěstounů na přechodnou dobu. Během samotného výkonu PPPD krajský úřad vyhledával náhradní rodinu pro Vojtíška.¹³⁸

4.2.2. Úřad práce a pěstounská péče na přechodnou dobu

Úřad práce rozhoduje o přiznání státního příspěvku na výkon pěstounské péče a vyplácí ho doprovázející organizaci, se kterou pěstoun uzavřel dohodu o výkonu PPPD.¹³⁹ Na základě ust. § 50a zákona o sociálně-právní ochraně dětí krajská pobočka úřadu práce provádí u pověřených osob inspekci poskytování sociálně-právní ochrany.

Jitka s úřadem práce řešila dávky pěstounské péče, které úřad práce přiznává a také vyplácí.¹⁴⁰ Kvůli chybě pracovnice nebyly Jitce dávky přiznány, což způsobilo, že byla tři měsíce bez výplaty. Nastalou situaci vyřešila pracovnice OSPOD pěstounky¹⁴¹, která Jitce zařídila jednorázovou finanční podporu prostřednictvím dávek v nouzi. Pěstounka o Úřadu práce mluvila jako o *bolesti všech pěstounek*. Uvedla však i příklad dobré praxe, o kterém se dozvěděla od dalších pěstounů na Facebooku:

Ted' naposledy jsem na velký skupině na facebooku četla jeden jedinej příspěvek, že někde na Berounsku nebo kde je úřad práce, kde sami volaj a ptaj se a vyžádaj si doklad a tak.

Překvapivou pro mě byla skutečnost, že zaměstnanci krajské pobočky Úřadu práce ČR jsou ze zákona oprávněni v souvislosti s plněním úkolů na

---

¹³⁷ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. s. 42

¹³⁸ *Pěstounská péče na přechodnou dobu: doporučený postup*. Krajský úřad olomouckého kraje. s. 9

¹³⁹ Ustanovení § 47d odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁴⁰ Ustanovení § 47v odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁴¹ Obecního úřadu obce s rozšířenou působností

úseku dávek pěstounské péče **vykonávat kontrolní činnost**. To znamená, že mohou zjišťovat v místě bydliště dítěte, ve škole a ve školském zařízení, v zařízení poskytovatele zdravotních služeb, v zaměstnání nebo v jiném prostředí, kde se dítě zdržuje, jak osoby v evidenci o dítě pečují a v jakých sociálních podmínkách dítě žije.¹⁴² V praxi se jedná především o kontrolu, zda přechodný pěstoun použil příspěvek na úhradu potřeb dítěte ve prospěch onoho dítěte.¹⁴³

4.2.3. OSPOD dítěte a pěstounská péče na přechodnou dobu

Zodpovědnosti a úkoly obecního úřadu obce s rozšířenou působností v oblasti sociálně-právní ochrany jsou velmi široké, proto uvádím jen demonstrativní výčet činností, ve vztahu k Vojtíškovu případu. Pracovnice OSPOD dítěte byla zároveň i pracovnice OSPOD pěstounky Jitky. Jitka si tuto skutečnost pochvalovala.

Za OSPOD dítěte dělala pracovnice toto:

- **Vyhodnocovala situaci dítěte a vytvářela individuální plán ochrany dítěte**

Jakmile se OSPOD dozví o dítěti, kterému je třeba poskytnout sociálně-právní ochranu, má ze zákona povinnost **vyhodnotit situaci dítěte a jeho rodiny** a na základě vyhodnocení **vypracovat individuální plán ochrany dítěte (IPOD)**.¹⁴⁴ Tento postup má umožnit „strukturovaný proces práce na případu klienta (...) tak, aby mohlo dojít k reálnému řešení situace v nejlepším zájmu dítěte.“¹⁴⁵

---

¹⁴² Ustanovení § 52 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁴³ Emailové sdělení referentky oddělení nepojistných sociálních dávek krajské pobočky Úřadu práce v Příbrami Bc. Jitky Furchové.

¹⁴⁴ Ustanovení § 10 odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁴⁵ Macela, M. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. k 21. 12. 2012.* s. 5

Některé děti, které jsou svěřeny do PPPD, mají tedy IPOD vypracovaný už z dřívější doby. Tak tomu bylo i v případě Vojtíka, který do PPPD přešel z kojeneckého ústavu. Po jeho přechodu do PPPD pracovníce IPOD aktualizovala.¹⁴⁶ Dětem, které byly do PPPD svěřeny vlivem krizové situace, musí OSPOD nejprve zajistit neodkladnou péči. Teprve po zajištění bezpečí dítěte následuje vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a tvorba individuálního plánu ochrany dítěte.¹⁴⁷ Vyhodnocování situace dítěte není jednorázová činnost, nýbrž průběžný dlouhodobý proces, který pracovníce OSPOD dítěte dále provádí i po umístění dítěte do PPPD.¹⁴⁸

- **Podala návrh na svěření dítěte do PPPD**

Vojtík byl po narození umístěn do kojeneckého ústavu, kam za ním zpočátku docházela jeho matka. Po čase však dítě přestala navštěvovat. Případ už tehdy sledovala pracovníce OSPOD dítěte. Pokud jsou výchova dítěte nebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo vážně narušeny, jednou z možností, které pracovník OSPOD má, je **podat návrh k příslušnému soudu na svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu**.¹⁴⁹ Před podáním návrhu je však nutné **najít konkrétního pěstouna na přechodnou dobu**, který by mohl konkrétnímu dítěti PPPD poskytnout. OSPOD dítěte má od svého krajského úřadu k dispozici evidenci osob, které mohou vykonávat PPPD. Hledá-li vhodného pěstouna, kontaktuje pracovník OSPOD dítěte buď přímo osoby v evidenci, nebo subjekty, které mají s osobami v evidenci uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče. Pracovnice OSPOD dítěte zavolala přímo Jitce:

---

¹⁴⁶ Ustanovení § 10 odst. 5c zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁴⁷ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*. s. 7

¹⁴⁸ Macela, M. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. k 21. 12. 2012*. s. 2

¹⁴⁹ Návrh na vydání předběžného opatření a/nebo na meritorní svěření do PPPD (Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*)

Volala mi paní z OSPODu, zase náhodou z mého OSPODu, moje ospoďačka, že si budu moct dojet pro miminko.

Jitka byla připravena dítě do PPPD převzít. Teprve ve chvíli, kdy některý z pěstounů potvrdí, že je aktuálně schopen konkrétní dítě přijmout, může sociální pracovník napsat jeho jméno do návrhu na svěřeni dítěte do PPPD a návrh podat k příslušnému soudu.¹⁵⁰

Dítě může být do pěstounské péče na přechodnou dobu umístěno pouze rozhodnutím soudu na návrh OSPOD. Nejpozději do zahájení soudního řízení je sociální pracovník dítěte povinen **založit spisovou dokumentaci dítěte pro zprostředkování náhradní rodinné péče**, kterou postupuje krajskému úřadu.¹⁵¹ Pracovnice OSPOD dítěte měla povinnost **projednat s rodiči Vojtíška důvody, proč byl návrh podán, a seznámit je s důsledky tohoto postupu pro ně i pro dítě**. Také je měla **poučit o jejich právech a povinnostech** plynoucích z rodičovské zodpovědnosti, a **důsledcích, které mohou nastat**, pokud své povinnosti nebudou plnit.¹⁵²

- **Sledovala vývoj dítěte**

Pracovnice OSPOD dítěte pravidelně **navštěvovala Vojtu a Jitku**. Ze zákona tak musela činit nejméně jednou za 3 měsíce během prvních šesti měsíců péče, a poté nejméně jednou za 6 měsíců.¹⁵³

Oproti doprovázející organizaci má pracovník OSPOD větší pravomoci. Pokud má pro tento účel vydáno zvláštní oprávnění, může bez souhlasu

---

¹⁵⁰ Macela, M. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. k 21. 12. 2012.* s. 35

¹⁵¹ Macela, M. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. k 21. 12. 2012.* s. 27

¹⁵² Zde čerpám z teoretických zdrojů. Nevím, zda praxe tomuto postupu odpovídala.

¹⁵³ Ustanovení § 19 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

dotčených osob vstupovat do prostor, kde dítě žije¹⁵⁴, pořizovat audiovizuální a jiné záznamy¹⁵⁵, vyžadovat spolupráci, účast na jednání, předložení listin a dokladů týkajících se dítěte.¹⁵⁶ Také může zjišťovat, v jakých sociálních podmínkách dítě žije a jaké má chování.¹⁵⁷ Zákon tedy pracovníkům OSPOD svěřuje velkou moc. Navzdory tomu zkušenost pěstounky dokládá, že pracovnice OSPOD dítěte s ní jednala partnersky a pěstounka se v její společnosti cítila dobře.

Když ke mně přišla moje ospodačka, mělo to jinou atmosféru. Normálně se bavila s Vojtíkem a vzala si ho na klín, a mě se neptala na blbosti.

4.2.4. OSPOD pěstouna a pěstounská péče na přechodnou dobu

- **Přijímal žádost Jitky, které měla zájem stát se pěstounkou na přechodnou dobu**

Pracovník OSPOD je zpravidla první, s kým se člověk na své „cestě za pěstounstvím“ setká, neboť obvykle začíná podáním žádosti na obecní úřad obce s rozšířenou působností. Přístup pracovníků OSPOD k žadateli je proto zvláště důležitý.

Bylo strašně hezký, že na OSPODu, kam jsem přišla, tak tam okamžitě reagovali tak jako, že dobrých pěstounek je málo.

- **Dával souhlas s uzavřením dohody mezi Jitkou a doprovázející organizací a zodpovídal za výkon PPPD**

Jitka se rozhodla, že dohodu uzavře s doprovázející organizací, u které absolvovala přípravy pěstounů. Pro tento krok musela podle zákona získat

---

¹⁵⁴ Ustanovení § 52 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁵⁵ Ustanovení § 52 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁵⁶ Ustanovení § 53 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁵⁷ Ustanovení § 52 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

souhlas od svého OSPOD. Po odsouhlasení byla doprovázející organizace povinna zaslat opis této dohody Jitčině OSPOD.

Jitčin OSPOD, přestože nebyl její doprovázející organizací, **zodpovídal za výkon PPPD.** Doprovázející organizace musela každých 6 měsíců zpracovat zprávu o tom, jak výkon pěstounské péče probíhá, a předat ji pěstounčině OSPOD. Pokud by Jitka neplnila své povinnosti pěstounky, její OSPOD by posuzoval „**zda neplnění povinností není kontraindikací dalšího trvání pěstounské péče.**“¹⁵⁸

Během výkonu PPPD dělala pracovnice OSPOD pro Jitku toto:

- **Propojila ji s dalšími pěstouny na přechodnou dobu**

(pracovnice OSPOD) *udělaly setkání pěstounek místa, kde bydlím, takže jsem se seznámila s kolegyněma a to mi pomohlo víc než celý přípravy.*

Přihlásily mě na facebook na velkou skupinu jak oni říkaj Pěstounství na přechodnou dobu, kde prostě kdokoliv se může zeptat, když má nějaký problém, jaký s tím maj zkušenosti pěstounky a pěstouni z celého Česka.

- **Poskytovala jí informace**

Když jsem měla konkrétní dotaz, tak mi to zodpověděla ta ospodačka.

Na to mi pomohla zase ta moje ospodačka, protože jsem jí popsala situaci a řekla jsem jí, že nevím, jak to mám cejtít, takže mi pomohla rámcově s tím, jak často bysme se měli kdy vidět, a že opravdu potom záleží na mě, jestli třeba poslední tejdén každej den, nebo bude stačit třikrát...že to uvidim podle toho, jak reaguje dítě na rodiče a podobně, že jo.

---

¹⁵⁸ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu.* s. 10

- **Byla s ní v kontaktu**

A vzhledem k tomu, že s ní jsem v kontaktu byla, tak problémy o takových těch úředních věcech kolem Vojtíška, to jsem jí sdělovala buďto emailem, nebo telefonicky, takže...ona mě asi plnila víc tu roli týdletý podpůrný pracovníce.

- **Došla s ní na úřad práce**

(moje ospoďačka) (...) pomohla mi, i když jsem měla problémy s úřadem práce, protože to je bolest všech pěstounek.

A paní z OSPODu to s ní chtěla vyřešit a to se nepovedlo, takže mě odvedla na dávky v nouzi a tam mi dali jednorázovou podporu čtyři tisíce korun.

4.3. Spolupráce doprovázející organizace a OSPOD

Celý systém SPOD je založen na vzájemné spolupráci jednotlivých subjektů a lidí, kteří jsou do něj zapojeni. Jednotlivé OSPOD mají zákonnou povinnost spolupracovat, stejně jako tuto povinnost mají OSPOD a osoby pověřené výkonem sociálně-právní ochrany dětí, kam patří též doprovázející organizace.¹⁵⁹

Ze zákona o SPOD vyplývá, že jak OSPOD, tak doprovázející organizace mají vůči pěstounům na přechodnou dobu podpůrnou i kontrolní funkci. Pokud pěstouna doprovází pověřená osoba, **přechází na ni část kompetencí a zodpovědností**, které jinak přísluší OSPOD. Doprovázející organizace zodpovídá za kontrolu, podporu a vzdělání, které upravuje dohoda o výkonu pěstounské péče. OSPOD však i nadále zodpovídá za výkon PPPD, podporuje i kontroluje. Na rozdíl od pověřené osoby má OSPOD ještě represivní funkci. Pověřená osoba má však v represivní funkci také svou roli.

---

¹⁵⁹ Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí

Sama sice není oprávněna pěstouna k čemukoliv nutit, ze zákona má však ohlašovací povinnost, která jí povazuje informovat příslušný OSPOD dítěte i OSPOD pěstouna o závažných nedostatcích ve výkonu PPPD.

Pro představu uvádím několik příkladů z metodik a ze své praxe, které dokládají, kde všude spolupráce OSPOD a doprovázejících organizací funguje.

Přípravy žadatelů o náhradní rodinnou péči

OSPOD a doprovázející organizace spolupracují při přípravách žadatelů: pracovníci OSPOD jsou zváni na přípravy organizované doprovázejícími organizacemi¹⁶⁰, pracovníci doprovázejících organizací jsou zváni na přípravy organizované krajským úřadem¹⁶¹.

Individuální plán ochrany dítěte

OSPOD a doprovázející organizace spolupracují na tvorbě IPOD¹⁶², i když ze zákona za jeho sestavení zodpovídá pouze OSPOD. Spolupráce je přínosná v mnoha ohledech. Dohoda o výkonu pěstounské péče, kterou doprovázející organizace uzavírá s pěstounem, má z IPOD vycházet. Služby, které doprovázející organizace pěstounům a dítěti poskytuje, mají taktéž navazovat na IPOD.

---

¹⁶⁰ Zkušenost z mé vlastní praxe. Blíže popisují v kapitole Návrhy systémových zlepšení.

¹⁶¹ *Analýza kvality příprav žadatelů o náhradní rodinnou péči a jejich následného vzdělávání*. s. 82

¹⁶² Hrbáčková, E. Otýpková, E. a Sokolová, K. *Metodické doporučení č.3/2016 k pěstounské péči na přechodnou dobu v rámci Moravskoslezského kraje*. s. 4.

Umístování a předávání dítěte

Doprovázející organizace a OSPOD spolupracují při umístování dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu i při předávání dítěte do náhradní rodinné péče.^{163, 164}

- Společně se účastní přípravné schůzky před umístěním dítěte do PPPD.
- Společně se účastní schůzky s žadateli, do jejichž péče má být dítě z PPPD předáno.¹⁶⁵
- Společně se účastní závěrečné reflexe po předání dítěte.¹⁶⁶
- Společně se účastní případových konferencí.¹⁶⁷

Pochybení ve výkonu pěstounské péče

Doprovázející organizace a OSPOD spolupracují v oblasti kontroly. Pokud doprovázející organizace zjistí pochybení ve výkonu pěstounské péče, informuje o tom OSPOD. Společně pak mohou podniknout kroky k nápravě. Doprovázející organizace sama nemá možnost pěstouny k něčemu donutit. Pro OSPOD slouží vyjádření doprovázející organizace

---

¹⁶³ Hrbáčková, E. Otýpková, E. a Sokolová, K. *Metodické doporučení č.3/2016 k pěstounské péči na přechodnou dobu v rámci Moravskoslezského kraje.*

¹⁶⁴ *Pěstounská péče na přechodnou dobu: doporučený postup.* Krajský úřad olomouckého kraje.

¹⁶⁵ *Pěstounská péče na přechodnou dobu: doporučený postup.* Krajský úřad olomouckého kraje.

¹⁶⁶ *Pěstounská péče na přechodnou dobu: doporučený postup.* Krajský úřad olomouckého kraje.

¹⁶⁷ *Pěstounská péče na přechodnou dobu: doporučený postup.* Krajský úřad olomouckého kraje.

jako opora při odůvodňování následných kroků (např. informování krajského úřadu).¹⁶⁸

4.4. Diskuse: Proč se vyhraňuje kontrola a podpora?

Metodiky PPPD nahlíží téma kontroly a podpory nejednotně. Souvisí to pravděpodobně s nejasným vymezením - a tudíž nejasným výkladem - klíčových pojmů, jako je „doprovázení“ nebo „sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče“.

Pazlarová v knize *Pěstounská péče - manuál pro pomáhající profese* uvádí, že „doprovázení má především podpůrnou funkci, na rozdíl od kontrolních úkolů, které má ve své kompetenci OSPOD.“¹⁶⁹ „Doprovázení je v kontextu služeb pro pěstouny vnímáno převážně jako podpora náhradní rodiny, nikoliv jako její kontrola, či dozor.“¹⁷⁰ Toto pojetí doprovázení od kontrolní složky osvobozuje a přesouvá ji na orgány sociálně-právní ochrany dětí, kdežto „doprovázení“ bez kontroly na osoby pověřené výkonem sociálně-právní ochrany dětí. Kontrolní funkce, kterou má pracovník OSPOD, prý brání v projevení důvěry a otevřenosti ze strany pěstounské rodiny, a je tedy nezbytné od sebe podpůrnou a kontrolní roli oddělit.¹⁷¹

Podle zákona o SPOD¹⁷² však:

„Obecní úřad obce s rozšířenou působností, obecní úřad, krajský úřad nebo pověřená osoba, pokud uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče (...), jsou povinny sledovat naplňování dohody o výkonu pěstounské péče nebo

---

¹⁶⁸ Paleček, J. *Náhradní rodinná péče v České republice v reflexi pracovníků nestátních neziskových organizací a orgánů sociálně-právní ochrany dětí v roce 2015*. s. 8.

¹⁶⁹ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. s. 83

¹⁷⁰ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. s. 84

¹⁷¹ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. s. 83

¹⁷² Ustanovení §47b odst. 5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

rozhodnutí (...) prostřednictvím svých zaměstnanců, kteří jsou povinni minimálně jednou za 2 měsíce být v osobním styku s osobou pečující nebo osobou v evidenci a s dětmi svěřenými do její péče.“

Zákon tedy jasně stanovuje, že naplňování dohody o výkonu pěstounské péče je povinna sledovat „doprovázející organizace“, ať už je jí pověřená osoba nebo OSPOD. Kontrolní funkce je tak podle zákona o SPOD s doprovázením neoddělitelně spjata. Zkušenost pěstounky na přechodnou dobu dokazuje, že **přiznaná kontrolní role** nutně nemusí být překážkou pro navázání důvěry mezi sociálním pracovníkem a pěstounem. Naopak, právě **vyjasnění vzájemných zodpovědností, úkolů a pravomocí** může být **klíčem k navázání partnerského vztahu**. Kontrola, která se snažila nevypadat jako kontrola, se minula účinkem.

Na webových stránkách doprovázejících organizací z řad pověřených osob jsem zjistila, že některé z nich ve svých prohlášeních spojují doprovázení výlučně s podporou. Např. organizace Dobrá rodina, o. p. s. na svých stránkách uvádí, že „cílem doprovázení je podpora pěstounů při péči o svěřené dítě tak, aby v této péči neselhávali a dokázali dítěti zajistit stabilní, láskyplné a vývojově prospěšné prostředí“¹⁷³ O kontrolní funkci se text nezmiňuje. Lze vyvodit, že je obsažena právě v představě selhávání, kterému má doprovázející organizace předcházet. Bližší představa selhávání není uvedena.

Podobně představuje službu doprovázení organizace Rozum a cit, o. p. s., která na svých internetových stránkách uvádí, že „posláním služby Doprovázení je poskytování komplexní podpory pěstounským rodinám tak, aby pěstouni měli podmínky pro zvyšování kvality péče o jim svěřené děti, a zároveň aby děti měly v náhradní rodině podmínky pro svůj nejlepší

---

¹⁷³ <https://www.dobrarodina.cz/novinky/216-abeceda-d-jako-doprovazejici-organizace>

vývoj“¹⁷⁴. Obdobné pojetí doprovázení nabízí organizace Sdružení pěstounských rodin, podle níž doprovázení zahrnuje pravidelnou podporu sociálního pracovníka především prostřednictvím pravidelných osobních schůzek s klíčovým pracovníkem.¹⁷⁵

Ani v jednom z uvedených příkladů není zmínka o povinnosti doprovázející organizace sledovat výkon pěstounské péče. Systém SPOD je založen na spolupráci a součinnosti mnoha institucí a osob. Je proto důležité, aby zúčastnění aktéři věděli, kdo co dělá a za co nese odpovědnost, a sami dělali to, co mají, se zodpovědností, která se k tomu váže. Neprůhlednost systému SPOD se odráží též v příběhu pěstounky na přechodnou dobu a v její vyjádřené potřebě, aby bylo jasně dané, co kdo dělá.

S tématem vyhraňovací kontroly a podpory mezi orgánem sociálně-právní ochrany dětí a osobami pověřenými sociálně-právní ochranou pravděpodobně souvisí praktická nenaplnitelnost pěstounova práva vybrat si (popř. změnit) doprovázející organizaci.

Pěstounka na přechodnou dobu si svou doprovázející organizaci zvolila na základě pozitivní zkušenosti s přípravami pěstounů, které právě tato organizace zajišťovala. Jitčinou povinností byla spolupráce s klíčovou pracovnící zvolené doprovázející organizace a také s pracovnící orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Postupem času zjistila, že se jí lépe spolupracuje s „její ospoďačkou“, a také se dozvěděla, že má ze zákona možnost zvolit si jako svou doprovázející organizaci právě OSPOD. Když se ale své „ospoďačky“ ptala, zda by jí mohla dělat klíčovou pracovníci, prosila ji pracovnice OSPOD, aby si to rozmyslela, protože jsou na OSPOD velmi přetížení.

---

¹⁷⁴ <http://www.rozumacit.cz/zs/doprovazeni.php>

¹⁷⁵ <http://www.pestouni.cz/pro-pestouny/doprovazeni/>

Také šetření MPSV¹⁷⁶ ukazuje, že přetíženost pracovníků OSPOD je dlouhodobým problémem, který se s novelou zákona o SPOD a souvisejícím nárůstem agendy ještě prohloubil.¹⁷⁷ To pravděpodobně napomáhá tomu, aby samotné pracovnice OSPOD odkazovaly zájemce o „podpůrné“ doprovázení jinam.

Doprovázení je však nejen zákonný nárok, ale též povinnost. Účelem dohod o výkonu pěstounské péče mělo být podle MPSV „zajištění pomoci pěstounům“¹⁷⁸.

Pěstounka se o možnosti uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče s OSPOD dozvěděla až ve chvíli, kdy už ji měla uzavřenou s jinou doprovázející organizací. Aby se pěstoun mohl řádně rozhodnout, měl by znát své možnosti. Podle §47b zákona o sociálně-právní ochraně dětí je za sdělení těchto informací zodpovědný obecní úřad obce s rozšířenou působností, tedy OSPOD pěstouna. Výzkum praxe náhradní rodinné péče hovoří o tom, že některé OSPOD jsou natolik **vytíženy**, že tuto možnost pěstounům vědomě nenabízejí.¹⁷⁹

---

¹⁷⁶ Barvíková, J. Svobodová, K. Šťastná, A. Analýza současného stavu v oblasti terénní činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí a stanovení optimálních podmínek výkonu sociálně-právní ochrany dětí ve vazbě na počet klientů. Závěrečná zpráva o řešení projektu HR170/08.

¹⁷⁷ Bubleová, V. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí.*

¹⁷⁸ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu.* s. 1

¹⁷⁹ Bubleová, V. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí.* s. 253

5. Neviditelný svět neformálních doprovázejících

Důležitost neformální opory jsem nahlédla až po výzkumném rozhovoru s pěstounkou na přechodnou dobu. Do té doby jsem viděla především její nespokojenost s doprovázející organizací, tedy formálním zdrojem opory.

Formálnímu doprovázení je v systému sociálně-právní ochrany dětí věnována po novele zákona velká pozornost. Už proto, že **každý pěstoun je ze zákona povinen uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče**, tedy o doprovázení.

Hlubkový rozhovor s pěstounkou mě vrátil do běžného žitého světa: lidé nejsou odkázáni na stát, obklopují je a podporují blízcí - členové rodiny, kolegové, přátelé. Navíc nemají jednotlivé zdroje ostré hranice. V rozhovoru s pěstounkou se ve vztahu k pěstounské péči objevily tři zdroje neformální opory - sestra pěstounky (rodinná opora, avšak s praxí v pěstounské péči), dcera pěstounky a další pěstounky (kolegiální opora, na kterou pěstounku upozornily pracovnice OSPOD). Zdrojem opory pro pěstounku jsem byla také já sama v podvojně roli: dobrovolnice přidělená doprovázející organizací (tedy naplněná zákonná možnost formální opory) a pěstounkou placená hlídačka (jako projev jejího vlastního přání a uzavřené neformální dohody).

5.1. Vzájemná podpora pěstounů

Příkladem dobré praxe může být iniciativa dvou pracovnic pěstounčina OSPOD, které pěstounku krátce po absolvování příprav pozvaly na společné setkání pěstounek příslušného OSPOD a také ji přihlásily na Facebook do skupiny Pěstounství na přechodnou dobu.

(...) protože pak se můžeš zeptat na konkrétní věci, který potřebuješ vědět, okolo toho dítěte, že jo.

Důležité na tomto propojení bylo i to, že pěstounka měla pocit, že se dostala mezi lidi, kteří „to mají podobně“.

Ty lidi pracujou, prostě musej mít podobnej, hodně podobnej způsob myšlení a cítění.

Já jsem se tam opravdu cejtila vždycky dobře.

Na setkání pěstounek příslušného OSPOD se pěstounka seznámila **s kolegyní, která ji přivedla mezi malou skupinou pěstounek, který to dělaly úplně od začátku, od toho roku 2009, tak ty už měly takový zkušenosti, že mi opravdu hrozně pomohly. A pomohl mi i jejich přístup, strašně aktivní, protože oni se pořád vzdělávají a pořád to chtěj zlepšovat.** Tato skupina pěstounek byla vlastně malou neformální doprovázející organizací. Její členky si na Facebooku vytvořily soukromou skupinu, prostor pro pokládání a zodpovídání dotazů ohledně PPPD. Skupina fungovala i za hranicemi sociální sítě. Pěstounky pořádaly společná setkání a dokonce i týdenní pobyty, na které někdy zvaly odborníky z oblasti náhradní rodinné péče. Iniciativa vycházela od nich samotných, samy si hradily náklady spojené s těmito aktivitami.

Pro Jitku představovala tato skupina pěstounek **výraznou oblast vlivu.** Díky nim jí např. došlo, že její vztah s klíčovou pracovnící nefunguje tak, jak by měl:

Mě to poprvé ťuklo, až když mě slyšely s ní holky telefonovat, když jsme měly schůzku u jedny z pěstounek v bytě, a jsem jako z toho byla vykulená, a oni říkaly: „No počkej, to ne...to takhle ne...To musíš vyměnit.“

(...) slyšely, věděly, a říkaly mi: „No tak to nemá cenu, že jo. To musíš, musíš si říct o někoho jinýho, to by ti měl pomáhat a né takhle.“

Na doporučení jedné přechodné pěstounky z této skupiny zase změnila dětského lékaře a přešla k doktorce, se kterou byla tato kolegyně spokojená a jezdila za ní i přesto, že měla bydliště jinde.

Když Jitka předala dítě do péče dlouhodobých pěstounů a nevěděla, s kým má řešit problémy, které po předání nastaly, uposlechla pěstounky, které jí doporučily obrátit se na metodičku PPPD.

Jako **kolegiální zdroj podpory a informací** lze chápat také tzv. „blogy“, tedy webové stránky, na kterých lidé sdílejí s ostatními své zkušenosti. Jitka např. s oblibou četla webový Deník přechodné pěstounky¹⁸⁰.

Také v některých publikacích jsem našla příklady toho, jak lze pěstouny propojovat. V analýze s názvem Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v ČR jsem se dočetla, že v některých krajích funguje propojení žadatelů s pěstouny ještě před podáním žádosti o pěstounskou péči. Pracovník krajského úřadu je s několika zkušenými pěstouny domluven na tom, že jejich kontakty může v případě potřeby předat zájemcům, kteří by se rádi dozvěděli o pěstounské péči přímo od pěstouna.¹⁸¹ K propojení tak dojde na samém začátku žadatelovy „cesty za náhradním rodičovstvím“, což může být v mnoha ohledech velmi přínosné.

Častá bývají setkávání pěstounů ve formě tzv. klubů pěstounů. Organizují je jak samotní pěstouni, tak doprovázející organizace nebo OSPOD. Dokonce jsem zjistila, že model, který popisovala pěstounka (tedy vlastní

---

¹⁸⁰ <http://dobrarodina.blogspot.com/2017/09/denik-prechodne-pestounky-cekame-na.html>

¹⁸¹ Konečná, H. Koubová, L. *Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v České republice: (popis současného stavu)*. s. 65

iniciativa pěstounů s týdenními pobyty a zvaním odborníků), není ojedinělým a funguje na více místech.¹⁸² Některé doprovázející organizace na tuto skutečnost reagují a formát setkávání využívají i pro **povinné následné vzdělávání pěstounů**.^{183, 184} Formou moderované diskuse dochází ke sdílení zkušeností mezi pěstouny navzájema mezi pěstouny a doprovázející organizací. Diskuse je tak přínosná pro všechny přítomné. Často z ní vyplývá specifická vzdělávací potřeba pěstounů. Na tu doprovázející organizace může reagovat tak, že po domluvě s pěstouny pozve na příští setkání odborníka na danou problematiku.^{185, 186} Vzdělávání tak není jen „zákonnou povinností“, ale odpovídá především na potřeby pěstounů.

Pěstouni na přechodnou dobu mohou být cenným zdrojem neformální **podpory pro náhradní nebo biologické rodiče**, kteří si od nich přebírají dítě. Vědí o dítěti velké množství informací, ušli kus cesty spolu s ním.¹⁸⁷ V některých případech tato cesta nekončí předáním dítěte do následné péče, ale pokračuje i nadále. Role přechodného pěstouna se může proměnit třeba na roli tety, strýčka, babičky¹⁸⁸, dědečka apod., podobně jako tomu bylo v příběhu pěstounky na přechodnou dobu. Na těchto případech oceňuji jednak zachování a podporu vazby mezi dítětem a přechodným pěstounem, ale také to, že tento krok může být přínosný pro všechny, kterých se týká. Přechodná pěstounka je ráda, že může chlapečka vídat, chlapeček se vždy těší, když má přijít „babí“, a dlouhodobí pěstouni ocení, že babička přijde dítě pohlídat a oni si mohou udělat čas pro sebe.

---

¹⁸²Konečná, H. Koubová, L. *Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v České republice: (popis současného stavu)*. s. 66

¹⁸³ *Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí – s Rozumem a Citem*. s. 14

¹⁸⁴ Blahutová, M. *Manuál provázení pěstounskou péčí*. s. 11.

¹⁸⁵ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. s. 91

¹⁸⁶ *Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí – s Rozumem a Citem*. s. 14

¹⁸⁷ *Průvodce předáváním dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do osvojení*, s. 12

¹⁸⁸ Dokumentární cyklus *Rodiče napořád*, díl č. 4 [Jiřina].

5.2. Pěstouni a jejich vlastní rodina a přátelé

Jedním z kritérií pro výběr pěstounů pro pěstounskou péči na přechodnou dobu je existující podpůrná síť, která by měla zajistit, že „pěstouni se mohou opřít o své přátele a příbuzné“.¹⁸⁹ Skutečnost, že je toto kritérium zmíněno v metodickém doporučení, vypovídá o tom, že si MPSV uvědomuje důležitost vlastní podpůrné sítě pěstounů pro PPPD. Jako dobrovolnice jsem ale neměla dojem, že by doprovázející organizace nebo OSPOD existující síť nějak podporovaly. Z pozice dobrovolnice jsem spíše sama sebe vnímala jako někoho, kdo má tuto síť doplňovat. Možná i proto jsem si dlouho myslela, že pěstounčina podpůrná síť je v nějakém smyslu nedostatečná.

Teprve po analýze výzkumného rozhovoru jsem docenila, jak významnou roli hrála v příběhu pěstounky na přechodnou dobu její sestra. Ta působí jako klíčová pracovnice v jiné doprovázející organizaci a pro pěstounku byla důležitým zdrojem informací i emoční podpory. To ona pěstounce o PPPD řekla, na začátku ji povzbudila, a také ji poslala na OSPOD, kde se pěstounka dozvěděla potřebné informace. Podporovala ji také v průběhu výkonu PPPD.

Oceňovala, co dělám a jak to dělám

(...) a hlavně mi potom dokázala říct, že moje péče je nadstandardní prostě, no. Že ona zná i jiný pěstounky, který má jako klíčenka, že jo, to a...vidíš, já jsem si to nemyslela, jo.

Pohlídala mi dítě

(...) byla se mnou i na chalupě, brala ho obden na hřiště, abych si odpočinula.

---

¹⁸⁹ Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu.* s. 3

Máme to stejně

(...) spoustu věcí prostě cítíme a děláme stejně. (...) prostě vnímáme ty děti stejně.

Pěstounka cítila podporu i od jiných členů rodiny, např. od své dcery, která jí pro dítě dala věci po své dceři:

No a vlastně mi od začátku dala všechno vybavení po Haničce, že jo, jinak bych to nemohla všechno nakoupit.

Jak již víme, pěstoun na přechodnou dobu má ze zákona povinnost uzavřít s doprovázející organizací dohodu o výkonu pěstounské péče, a doprovázející organizace má mimo jiné povinnost pěstouna podporovat. Stejně tak je pěstoun povinen spolupracovat s OSPOD, který má mimo jiné povinnost pěstouna podporovat. Záleží už však na těchto subjektech činných v sociálně-právní ochraně dětí, jakým způsobem to budou dělat. Sociální služby nemají nahrazovat přirozené zdroje. Za dobu svého působení v oblasti náhradní rodinné péče jsem se setkala s několika příklady toho, jakým způsobem může OSPOD nebo doprovázející organizace přirozené zdroje pěstounů podpořit.

Zapojení blízkých lidí do příprav žadatelů

Je dnes už běžnou praxí, že se příprav žadatelů o náhradní rodinnou péči účastní také biologické děti žadatelů.¹⁹⁰ Měla jsem možnost zúčastnit se skupinového setkání odborníků, žadatelů o NRP a dalších zainteresovaných lidí, které se konalo u příležitosti ukončení příprav žadatelů o náhradní rodinnou péči. Žadatelé si na toto setkání mohli přivést také své přátele a členy rodiny a řada z nich tuto možnost využila. Rodina a přátelé měli možnost se

---

¹⁹⁰ *Analýza kvality příprav žadatelů o náhradní rodinnou péči a jejich následného vzdělávání.*

dozvědět informace o náhradní rodinné péči a také se mohli zeptat na cokoliv, co je ve spojitosti s tímto tématem zajímavé. Tato příležitost byla o to cennější, že jim na jejich otázky odpovídali zkušení pěstouni, adoptivní rodiče, děti, které samy prošly některým typem náhradní rodinné péče nebo kolektivním zařízením, ale také biologické děti pěstounů, biologičtí rodiče dětí umístěných do pěstounské péče, sociální pracovníci a psychologové.

Využití blízkých lidí v rámci nárokových služeb pro pěstouny

Další nástroj k podpoře přirozených zdrojů spatřuji ve způsobu využití nárokových služeb pro pěstouny. Na víkendovém školení určeném pěstounům na přechodnou dobu jsem měla možnost seznámit se s pěstounkou, která odešla od své doprovázející organizace proto, že jí tato organizace neumožnila naplňovat právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě¹⁹¹ způsobem, který by pěstounce vyhovoval. Toto právo spočívá v zajištění krátkodobé péče, např. pokud je pěstoun nemocný, potřebuje si dojet k lékaři, vyřídit si nezbytné osobní záležitosti a podobně.¹⁹² Pěstounka doprovázející organizaci žádala o to, aby tuto krátkodobou péči mohla vykonávat její matka, která je v důchodu. Pěstounka by tak mohla v případě potřeby svěřit dítě někomu, komu důvěřuje, dítě by bylo v péči člověka, kterého dobře zná, a paní by si touto cestou mohla přivydělat nějakou korunu. Doprovázející organizace pěstounce sdělila, že krátkodobou pomoc zajišťuje výhradně ze svých zdrojů, prostřednictvím svých pracovníků a dobrovolníků.¹⁹³ To bylo pro pěstounku důvodem k ukončení dohody

---

¹⁹¹ Ustanovení § 47a odst. 2a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁹² Macela, M. *Informace o postupech spojených s umisťováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu.*

¹⁹³ Podle metodického doporučení MPSV k dohodám o výkonu PP je tato možnost zcela legitimní. Krátkodobou péči mohou poskytovat osoby blízké rodině a dostávají za to zapláceno. Výše úhrady by přitom měla odpovídat obvyklým cenám v daném místě.

o výkonu pěstounské péče s danou organizací. Následně uzavřela dohodu s OSPOD, který jí tento způsob umožnil.

Já sama jsem uzavřela smlouvu s doprovázející organizací dlouhodobých pěstounů, k nimž přešel Vojtišek od pěstounky na přechodnou dobu. Dohodly jsme se, že pokud bude potřeba, zajistím krátkodobou péči o dítě a dostanu za ni zapláceno 100 Kč/hod. Tato částka odpovídá té, kterou mi pěstouni za hlídání běžně platí. Pěstouni jsou rádi, že mohou dítě nechat s někým, komu důvěřují, o dítě se stará člověk, kterého dítě dobře zná a který dobře zná dítě, a já si tímto způsobem vydělám peníze, aniž bych musela přemýšlet nad tím, zda to rodinu finančně ovlivní. Obdobně probíhá naplnění pěstounova práva na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě.¹⁹⁴ Doprovázející organizace mou výplatu zaplatí ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče, který činí 48 000 Kč na rok.¹⁹⁵

5.3.Mnohorolovost dobrovolnice a dobrovolnictví

Doprovázející organizace mě před třemi lety vyslala k pěstounce na přechodnou dobu, abych jí ulehčila výkon pěstounské péče. Od té doby se mnohé změnilo: chlapeček už žije v rodině dlouhodobých pěstounů, pěstounka na přechodnou dobu už tuto práci nedělá a já na základě její zkušenosti píšu diplomovou práci. Změnila jsem se samozřejmě i já a moje role v tomto příběhu. S Vojtiškem jsme ale všichni v kontaktu dodnes.

Dobrovolník jako vyslanec doprovázející organizace: smlouva o výkonu dobrovolnické činnosti

Můj vstup do dobrovolnictví byl veskrze formální. Prošla jsem úvodním pohovorem u doprovázející organizace, absolvovala povinné školení

---

¹⁹⁴Ustanovení § 47a odst. 2b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁹⁵ Ustanovení § 47d odst. 2a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

a podepsala smlouvu o výkonu dobrovolnické činnosti. Na formálním rámci dobrovolnictví¹⁹⁶ mi vyhovovalo především to, že jsem měla někoho za zády, na koho jsem se mohla v případě potřeby obrátit. K pěstounce na přechodnou dobu a dítěti jsem přišla jako „vyslanec doprovázející organizace“. Sama sebe jsem chápala jako člověka, který jde pomáhat, a pěstounku jako člověka, který pomoc potřebuje.

První setkání koordinovala klíčová pracovnice pěstounky, která domluvila pro všechny vyhovující datum a čas. V den setkání jsme se já a klíčová pracovnice sešly před domem, ve kterém pěstounka s dítětem bydlela. Prakticky mě tak klíčová pracovnice přivedla až do pěstounčina bytu. Vzájemně nás všechny představila a potom jsme si my tři dospělé společně sedly a bavily se o tom, co budu jako dobrovolnice dělat. S pěstounkou jsme si domluvily datum mé další návštěvy a pak jsem odešla. Klíčová pracovnice ještě zůstala.

Dobrovolnice a placená hlídačka z iniciativy pěstounky: Co bys řekla tomu, kdybychom to udělaly jinak

Hned na další návštěvě vzala pěstounka iniciativu do svých rukou a navrhla mi podmínky naší spolupráce: část času budu fungovat na bázi dobrovolnictví a hodiny „navíc“ mi bude platit. V tu chvíli mi byl formální rámec dobrovolnictví najednou na obtíž. Při přemýšlení o tom, zda mám pěstounčinu nabídku přijmout, jsem se nerozhodovala pouze za sebe, ale cítila jsem zodpovědnost také vůči organizaci, pod kterou působím. Peníze se mi samozřejmě hodily, ale bála jsem se, že by doprovázející organizace jejich přijetí odsoudila. Vybrala jsem si tedy pro mě nejsnazší variantu – dohodla

---

¹⁹⁶ Formální dobrovolnictví lze chápat jako trvající, neplacené služby, které jednotlivci poskytují v rámci formální struktury organizace. (Finkelstein, M. A., Brannick, M. T. in Frič, P., Pospíšilová, T. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. s. 11)

jsem se pouze s pěstounkou, a doprovázející organizaci jsem o tomto kroku neinformovala.

Moje role se tímto rozhodnutím rozdělila na dvě části – dobrovolnice a placená hlídačka. Jako dobrovolnice jsem nadále působila ve formálním rámci, chodila jsem na školení dobrovolníků, byla jsem v kontaktu s klíčovou pracovnící pěstounky a také jsem se na ni obracela, když jsem si s něčím nevěděla rady. Jako placená hlídačka jsem byla sama za sebe a za své služby dostávala zapláceno. Toto rozdělení reflektuji až zpětně. Tehdy jsem tyto dvě role v zásadě nerozlišovala. Až na peníze probíhalo vše stejně a já sama sebe vnímala především jako dobrovolnici.

Během naší desetiměsíční spolupráce se náš vztah proměňoval. Zezačátku se mi naše společná setkání zdála rozpačitá. Byla jsem doma u někoho, koho jsem sotva znala a kdo sotva znal mě. Pěstounka se omlouvala za nevyfluxovaný koberec a já jsem se před ní styděla na dítě šišlat. Postupem času jsme se více sblížily, formální vykáni se po několika měsících změnilo na tykáni. Pěstounka mě začala nechávat s dítětem o samotě a začala jsem se dozvídat i něco z jejího osobního života. Ke konci desetiměsíční cesty už jsem měla pocit, že nepotřebuji, aby mě někdo jistil. Cítila jsem, že je mi bližší pěstounka než doprovázející organizace.

Doprovázející dobrovolnice a placená hlídačka z vlastní iniciativy: stávám se mostem

Za oficiální ukončení mého formálního dobrovolnictví ve vztahu k pěstounce na přechodnou dobu by se dal označit den, kdy pěstounka předala dítě do péče dlouhodobým pěstounům. Klíčová pracovníce mi krátce poté napsala email, ve kterém mi děkovala „za vydatnou dlouhodobou pomoc

a podporu pěstounky“ a za to, že jsem „dítě vyprovodila až do nové rodiny“.¹⁹⁷ V tomto emailu působilo ono vyprovodění jako pomyslný šťastný konec příběhu. Tak to ale ve skutečnosti nebylo. Záhy se ukázalo, že je to naopak začátek něčeho nového. Stala jsem se neformální doprovázející ve vztahu k pěstounce na přechodnou dobu, k dítěti a k dlouhodobým pěstounům. Přemostovala jsem velkou změnu v životě dítěte, přemostovala jsem nepochopení mezi dlouhodobými pěstouny a pěstounkou na přechodnou dobu.

S pěstounkou na přechodnou dobu jsme si v období po předání dítěte několikrát psaly a telefonovaly, po čase jsme se opět začaly vídat i osobně. Začala jsem dítě hlídat v nové rodině, a pěstounka na přechodnou dobu neměla možnost se s ním vídat. Mohla jsem jí poskytnout informace, ke kterým se neměla jak jinak dostat. Vyprávěla jsem jí, jak se dítěti daří, co nového umí atd. S dlouhodobými pěstouny jsem zase mluvila o tom, proč nechtějí, aby se dítě vídalo s přechodnou pěstounkou. Chápala jsem, že je vyděsilo, když dítě po odchodu přechodné pěstounky z bytu bouchalo hlavou o zem. Chápala a respektovala jsem, že chtějí, aby si vytvořilo vazbu k nim a zvyklo si na nové prostředí. Zároveň jsem jim ale sdělovala svůj názor na situaci.

Říkala jsem, že kontakt mezi pěstounkou na přechodnou dobu a dítětem nemusejí vnímat jako ohrožující. Snažila jsem se jim popsat situace, se kterými jsem se setkala u jiných pěstounů, kdy se pěstouni na přechodnou dobu vůči dítěti „zapasovali“ do role tety a strýčka a doprovázeli ho na jeho cestě i nadále. Také jsem je upozorňovala na pokroky, kterých jsem si všimla. Dlouhodobá pěstounka měla radost, když jsem jí řekla, že Vojtík chtěl už jít „domů za mámou“. Také byla překvapená, když jsem jí po čase řekla, že jsem si všimla, že když Vojta spadne, už se shání po ní, a ne po mně jako na

---

¹⁹⁷ Doslovná citace z emailu mezi mnou a klíčovou pracovnící pěstounky na přechodnou dobu.

začátku. Ona si těchto „důkazů o navázání vztahu“ ve shonu všedního dne nevšimla a měla velkou radost, když jsem jí o nich řekla.

Po třech měsících od předání dítěte dlouhodobí pěstouni opět umožnili kontakt mezi přechodnou pěstounkou a dítětem. Zanedlouho poté slavilo dítě druhé narozeniny a dlouhodobí pěstouni pozvali na oslavu „babičku“ i mě. Bylo pro mě úžasné vidět všechny pohromadě a byla jsem moc vděčná za co, že to takhle „dopadlo“. Rozhodnutí umožnit kontakt mezi „babičkou“ a Vojtíkem bylo samozřejmě pouze na nich. Myslím ale, že jsem v rozhodování sehrála svou roli.

V období po předání dítěte do péče dlouhodobých pěstounů jsem byla jediným člověkem, který „zůstal“ z předchozího období. Tuto roli jsem pojmenovala jako „přechodový člověk pro dítě“. Přechodná pěstounka dítě nemohla vídat, protože si to dlouhodobí pěstouni nepřáli, změnil se OSPOD pěstounů i OSPOD dítěte, chyběla doprovázející organizace. Byla jsem ráda, že se s dítětem mohu nadále vídat. Jednak kvůli sobě, protože jsem byla zvyklá vídat ho každý týden a zamilovala jsem si ho, jednak proto, že mi přišlo dobré, aby dítě vědělo, že se ti lidé, které znalo, nikam neztratili.

Neformální doprovázející a placená hlídačka: dobrovolnice jako součást širší rodiny

Kompetence dobrovolníka i placené hlídačky jsem na své cestě mnohokrát překročila. V některých situacích jsem neuvědomovaně suplovala roli doprovázející pracovnice. Vztah, který mám v současné době s pěstounkou na přechodnou dobu, s dlouhodobými pěstouny a s dítětem, nedokážu jednoduše definovat. Rozhodně se už nejedná o formální vztah. Vztahujeme se k sobě s úctou a důvěrou. Dlouhodobí pěstouni dávají mně a mému manželovi dítě pohlídat i na několik dní, když musí nebo chtějí jet do zahraničí. Zvou nás na rodinné narozeninové oslavy. Vzájemně si dáváme dárky k Vánocům. Také

s pěstounkou na přechodnou dobu jsem stále v kontaktu. Všechny nás spojuje láska k jednomu dítěti.

5.4.Diskuse: Proč jsem neviděla běžný lidský svět?

Na tuto otázku se snažím najít odpověď od chvíle, kdy jsem si uvědomila, že běžný lidský svět v příběhu přehlížím. Nejsem ale schopna na ni nalézt jednoznačnou odpověď. Než jsem se seznámila s Jitkou, setkala jsem se s PPPD prostřednictvím svých přátel, kteří také působí jako přechodní pěstouni. Viděla jsem, že mají přátele, rodinu, i že se scházejí s dalšími pěstouny. Připadalo mi to přirozené, obvyklé, jasné. Když jsem vstoupila do Jitčina příběhu, i zde jsem rodinu a kolegy spatřovala jako samozřejmost. Viděla jsem je, ale neviděla jsem, co pro Jitku dělají a co pro ni znamenají.

Co pro mě ale bylo úplně nové, byla doprovázející organizace. S tou jsem se setkala poprvé a měla jsem zkrácené představy o tom, k čemu je a co má dělat. Nahlížela jsem ji téměř výhradně jako zdroj podpory. Jako organizaci, která je placena za to, aby podporovala pěstouny. Neviděla jsem vztah, viděla jsem jednostrannou (po)moc. Čím víc si Jitka na doprovázející organizaci stěžovala, tím víc jsem měla dojem, že organizace v této své úloze selhává. Navíc jsem se i já sama jako placená hlídačka stala součástí pěstounčina běžného světa, aniž bych o tom informovala doprovázející organizaci, což mohlo být jednou z příčin, proč jsem neformální podporu přehlížela a zaměřovala se na tu formální.

Soustředila jsem se převážně na to, co dělá doprovázející organizace špatně. Chtěla jsem zjistit, jak to dělat jinak, lépe. Proto jsem se také rozhodla psát tuto práci a navrhnout systémové změny. Během psaní diplomové práce jsem ale přišla na to, že je třeba změnit úhel pohledu. Dokud jsem vztah mezi doprovázející organizací a pěstounem nenahlížela jako vztah, celé to nedávalo

smysl. Rozdělovala jsem světy na formální a neformální a připadalo mi, že se ten formální tyčí nad tím neformálním. Až po čase mi došlo, že pěstoun na přechodnou dobu tyto dva světy přemostuje. I on sám je součástí formálního světa, je činný v sociálně-právní ochraně dětí, je to profesionál, který vykonává profesi. Profesi poměrně novou a v mnoha ohledech specifickou. Zápasila jsem s domělým rozporem mezi profesionalitou a lidstvím. V této profesi se tyto dvě složky ale musí zákonitě snoubit. Tento rozpor lze odstranit tak, že přijmeme nové pojetí profese, které s sebou PPPD přináší. Pěstoun na přechodnou dobu je pěstounem 24 hodin denně, 7 dní v týdnu, i z tohoto důvodů má jeho profese jiné hranice.

Když jsem toto nahlédla, docenila jsem příklady dobré praxe (partnerské spolupráce) jak ve své vlastní zkušenosti, tak v příběhu pěstounky, v metodikách atd. Celá tato kapitola je zbudována právě na dobré praxi, kde se prolínají formální a neformální světy.

Klíčem k budování a následně k udržení dobré praxe je z mého pohledu partnerská spolupráce mezi těmito světy, a především mezi lidmi. Když zpětně nahlédnu svou spolupráci s doprovázející organizací, musím uznat, že jsem se vůči ní nechovala úplně partnersky. Dnes bych postupovala jinak. Informovala bych doprovázející organizaci o tom, že jsem se s Jitkou dohodla na placené spolupráci. Přebrala bych za toto rozhodnutí zodpovědnost a důvěřovala otevřenosti a zodpovědnosti kolegů. Tak by se mohlo podařit, aby si každý vyjasnil a udržel svůj úkol a roli při spolupráci kolem dítěte.

6. Romství

Toto téma zařazuji jako poslední, protože na rozdíl od předchozích nevzešlo z příběhu pěstounky na přechodnou dobu. Ve výzkumném rozhovoru se sice objevilo, ale vnesla jsem ho tam já. Zajímám se o romství od šestnácti let, kdy jsem se zamilovala do romského chlapce, kterého jsem si později vzala za manžela.

Cílem této kapitoly je upozornit na některé jevy, které se k romství vážou, a ukázat způsoby, jak se mohou projevovat v každodenním životě pěstounů a svěřených dětí.

6.1. Jsi Rom, protože jsme tě za něj označili

Šanderová ve své knize *Tělesnost jako významný faktor procesu adopce* uvádí, že „rasa“ je dětem připisována na základě jejich vzhledu. Odkazuje přitom na britského filosofa Austina, který se zabýval tzv. „performativem“. Performativ je tvrzení, které pouze nekonstatuje stav reality, ale zároveň něco „dělá“. ¹⁹⁸ „Vyslovit výpověď tedy znamená vykonat čin.“ ¹⁹⁹ Dítě se tak stává „romským“ až v okamžiku, kdy je za „romské“ označeno. ²⁰⁰

Tímto způsobem lze nahlížet i definici romství, kterou používá MŠMT v jednom ze svých projektů: „Za romského žáka/romskou žákyni považujeme člověka, který se za něj/ni sám považuje, aniž by se nutně k této příslušnosti za všech okolností (např. při sčítání lidu) hlásil(a), a/nebo je za takového/takovou považován(a) významnou částí svého okolí na základě skutečných či

---

¹⁹⁸ Šanderová, P. *Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém*. s. 60

¹⁹⁹ Austin, J. L. *Jak udělat něco slovy*. s. 24

²⁰⁰ Šanderová, P. *Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém*. s. 60

domnělých (antropologických, kulturních nebo sociálních) indikátorů.²⁰¹ Tuto definici v lehce pozměněné podobě (označení romský žák/ romská žákyně bylo nahrazeno zevšeobecňujícím označením Rom) převzal v jednom ze svých dokumentů také Úřad vlády České republiky.²⁰²

Je nutné uvést, že oba dokumenty tematizují „připsané romství“ jakožto jednu z příčin sociálního znevýhodnění. To pro mě do jisté míry „ospravedlňuje“ znění uvedené definice, které jinak považuji za mocenské, neboť člověk může být označen jako Rom **někým jiným** (např. odborníkem v pozici autority). **Za Roma je zde považován i člověk, který je ostatními lidmi jako Rom vyhodnocen, a to jak na základě skutečných, tak domnělých indikátorů.** Ani jeden z dokumentů nevysvětluje, co je myšleno „významnou částí svého okolí“ ani jaké indikátory považují autoři za skutečné a jaké za domnělé.

Zkušenost pěstounky na přechodnou dobu i dlouhodobých pěstounů ukazuje, že „označování“ dítěte za romské je poměrně běžnou záležitostí. Jak pěstounka na přechodnou dobu, tak dlouhodobí pěstouni byli na romství dítěte upozorněni ještě předtím, než ho přijali do své péče.

To hnedka první informace byla, že maminka je Romka. Tatínek je pravděpodobně Čech. (pěstounka na přechodnou dobu)

Také dlouhodobé pěstouny upozorňovaly sociální pracovnice na to, že **„je to krásný zdravý chlapeček, ale je romský“**²⁰³. S nálepkováním se pečovatelé setkávají i na jiných místech. *Ale na tý chalupě to opravdu bylo nejhorší, protože to je prostě svět voličů Miloše Zemana, hospodskéjch pravd*

---

²⁰¹ *Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žákyň a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit.* s. 11.

²⁰² *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016.* s. 4

²⁰³ Zdroj: osobní rozhovor s dlouhodobou pěstounkou.

a lidi absolutně bez rozhledu, že jo. (...) Takže půlka toho městečka mě prostě přestala zdravít a z tý druhý půlky někdo i občas řekl: ‚no tendle ještě ne...‘, když se řeklo jako, že cikáni něco ukradnou, nebo tak. Jo, reagovali hrozně špatně. (...) No a ten můj soused(...) No, tak ten se se mnou přestal bavit.

Na ulici, ze začátku, jsem se dvakrát potkala s nějakým odsouzením jako, že vezu malýho cikána, ale to byly vysloveně lopaty, ty lidi, co tam, ty chlapi.

Z výpovědí vyplývá, že Jitka podobné reakce příliš neřešila a na jejich autory měla svůj názor. Když dítě přešlo do péče dlouhodobých pěstounů, překvapilo je, proč se romství dítěte tolik řeší. Sami pocházejí z multikulturního státu a romství pro ně nebylo téma. Vyprávěli mi zážitky s pomáhajícími profesionály:

Dětská lékařka se zeptala pěstounky před dítětem: „Co vás to napadlo, vzít si romský dítě?“

Dlouhodobá pěstounka se zeptala sociální pracovnice, jak pozná, že je dítě, které si vzali do péče, romské. Sociální pracovnice jí řekla o fotku, a tu zhodnotila následovně: „Jo, tak to je Rom.“

Partner dlouhodobé pěstounky přivedl dítě k doktorce, protože mělo vyrážku na uchu. Lékařka dítě prohlédla, a když zapisovala údaje do zprávy, zeptala se pěstouna, zda je dítě romské. Pěstoun jí odpověděl, že neví. Lékařka tedy do lékařské zprávy napsala: „Asi romské dítě v dlouhodobé péči, má asi 14 dnů mokvavé ložisko na pravém bolteci.“²⁰⁴

---

²⁰⁴ Doslovná citace z lékařské zprávy.

6.2. Kdybys nebyl Rom, už bys byl adoptovaný

Nálepka romství má vážné praktické dopady, především „neosvojitelnost“ romských dětí. Vojtíškoví biologičtí rodiče o něj neprojevovali zájem, proto soud rozhodl o „kvalifikovaném nezájmu“²⁰⁵ rodičů. Dítě se tak stalo „právně volným“²⁰⁶ a mohlo jít do adopce. Od klíčové pracovnice pěstounky na přechodnou dobu jsem se dozvěděla: „Kdyby Votíšek nebyl Rom, už by byl adoptovaný. Šlo by to jako po másle, protože je zdravý, milý chlapeček. Kvůli barvě pleti se ale asi v ČR nenajdou osvojitelé.“

Metodika podpůrných aktivit pro náhradní rodinnou péči uvádí, že „pouze 8 % zájemců o osvojení je připraveno vychovávat dítě jiného etnika – v těchto číslech jsou však zahrnuty děti všech etnik a ještě méně z uvedených počtů zájemců uvažuje o přijetí dítěte romského či poloromského“²⁰⁷. Tyto údaje pocházejí z roku 2005, mohou být tedy zastaralé. Avšak také Zpráva evropského centra pro práva Romů z roku 2011, která se věnuje problematice romských dětí v ústavní péči v ČR, uvádí, že „v průběhu výzkumu orgány zprostředkovávající osvojení uvedly, že mnozí potenciální adoptivní rodiče nejsou ochotni adoptovat romské děti.“²⁰⁸ Řada romských dětí, přestože by právně mohla jít do osvojení, se tak v České republice stává prakticky neosvojitelnými. Některé z nich najdou adoptivní rodiče za státními hranicemi,

---

²⁰⁵ Tzv. kvalifikovaný nezájem je upraven v § 820 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Zákon stanovuje, že „nezájem rodiče o dítě je zjevný, trvá-li alespoň 3 měsíce od posledního projeveného opravdového zájmu. Nelze-li však v chování rodiče spatřovat hrubé porušování jeho povinností, je třeba, aby byl orgánem sociálně-právní ochrany dětí poučen o možných důsledcích svého chování a aby od takového poučení uplynuly alespoň 3 měsíce.“

²⁰⁶ Právní řád České republiky termín „právně volné dítě“ nezná. Přesto je v praxi hojně využíván. Králíčková uvádí, že toto označení je používáno pro dítě, jehož osvojení právní řád připouští. (Králíčková, Z. *Causa tzv. právně volné dítě*. s. 2)

²⁰⁷ Pokorná, P. a kol. *Metodika podpůrných aktivit pro náhradní rodinnou péči: podpora pěstounských a osvojitelských rodin s romskými dětmi, arteterapie, Klub náhradních rodin, videotrénink interakcí*. s. 38

²⁰⁸ *Doživotní trest. Zpráva evropského centra pro práva Romů. Romské děti v ústavní péči v České republice*. s. 37.

díky mezinárodním adopcím, které zprostředkovává Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.²⁰⁹

6.3. Diskuse: Jak přistupovat k dětem, které jsou označovány za romské?

Dlouhodobě přemýšlím nad „filosofickou“ otázkou, zda se Romem rodí, nebo se jím stává. Tuto otázku jsem položila i Hnutí romských studentů²¹⁰, které mi odepsalo jednoslovně: rodí. Je to opravdu tak jednoduché? Na tuto otázku mě přivedla Vojtíšková situace. Narodil se mamince, kterou sociální pracovnice označila za Romku. S matkou ale nežije, od půl roku ho vychovávala česká babička a pak přešel do péče ruských pěstounů. Je tedy Rom, Čech, Rus? A není to jedno? Co dělá Roma Romem? A jak mají pěstouni k dětem, které jsou označovány za romské, přistupovat? Mají pro identitu dítěte „dělat něco navíc“, jak uvádí Vančáková²¹¹, nebo tím jen podporují nálepkou? Dlouhodobá pěstounka odmítá dělat pro Vojtu v tomto ohledu cokoli navíc. České děti se podle ní nemusí vyrovnávat s tím, že jsou české. Proč se romské děti musí vyrovnávat s tím, že jsou romské? Podle ní se jedná o problém společnosti, nikoliv problém dětí. Ať ho tedy řeší společnost, systém, ne děti.²¹²

Já a můj manžel, Rom, jsme na toto téma vedli dlouhé debaty. Já jsem problematizovala nálepkování, tedy označování jiného člověka za Roma. Můj manžel zase odsuzuje, když se kolem romství chodí jako kolem horké kaše. I on je zastáncem názoru, že Rom se Romem rodí. Jak má romské dítě v náhradní rodinné péči najít cestu k romství, když ho na ni náhradní rodiče

---

²⁰⁹ Paleček, J. *Osvojování dětí v České republice: Zpráva z výzkumu v České republice na téma osvojení*. s. 16.

²¹⁰ Nevládní organizace složená z romských studentů, „kteří se rozhodli spojit síly a využít znalosti a dovednosti ke zlepšení životní úrovně Romů.“ (oficiální facebooková stránka)

²¹¹ Vančáková, M. in Bubleová, V. *Romské děti žijící mimo vlastní rodinu*. s. 38

²¹² Z rozhovoru s dlouhodobou pěstounkou.

nenavedou? Tvrdí: „My jsme cigáni, navíc se mezi sebou poznáme a měli bychom být na své romství hrdí.“ Jedno romské přísloví říká: *Te man kames pařiv te del, de man pařiv sar Romeske, te na, de man smirom.*²¹³ V češtině to znamená: Když mi chceš vyjádřit úctu, dej mi ji jako Romovi, a když ne, tak mi dej pokoj. Můj manžel nevidí problém v tom, že je někdo za Roma označen, protože podle něj je i bez explicitního označení vidět „jinakost“²¹⁴. Problém spatřuje v tom, že toto označení nese negativní konotaci. On sám malého Vojtíka označuje za Roma prakticky neustále. Podle něj „krčí nos jako cigán“, „má rád maso jako cigán“ a „luská jako cigán“. Označuje ho z lásky. Když jsme Vojtíška nedávno hlídali, manžel mu v jeden okamžik laškovně řekl: „No ty se moc nesměj, ty malej cigánku.“ Já jsem pak manžela upozornila na to, ať mu tak neříká, že s tou nálepkou dlouhodobí pěstouni bojují. Od té doby nad tím ale přemýšlím a opět mě to vrací k otázce, jak by náhradní rodiče měli k romství dítěte přistupovat.

---

²¹³ MÁTEL, Andrej. 2010. Etické hodnoty a princípy relevantné pre sociálnu prácu s rómskym etnikom. In Zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou „Dialóg ako cesta spolužitia“.

²¹⁴ Manžel zmiňoval barvu kůže, obličejové rysy.

7. Návrhy systémových změn na základě příběhu pěstounky, praxe a metodik

Ve své práci jsem se zabývala konkrétním příběhem pěstounky na přechodnou dobu. Dělal jsem to proto, abych byla schopna nahlédnout do širších souvislostí kolem pěstounství na přechodnou dobu v naší republice. V této kapitole získané poznatky využiji pro tvorbu návrhů možných systémových zlepšení. Na základě příběhu pěstounky, (své vlastní) praxe a znalostí metodik jsem určila tři hlavní oblasti, v nichž spatřuji prostor pro systémovou změnu. Těmito oblastmi jsou:

- Spolupráce v oblasti SPOD
- Podpora vycházející z potřeb a životní zkušenosti přechodných pěstounů
- Romství

Každou z oblastí posoudím z několika úhlů:

- jak o tématu vypráví příběh pěstounky na přechodnou dobu;
- jakou má téma oporu v metodikách;
- jak v dané oblasti vypadá dobrá praxe;
- kde spatřuji slabé místo.

Na tomto základě u každé oblasti navrhnu změny.

7.1. Spolupráce mezi OSPOD a doprovázející organizací

7.1.1. *Spolupráce v příběhu pěstounky na přechodnou dobu*

V příběhu se o spolupráci mezi OSPOD a doprovázející organizací příliš nemluví. Výzkumný rozhovor ukázal, že pěstounka se v případě potřeby

obracela téměř výhradně na pracovníci OSPOD, která jí pomáhala způsobem odpovídajícím jejím potřebám. O spolupráci mezi OSPOD a doprovázející organizací mluvila pěstounka na přechodnou dobu nepřímo, když vyprávěla, že se pracovnice OSPOD i klíčová pracovnice z doprovázející organizace sešly společně s ní, dítětem a dlouhodobými pěstouny na setkání, které zahajovalo proces předání dítěte do dlouhodobé pěstounské péče.

7.1.2. Spolupráce v metodikách náhradní rodinné péče

Metodiky mluví o spolupráci mezi doprovázející organizací a OSPOD poměrně často a obecně. Například, že „spolupráce OSPOD a doprovázející organizace je pro zajištění kvalitní péče nezbytná“²¹⁵ nebo že „doprovázející sociální pracovník by měl úzce spolupracovat se sociálním pracovníkem dítěte umístěného do pěstounské péče“.²¹⁶ Někdy v metodikách najdeme i praktické informace o této spolupráci, např. využití případové konference jako nástroje pro koordinaci všech služeb poskytovaných pěstounům ze strany subjektů činných v SPOD.^{217, 218}

Ke spolupráci OSPOD a doprovázejících organizací se vyjadřuje též MPSV: „Vztah pracovníků OSPOD a doprovázející organizace musí být založen na spolupráci a vzájemné důvěře tak, aby docházelo ke smysluplnému doprovázení pěstounské rodiny a současně její kontrole“.²¹⁹ Možná právě tato nejasná formulace je jedním z důvodů, proč některé metodiky striktně oddělují podporu a kontrolu a rozdělují ji mezi doprovázející organizací a OSPOD

---

²¹⁵Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. s. 83

²¹⁶ *Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče*. s. 9

²¹⁷ Semerádová, M. Černá, R. Zachařová, B. *Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče*. s. 61

²¹⁸ Hrdinová, A. a kol. *Na jedné lodi aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti*.

²¹⁹ Macela, M. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí v platném znění*. s. 10

způsobem, kdy podpora přináleží výlučně doprovázející organizaci a kontrola OSPOD.²²⁰

7.1.3. Dobrá praxe v oblasti spolupráce mezi OSPOD a doprovázející organizací

Organizace Dobrý start uveřejnila na svých facebookových stránkách zkušenost pěstounky na přechodnou dobu s přebíráním dítěte do PPPD. Pěstounka popisuje, jak jí ve tři ráno zazvonil telefon s otázkou, zda by si mohla přijet vyzvednout tříletého chlapce, jehož matku odvezli do nemocnice. Pěstounka dojela na místo a spolu s klíčovou pracovnící vstoupila do bytu, kde už čekala sociální pracovníce OSPOD s dítětem. Společně dítě uklidnily, vysvětlily mu situaci a asi po hodině si ho pěstounka odvážela domů. „*Sociální pracovníce jsou skvělé. Postupně se dozvídám, že jsou zapojené hned čtyři - jedna je s chlapčkem doma, další vyřizují potřebné dokumenty včetně předběžného opatření o svěřeni chlapčka nám do přechodné péče u soudu. (...) Klapne to skvěle, úžasná spolupráce úřadů - všechno se podařilo vyřídit.*“²²¹

7.1.4. Slabé místo ve spolupráci mezi doprovázející organizací a OSPOD

Na základě literatury, pěstounčina příběhu a vlastní praxe považují za slabé místo spolupráce **nejasné zacházení s podporou a kontrolou u osob pověřených výkonem sociálně-právní ochrany dětí.**

Pověřené osoby poskytují sociálně-právní ochranu na základě rozhodnutí o pověření k výkonu takové činnosti.²²² O udělení tohoto pověření

---

²²⁰ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. s. 18, s. 83

²²¹https://www.facebook.com/zrodinydoletidal/posts/608889216218530?__tn__=K-R

²²² Ustanovení §48 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

rozhoduje krajský úřad.²²³ Oprávnění uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče je přímo spjato s oprávněním a povinností poskytovat pěstounům „výchovnou a poradenskou péči“ a také sledovat naplňování uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče.²²⁴ Na doprovázející organizaci jsou tak delegovány pravomoci a odpovědnosti spojené s podporou, kontrolou a vzděláváním pěstounů.

Kontrolní role doprovázející organizace však není v zákoně o SPOD ani v metodickém vyjádření MPSV za kontrolní roli explicitně označena. Ukryvá se v termínech jako „doprovázení“ nebo „sledování naplňování dohod o výkonu péče“, které však **nejsou nikde vysvětleny**. To vede k tomu, že jsou chápány rozdílně. Některé metodiky tyto termíny s kontrolou spojují.^{225, 226, 227} V jiných metodikách se však můžeme dočíst o oddělení podpůrné a kontrolní funkce mezi doprovázející organizace a OSPOD.²²⁸

S nejasnostmi kolem podpory a kontroly jsem se v praxi setkala několikrát. Projevily se v příběhu pěstounky a projevují se například na webových stránkách doprovázejících organizací. Řada z nich se ke kontrolní roli vůbec nepřiznává. Výzkum praxe náhradní rodinné péče dokonce hovoří o tom, že současné rozdělení kompetencí není dostatečně srozumitelné ani pracovním OSPOD, ani neziskovým organizacím.²²⁹

---

²²³ Případně je k rozhodování o pověření ustavena příslušná komise podle ustanovení § 38 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

²²⁴ *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. s. 5

²²⁵ *Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče*. s. 6

²²⁶ Semerádová, M. Černá, R. Zachařová, B. *Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče*. s. 6

²²⁷ *Pěstounství je profese*. s. 14-15

²²⁸ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. s. 83

²²⁹ Bubleová, V. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. s. 12

7.1.5. Návrh změn pro spolupráci OSPOD a doprovázející organizace

Sdílené vyjasnění pojmů

První krok k tomu, jak role jednotlivých aktérů činných v sociálně-právní ochraně dětí vyjasnit, spatřuji v **operacionalizaci klíčových** (a v praxi běžně používaných) **pojmů**, jako je „doprovázení“ nebo „sledování naplňování dohod o výkonu pěstounské péče“.

Partnerská kontrola

Doprovázející organizace by měly umět přijmout za svou kontrolní roli plnou odpovědnost a otevřeně se k ní přiznávat (v interakcích s pěstouny, a také např. na svých webových stránkách). Příběh pěstounky ukazuje, že **přiznaná kontrolní role nemusí být překážkou pro navázání důvěry** mezi sociálním pracovníkem a pěstounem. Naopak, **vyjasnění vzájemných práv a povinností a otevřené informování je důležitým krokem pro navázání partnerského vztahu.**

7.2. Podpora vycházející z potřeb a ze životní zkušenosti pěstounů

7.2.1. Potřeby a zkušenosti v příběhu pěstounky na přechodnou dobu

Na potřeby pěstounky odpovídala pracovnice OSPOD. Propojila ji s ostatními pěstouny a byla tu pro ni, když ji pěstounka na přechodnou dobu potřebovala, zbytečně ale do výkonu PPPD nezasahovala. Když se pěstounka na něco zeptala, dostala jasnou a užitečnou odpověď. Když si nevěděla rady s dávkami, zašla pracovnice na Úřad práce s ní.

Naproti tomu práce doprovázející organizace potřebám pěstounky povětšinou neodpovídala. Když pěstounka své klíčové pracovníci řekla, že jí vadí, když ji přehnaně chválí, klíčová pracovnice jen *zarytě mlčela*. Když

chtěla s klíčovou pracovnící řešit nějaký problém, pracovnice ji poslala k psychologce. Když potřebovala vědět, jak má postupovat při předávání dítěte, klíčová pracovnice jí odpověděla: *jak to budete cítit*.

Podobně se k potřebám a zkušenostem pěstounů nevztahovalo jejich povinné vzdělávání. Pěstounka ho zpětně hodnotí jako povinnost, která jí toho moc nedala. Přitom o vzdělávání velmi stála, ovšem v jiné podobě, v jiný čas a s jinými tématy.

7.2.2. Podpora vycházející z potřeb a životních zkušeností v metodikách náhradní rodinné péče a dalších materiálech

Potřebám náhradních rodičů se u nás věnovaly dva výzkumy.^{230, 231} Na potřeby pěstounů na přechodnou dobu se přímo nezaměřují. Přesto je považují za přínosné i ve vztahu k PPPD - už proto, že se potřebami náhradních rodičů systém sociálně-právní ochrany dětí zabývá, tedy, že **jsou nahlíženy jako důležité**.

Výsledky výzkumů ukazují, že potřeby dotazovaných náhradních rodičů se v mnohém podobají potřebám, které jsem vypořizovala v příběhu pěstounky na přechodnou dobu. Příkladem může být **potřeba informací, pravidelného vzdělávání nebo potřeba kontaktu a sdílení** s lidmi, kteří řeší podobné problémy.

- **Pravidelné vzdělávání**

Tomuto tématu se věnuje řada metodik. Mnohdy čerpají ze zkušenosti pěstounů a přinášejí zajímavé inspirace, jak vzdělávání přizpůsobit jejich

---

²³⁰ Buriánová, V. *Analýza potřeb rodin s osvojeným dítětem*. (Výsledky tohoto výzkumu nepovažuji za zcela průkazné. Potřeby nebyly zjišťovány přímo od náhradních rodičů, ale z rozhovorů se sociálními pracovníci a z analýzy spisové dokumentace náhradních rodičů.)

²³¹ Bubleová, V. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*.

potřebám.^{232, 233, 234, 235} Za vhodný nástroj pro uzpůsobení povinného vzdělávání potřebám pěstounů se považuje vzdělávací plán.^{236,237, 238} Při jeho vytváření klíčový pracovník nejprve mapuje vzdělávací potřeby rodiny, spolu s rodinou tyto potřeby pojmenuje a na jejich základě společně vybírají témata vzdělávání, která daným potřebám odpovídají.^{239, 240}

Z metodik jsem se též dozvěděla, že formát vzdělávání, který ve výzkumném rozhovoru popisovala pěstounka na přechodnou dobu (sdílení zkušeností s dalšími pěstouny) je možné uplatnit i při povinném vzdělávání. Doprovázející organizace může povinné vzdělávání pojmut např. jako „kluby pěstounů“²⁴¹, „podpůrné skupiny pěstounů“²⁴² nebo „svěpomocné skupiny pro pěstouny“²⁴³.

- **Předávání dítěte**

Některé metodiky poskytují skvělé praktické návody na to, jak předávání provést a zvládnout. Např. metodika o předávání dítěte z PPPD do osvojení nabízí osvojitelům podrobný návod, jak touto klíčovou změnou projít.^{244, 245} Jsou v ní zmíněny i takové detaily, že nepříjemné činnosti, jako je

---

²³² Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. s. 91

²³³ Semerádová, M. Černá, R. Zachařová, B. *Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče*. s. 8

²³⁴ *Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí – s Rozumem a Citem*. s. 14

²³⁵ Blahutová, M. *Manuál provázení pěstounskou péčí*. s. 10

²³⁶ Macela, M. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí v platném znění*. s. 8

²³⁷ Blahutová, M. *Manuál provázení pěstounskou péčí*. s. 10

²³⁸ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 90

²³⁹ Blahutová, M. *Manuál provázení pěstounskou péčí* s. 10

²⁴⁰ Pazlarová, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. s. 90

²⁴¹ <https://www.rcslunecnice.cz/pestounska-pece/klub-pestounskych-rodin/>

²⁴² <http://domus-cpr.cz/nahradni-rodinna-pece/>

²⁴³ <http://www.mcrakosnicek.cz/pestouni/svepomocna-skupina-pro-pestounske-rodiny/>

²⁴⁴ *Průvodce předáváním dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do osvojení*.

²⁴⁵ Hlásková, A. in *Pěstounství je profese*. s. 28-33

čištění uší, provádějí až do předání přechodní pěstouni, protože dítě potřebuje získat důvěru v nové rodiče. Metodiky vesměs zdůrazňují potřeby dítěte, ale můžeme v nich najít i odkaz na využití tzv. plánu přechodu, který slouží přechodným pěstounům i přebírající rodině a pracovníkovi, který přechod koordinuje²⁴⁶. Prostřednictvím plánu je možné vyjasnit si vzájemná očekávání a představy a společně dohodnout předpokládaný průběh předávání dítěte.²⁴⁷

- **Kompetence rodiny a jejího přirozeného sociálního okolí**

Ačkoli výzkumy potřeb náhradních rodičů shodně informují o potřebě spolupráce s psychologem^{248, 249} v příběhu pěstounky se tato potřeba neobjevila. V příběhu pěstounky měla podobu „posílání k psychologovi“. V zákoně o SPOD je **zprostředkování psychologické pomoci chápáno jako právo každého pěstouna**.²⁵⁰ Psychologická pomoc je vnímána jako **součást podpory** pěstounů. Jiná věc je její **zprostředkování**. Z příběhu pěstounky se zdá, že doporučení psychologické pomoci reagovalo spíše na potřeby klíčové pracovnice než na potřeby pěstounky. Jak uvádí jedna z metodik: „klíčový pracovník využívá návazné či doplňkové služby ke službě Doprovázení tak, aby se dítěti a rodině dostaly všechny služby, které **potřebuje**, a zároveň, aby se služby nepřekrývaly a **nebylo jejich poskytování pro rodinu zahlcující a neefektivní a nesnižovaly se tak vlastní kompetence rodiny a jejího přirozeného sociálního okolí**.“²⁵¹

---

²⁴⁶ Koordinační roli v procesu předávání může mít buď pracovník OSPOD dítěte nebo klíčový pracovník doprovázející organizace. Záleží na domluvě mezi pracovníky. (Hlásková, A. in *Pěstounství je profese*.)

²⁴⁷ Plán přechodu, dostupný z: www.rpp.cz/soubor/plan-prechodu-pdf/

²⁴⁸ Bubleová, V. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. s. 138

²⁴⁹ Buriánová, V. *Analýza potřeb rodin s osvojeným dítětem*. s. 11

²⁵⁰ Ustanovení § 47a odst. 2c zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

²⁵¹ Semerádová, M. Černá, R. Zachařová, B. *Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče*. s. 61

7.2.3. Dobrá praxe v oblasti podpory vycházející z potřeb a životních zkušeností pěstounů

Věnuji se zde pouze dvěma vybraným oblastem - vzdělávání pěstounů a předávání dítěte.

- **Vzdělávání**

- a) Moje známá již několik let působí jako pěstounka na přechodnou dobu. Zjistila jsem, že o svých zkušenostech s PPPD přednáší. Tuto spolupráci ji nabídla psycholožka, která se podílí na přípravách žadatelů o náhradní rodinnou péči. Pěstounka se tak zapojila do příprav žadatelů jako člověk, který může předat cenné zkušenosti. Přednáší témata Pěstounská péče na přechodnou dobu a Týrané dítě, protože sama v péči týrané dítě měla. Prostřednictvím klubu pěstounů pak své zkušenosti sdílí s ostatními pěstouny.
- b) Doprovázející organizace, která pořádala přípravy žadatelů o NRP, zorganizovala u příležitosti jejich zakončení společné setkání všech, kdo mají k tématu náhradní rodinné péče co říci. V jedné místnosti se sešli žadatelé, jejich rodinní příslušníci a přátelé, sociální pracovníci OSPOD, klíčoví pracovníci doprovázející organizace, psycholog, přechodná pěstounka, dlouhodobá pěstounka, adoptivní rodiče, biologické dospělé děti pěstounů, lidé, kteří si sami prošli některým z typů náhradní rodinné péče, lidé, kteří prošli ústavní výchovou, romské „dětí“, které vychovali „bílé“ rodiče, a matka, které byly děti odebrány z péče. Všichni tito lidé sdíleli s ostatními své zkušenosti a diskutovali nad tématy vztahujícími se k náhradní rodinné péči.

- **Předávání**

Pěstounka na přechodnou dobu uváděla ve výzkumném rozhovoru jako příklad dobré praxe zkušenost, kterou prostřednictvím facebookové skupiny „Pěstounství na přechodnou dobu“ sdíleli další přechodní pěstouni. Dobrou praxi spatřovala v „překlápění“: *Tejden budoucí rodiče u nás, tejden já u nich. (...) To se dělá teď kon i s těma miminama, nebo já nevim, jestli záleží na doprovodce, nebo na kraji, ale četla jsem to na velký skupině.*

7.2.4. Slabá místa týkající se podpory, která vychází z potřeb a zkušeností pěstounů

Téma přehlížení potřeb a životní zkušenosti pěstounů procházelo celým příběhem pěstounky na přechodnou dobu. Proto jsem si tuto oblast zvolila pro návrh systémových změn.

Neumím ale odpovědět na otázku, proč k přehlížení potřeb a zkušeností dochází. Doprovázející organizace vydá vynikající metodiku, v praxi ale postupuje naprosto odlišně. Jeden z možných důvodů spatřuji v tom, že někteří sociální pracovníci získali dojem, že vědí vše nejlépe.

- **Bezobsažné zacházení s nástroji sociální práce**

Vzdělávací plán, plán přechodu, dohoda o výkonu pěstounské péče a další dokumenty byly vytvořeny, aby plnily nějaký konkrétní účel. Aby ho doopravdy plnily, **bylo by třeba začít je brát vážně**. Dokument s názvem Analýza institutu dohod o výkonu pěstounské péče uvádí, že některé obecní úřady obcí s rozšířenou působností mají všechny uzavřené dohody totožné.²⁵² Nerespektují, že by dohoda měla vycházet z vyhodnocení potřeb

---

²⁵² Analýza fungování institutu dohod o výkonu pěstounské péče v ČR. s. 113

a individuálního plánu dítěte a reagovat na potřeby pěstounů.^{253, 254} Podepsáním dohody sice dojde k naplnění zákonné povinnosti, nenaplní se ale dobrý výkon sociální práce.

- **Zbavování se zodpovědnosti**

Z příběhu pěstounky může snadno vzniknout dojem, že se v pěstounské péči pohybuje příliš mnoho organizací a osob, takže dochází k rozptýlení zodpovědnosti. Když pěstounka na přechodnou dobu chtěla něco řešit se svou klíčovou pracovnící, pracovnice ji poslala k psychologovi, místo toho, aby problém společně vyřešily. Když se klíčové pracovnice ptala, zda má vyplňovat harmonogram o předávání dítěte, klíčová pracovnice jí odpověděla: *jak to budete cítit*. Když se pěstounka s prosbou o pomoc obrátila na metodičku PPPD, metodička vyřízením této žádosti pověřila klíčovou pracovnící pěstounky. Když pěstounka se svou doprovázející organizací řešila, že jí dlouhodobí pěstouni znemožňují kontakt s dítětem, doprovázející organizace řekla, že s tím nemůže nic dělat.

7.2.5. Návrh změn v oblasti podpory vycházející z potřeb a zkušeností pěstounů

Dobrý výkon sociální práce

Sociální práce podle své celosvětové definice podporuje společenskou změnu a rozvoj, společenskou soudržnost a zplnomocnění a emancipaci lidí. Jejimi ústředními principy jsou společenská spravedlnost, lidská práva, kolektivní zodpovědnost a úcta k rozmanitosti.²⁵⁵ Spolu s touto definicí je třeba

---

²⁵³ Macela, M. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí v platném znění*. s. 1

²⁵⁴ Bubleová, V. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. s. 35

²⁵⁵ <https://www.ifsw.org/global-definition-of-social-work/>

si uvědomit, že pěstoun na přechodnou dobu je pro lidi, kteří se na sociálně-právní ochraně dětí podílejí, partnerem. Je to „profesionál vykonávající specifickou činnost v oblasti výchovy a péče o ohrožené děti“²⁵⁶. Znamená to, že sociální pracovník má umět dělat svoji práci (například naplnit funkčním obsahem dohodu o výkonu pěstounské péče) a také má umět spolupracovat s kolegou – profesionálním pěstounem.

Partnerskou spoluprací myslím vztah, ve kterém:

- se lidé vzájemně respektují. Pěstounka na přechodnou dobu je matka a babička, která vystudovala pedagogiku na vysoké škole. Má svou životní a odbornou zkušenost, kterou je třeba docenit.
- si lidé vzájemně důvěřují. (*Obrátila jsem se na metodičku s tím, že mi nevyhovuje klíčová pracovnice. Následně jsem dostala zprávu od klíčence, že jí to metodička předala k vyřízení.*)
- lidé dodržují dohody. (Pěstoun je oprávněn vyměnit klíčovou pracovnici bez udání důvodu. *Bylo z toho velíkánský dusno. A chtěli vědět proč.*)
- si lidé uvědomují a přijímají svou osobní a profesní zodpovědnost. Nezavazují se jí a nepřehazují ji na jiné lidi (viz „posílání k psychologovi“).
- si lidé mohou říci, co jim na spolupráci nevyhovuje. (*Řekla jsem klíčence, že mi vadí, jak přehnaně chválí. (...) Zarytě mlčela.*)

Pokud má sociální práce pěstouna podporovat, je nezbytné zaměřovat se na jeho potřeby a zdroje.

---

²⁵⁶ Macela, M. Macela, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu.* s. 2

7.3. Romství

7.3.1. Romství v příběhu pěstounky na přechodnou dobu a ve zkušenosti dlouhodobých pěstounů

Pěstounka na přechodnou dobu byla na romství dítěte sociální pracovníci upozorněna ještě před začátkem výkonu PPPD. Sociální pracovníce ji informovala o tom, že maminka dítěte je Romka a tatínek je pravděpodobně Čech. Také dlouhodobí pěstouni byli na romství dítěte sociální pracovníci dopředu upozorňováni. Samotný průběh pěstounské péče pak v obou případech provázely (a dále provázejí) nejrůznější reakce lidí na romství dítěte.

Pěstouni diskriminačním postojům poměrně odolně čelí. Diskriminace ale zásadně ovlivnila životní cestu dítěte již od startu. Největším **praktickým dopadem romství na dítě je skutečnost, že ačkoli je „právně volné“ k adopci, kvůli romství se pro něj nenašli osvojitelé.**²⁵⁷

7.3.2. Romství a metodiky

Všimla jsem si, že (spolu)autorkou většiny metodik, které se věnují tématu romství, je Mgr. Martina Vančáková, psychologka a pěstounka, která sama pečuje o dvě romské děti.^{258, 259, 260,261} Pro metodiky, na kterých se podílela, je charakteristické, že se zaměřují na „rozvoj identity“ romského dítěte v neromské rodině. Vančáková zastává názor, že „pro rozvoj identity přijatého dítěte jiné kultury musíme udělat něco navíc, co ve výchově dětí stejného etnika by ‚se udělalo‘ jaksi samo“²⁶², a radí náhradním rodičům, jak na to. Ve

---

²⁵⁷ Z emailové komunikace s klíčovou pracovnící pěstounky na přechodnou dobu.

²⁵⁸ Bubleová, V. *Romské děti žijící mimo vlastní rodinu*.

²⁵⁹ Vančáková, Martina. *Romské dítě v náhradní rodině*.

²⁶⁰ POKORNÁ, Pavla a kol. *Metodika podpůrných aktivit pro náhradní rodinnou péči: podpora pěstounských a osvojitelských rodin s romskými dětmi, arteterapie, Klub náhradních rodin, videotrénink interakcí*.

²⁶¹ Vančáková, M. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*.

²⁶² Vančáková, M. in Bubleová, V. *Romské děti žijící mimo vlastní rodinu*. s. 38

zmíněných metodikách rozlišuje mezi „**dvěma světy**“^{263, 264, 265, 266}, romským a neromským. Romský svět označuje jako „svět biologického původu“²⁶⁷, neromský za „referenční rámec“²⁶⁸.

Odstrašujícím příkladem literatury určené pro náhradní rodiče je metodika vydaná v roce 2012 za finanční podpory MPSV (tedy státního rozpočtu) v oblasti podpory rodiny. Tuto metodiku dostali dlouhodobí pěstouni v roce 2017 na ukončení příprav jako inspirativní návod. Jmenuje se: **Zvykáme si jeden na druhého aneb nová náhradní rodina v procesu adaptace. Můžeme se v ní např. dočíst, že „svérázný životní styl (Romů) charakterizuje: rodinný život, každodenní hospodaření, práce na černo, život v přítomnosti, rozdílnost dialektů a solidarita“**²⁶⁹.

Romství je navíc nahlíženo jako něco, s čím se romské děti musí vyrovnávat. S procesem vyrovnání mají dítěti pomoci náhradní rodiče:

„Abyste dítěti mohli pomoci **vyrovnat se s jeho etnickou příslušností** (...)“²⁷⁰
„Musíte mu vždy znovu a znovu na každém věkovém stupni a přiměřeně k jeho vzrůstajícímu chápání pomoci zpracovat **jeho problém**. Může se stát, že vaše dítě bude ‚špatné‘ i přes vaši snahu a vy budete mít sklon připisovat to jeho etnické příslušnosti. Vaše dítě nemá větší předpoklady být špatné jako kdokoliv z nás. **Má však nevýhodu proti nám v tom, že naše životní**

---

²⁶³ Vančáková, Martina. *Romské dítě v náhradní rodině*. s. 8

²⁶⁴ Vančáková, M. in Bubleová, V. *Romské děti žijící mimo vlastní rodinu*. s. 36

²⁶⁵ Vančáková, M. in POKORNÁ, Pavla a kol. *Metodika podpůrných aktivit pro náhradní rodinnou péči: podpora pěstounských a osvojitelských rodin s romskými dětmi, arteterapie, Klub náhradních rodin, videotrénink interakcí*. s. 21

²⁶⁶ Vančáková, M. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. s. 18

²⁶⁷ Vančáková, Martina. *Romské dítě v náhradní rodině*. s. 8

²⁶⁸ Vančáková, M. in Bubleová, V. *Romské děti žijící mimo vlastní rodinu*. s. 36

²⁶⁹ Roháček, M. Priehradná, D. Matejová, R. Matej, V. *Zvykáme si jeden na druhého aneb nová náhradní rodina v procesu adaptace*. s. 27.

²⁷⁰ Roháček, M. Priehradná, D. Matejová, R. Matej, V. *Zvykáme si jeden na druhého aneb nová náhradní rodina v procesu adaptace*. s. 26

podmínky jsou víc stavěné pro nás, bílé, než pro děti přírody (...). A proto musí dítě vynaložit o to větší úsilí být ‚dobré‘ (pro naši radost) a zároveň být spokojené samo se sebou a s tím, jak žije.“²⁷¹

7.3.3. *Dobrá praxe v oblasti romství*

Příklad dobré praxe lze spatřovat v přístupu dlouhodobých pěstounů. Sami pocházejí z multikulturního státu. Rozhodli se vzít si do náhradní rodinné péče dítě. Když je sociální pracovnice upozornila, že se jedná o „dítě jiného etnika“, byli udivení. Když mi pěstounka situaci zpětně popisovala, říkala, že vůbec nechápala, co tím pracovnice myslí. *Vždyť je to taky Čech, ne? Proč nás na to vůbec upozorňovala?* Jednoduše viděli „dítě“, ne „dítě s nálepkou“.

7.3.4. *Slabá místa a romství*

- **Nálepkování**

Zkušenosti pěstounky na přechodnou dobu, zkušenosti dlouhodobých pěstounů a také citace z metodik ukazují, že lidé často používají romství jako jakousi „nálepku“. Na ulici to lze obtížně ovlivnit, zkušenosti však dokládají, že „nálepkují“ i odborníci. Pěstouni se s nálepkováním setkali ze strany lékařů i sociálních pracovníků. Internetové diskuse náhradních rodičů a též odborné články dokonce mluví o tom, že někteří sociální pracovníci žadatele od přijetí romských dětí odrazují.^{272, 273, 274}

---

²⁷¹ Roháček, M. Priehradná, D. Matejová, R. Matej, V. *Zvykáme si jeden na druhého aneb nová náhradní rodina v procesu adaptace.* s. 29

²⁷² Šanderová, P. *Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém.* s. 110

²⁷³ Romské děti v náhradní rodinné péči: Diplomová práce/ Hana Nečasová; vedoucí práce: Mgr. Tomáš Dvořáček, DiS. Brno, 2008. 90 s

²⁷⁴ <http://www.adopce.com/diskuze/tema.php?tema=752>

- **Dělení na „my“ a „oni“**

V metodikách se můžeme opakovaně setkat s vytvářením meziskupinového napětí dělením na „my“ a „oni“. My z tohoto světa, oni z jiného světa. My to máme tak, Romové to mají jinak. Ačkoli účelem zmíněných metodik je nejspíš stavění mostu mezi těmito „dvěma světy“, tímto rozdělováním se propast nadále prohlubuje. Za alarmující považuji skutečnost, že je za finanční podpory MPSV vydávána metodika, která na romství nahlíží výše zmíněným způsobem. Co hůře, ještě je novým náhradním rodičům vkládána do rukou jako inspirativní návod.²⁷⁵

7.3.5. Návrh změny v oblasti romství

Osvojit si způsobilost pro rozmanitost

Respekt k rozmanitosti je podle celosvětové definice jedním z ústředních principů sociální práce.²⁷⁶ Sociální práce nemá lidi rozdělovat do několika světů, ale naopak dělat vše pro to, aby **lidé mohli společně žít v rozmanitém světě.** Základem způsobilosti pro rozmanitost je uznat rovnost všech lidí v důstojnosti a právech.²⁷⁷

Odborná literatura nabízí postupy pro to, jak lidé mohou svou způsobilost pro rozmanitost rozvíjet. Socioložka Kirsten Nazarkiewicz např. uvádí čtyři kroky k dosažení pozitivní změny v této oblasti:²⁷⁸

---

²⁷⁵ Na existenci metodiky mě upozornila sama dlouhodobá pěstounka, která si ji na doporučení sociální pracovnice přečetla.

²⁷⁶ <https://www.ifsw.org/global-definition-of-social-work/>

²⁷⁷ *Etický kodex psychologické profese*. s. 6.

²⁷⁸ Nazarkiewicz, K. *Interkulturelles Lernen als Gesprächsarbeit*, s. 71

- 1) Reflexe vlastního procesu socializace, uvědomění si vlastních hodnot, postojů, stereotypů a předsudků a jejich kritické nahlédnutí, uznání důsledků diskriminace;
- 2) uznání institucionální diskriminace a jejích důsledků;
- 3) vnímání rozdílů jako obohacení, rozvíjení empatie a převzetí odpovědnosti skrze
- 4) změnu vlastního chování, zasazení se proti diskriminaci v každodenním životě i na institucionální úrovni.

8. Závěry aneb Došli jsme do cíle?

Na svou výzkumnou cestu jsem se vydala s cílem: zachytit, analyzovat a zařadit do systémových souvislostí konkrétní příběh pěstounky na přechodnou dobu s důrazem na její osobní zkušenost a s využitím osobní zkušenosti dalších aktérů zainteresovaných v tomto konkrétním případě – včetně té moje. Na cestě k dosažení tohoto cíle mi pomáhaly výzkumné otázky, na které jsem si během cesty odpovídala vypracováním jednotlivých kapitol.

Příběh pěstounky na přechodnou dobu jsem zpracovávala proto, abych byla schopna nahlédnout do širších souvislostí kolem pěstounství na přechodnou dobu v naší republice. Zachycení systémových souvislostí mi posloužilo při tvorbě návrhů pro možná systémová zlepšení. Navržená systémová zlepšení reagují na výzkumné otázky:

- Co by se při pohledu na souvislosti a děje mezi jednotlivými aktéry a oblastmi vlivu dalo změnit, aby součinnost a spolupráce naplňovala nejlepší zájem dítěte, a též prospívala vzájemnému učení zúčastněných a důvěře v systém?
- Co se systém sociálně-právní ochrany dětí může naučit z jednoho příběhu pěstounky na přechodnou dobu?

Navrženými systémovými změnami jsou:

- **Sdílené vyjasnění pojmů mezi OSPOD a doprovázejícími organizacemi**
- **Partnerský výkon kontroly**
- **Dobrá výkon sociální práce**
- **Osvojení způsobilosti pro rozmanitost**

Závěrem bych ráda nahlédla jedinečnost případu, který jsem ve své práci zkoumala. Kdybych se zabývala příběhem jiného pěstouna na přechodnou dobu, mohla by témata vypadat velmi odlišně. V této diplomové práci jsem se např. hlouběji nevěnovala spolupráci přechodných pěstounů s biologickými rodiči dítěte, která je ve vztahu k pěstounské péči na přechodnou dobu klíčovým tématem. V příběhu pěstounky na přechodnou dobu však biologičtí rodiče dítěte vůbec nefigurovali, proto jsem toto téma do své práce nezahrnula.

Do cíle jsem došla, výzkumná cesta zde ale nekončí. Zpracování příběhu přineslo celou řadu zajímavých témat, která mohou sloužit jako inspirace pro cesty dalších výzkumníků. Některá z nich uvádím zde:

Požadavky pěstounů na přechodnou dobu: do jaké míry k nim lze přihlížet? Rozlišuje se mezi „tvrdými“ požadavky, jako je vozíčkář v domě bez schodů, a měkkými, jako je věk dítěte?

Pěstounství na přechodnou dobu jako profese: jak docílit toho, aby byli pěstouni systémem (a lidmi v něm činnými) uznáni a chápáni jako kolegové, partneři? Jak dělat kontrolu partnersky (tedy vzájemně)?

Romství dětí v pěstounské péči: Jak se k tématu romství staví přechodní i dlouhodobí romští pěstouni? Jak se k tématu staví Romové, kteří sami prošli pěstounskou péčí?

Šťastnou cestu!

Seznam literatury

Knižní zdroje:

AUSTIN, John Langshaw. *Jak udělat něco slovy*. Praha: Filosofía, 2000.

Základní filosofické texty. ISBN 80-7007-133-8.

BARVÍKOVÁ, Jana. Faktory selhávání pěstounské péče v České republice v pozadí nedávných legislativních změn. *FÓRUM sociální politiky: recenzovaný časopis*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2015, (1). ISSN 1803-7488.

BUBLEOVÁ, Věduna. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-25-8.

FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010. ISBN 978-80-903696-8-9.

GIVEN, Lisa M. 2008. *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. VOLUMES 1 & 2. 1st ed. London: The SAGE Publications, 2008. 1043 p. ISBN 978-1-4129-4163-1.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2

HOFSCHNEIDEROVÁ, Anna. *Praktický právní průvodce nejlepším zájmem dítěte: Pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí*. Liga lidských práv, 2016. ISBN 978-80-87414-26-2.

KONEČNÁ, Hana a Lucie KOUBOVÁ. *Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v České republice: (popis současného stavu)*. V Praze: Středisko náhradní rodinné péče, 2010. ISBN 978-80-87455-00-5.

KRÁLIČKOVÁ, Zdeňka. Causa tzv. právně volné dítě. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2004, roč. 12, (2). s. 52-57. ISSN 1210-6410.

NAZARKIEWICZ, Kirsten. *Interkulturelles Lernen als Gesprächsarbeit*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2010. ISBN 978-3-531-17141-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. Vyd. 8. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0852-5

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2

MÁTEL, Andrej. *Etické hodnoty a principy relevantné pre sociálnu prácu s rómskym etnikom*. In Zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou „Dialóg ako cesta spolužitia“, Ružomberok: Verbum, 2010. ISBN 978-80-8084-538-4, s. 132-138

PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.

PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK, *Sociálně právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s, 2012. ISBN 978-80-247-4317-2.

Pěstounství je profese. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015. ISBN 978-80-7421-115-7.

POKORNÁ, Pavla a kol. *Metodika podpůrných aktivit pro náhradní rodinnou péči: podpora pěstounských a osvojitelských rodin s romskými dětmi, arteterapie, Klub náhradních rodin, videotrénink interakcí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-13-5.

PTÁČEK, Radek a kol. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmenší děti*. Praha: MPSV, 2011. ISBN 978-80-7421-039-6

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

SEMERÁDOVÁ, Monika, Ria ČERNÁ a Barbora ZACHAŘOVÁ. *Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče*. 2. Pardubice: Amalthea o. s., 2013. ISBN 978-80-904801-0-0

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.

ŠANDEROVÁ, Petra. *Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-046-9.

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-27-6.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0

VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-05-0.

VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-09-8.

Elektronické zdroje:

Analýza fungování institutu dohod o výkonu pěstounské péče v ČR [online]. SocioFaktor, 2015 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/files/clanky/21394/Analýza_vykon_PP.pdf

Analýza kvality příprav žadatelů o náhradní rodinnou péči a jejich následného vzdělávání [online]. Institut projektového řízení, 2017 [cit. 2019-04-16].

Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analýza-kvality-priprav-zadatelu-o-nahradni-rodinnou-peci-a-jejich-nasledneho-vzdelavani/>

Analýza náhradní rodinné péče v České republice: Závěrečná zpráva [online].

Institut projektového řízení, 2013 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

<http://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/01/analýza-systemu-nahradni-rodinne-pece.pdf>

BARVÍKOVÁ, Jana; SVOBODOVÁ, Kamila a Anna ŠŤASTNÁ. *Analýza současného stavu v oblasti terénní činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí a stanovení optimálních podmínek výkonu sociálně-právní ochrany dětí ve vazbě na počet klientů* [online]. Závěrečná zpráva o řešení projektu HR170/08.

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2009 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/files/clanky/8669/Projekt_HR170_08_def.pdf

BLAHUTOVÁ, Michaela. *Manuál provázení pěstounskou péčí* [online]. Děti patří domů, 2017 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

http://www.detipatridomu.cz/wp-content/uploads/Manual_provazeni_PP.pdf

BUBLEOVÁ, Věduna. *Romské děti žijící mimo vlastní rodinu* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/rom_deti_zijici_mimo_rodinu.pdf

BURIÁNOVÁ, Veronika. *Analýza potřeb rodin s osvojeným dítětem* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2016 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: https://www.centrumpodpory.cz/soubory/ke-stazeni/prezentace/Analyza_potreb_rodin_s_osvojenym_ditetem.pdf

Celosvětová definice sociální práce. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/global-definition-of-social-work/>

Doživotní trest. Zpráva evropského centra pro práva Romů. Romské děti v ústavní péči v České republice [online]. 2011. Evropské centrum pro práva Romů. ISBN 978-963-87747-6-7 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/dozivotni-trest-romske-deti-v-ustavni-peci-v-ceske-republice-20-june-2011.pdf

Etický kodex psychologické profese [online]. 2017 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <https://cmeps.ecn.cz/docs/snem17/Eticky-kodex-psychologicke-profese-10-2017.pdf>

Evidence pěstounů na přechodnou dobu. Dostupné z: https://urad.kr-olomoucky.cz/pestouni/Lists/Seznam%20pstoun%20na%20pechodnou%20dobu/Vsechny_kraje_prehled.aspx

General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1) [online]. CRC/C/GC/14_ ze dne 29.5.2013. The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. © OHCHR 1996-2016 [cit. 2019-04-16].

Dostupné z:

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11

HRBÁČKOVÁ, Eva. OTÝPKOVÁ, Eva a SOKOLOVÁ, Kateřina. *Metodické doporučení č.3/2016 k pěstounské péči na přechodnou dobu v rámci Moravskoslezského kraje* [online]. 2016 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/metodicke-doporuceni-c.-3_2016-k-pppd-v-ramci-msk.pdf

HRDINOVÁ, Andrea a kol. *Na jedné lodi aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti* [online]. Rozum a Cit. 2010 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/RaC/Na_jedne_lodi-Metodika_pripadovych_konferenci%282008%29.pdf

MACELA, Miloslav. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí v platném znění* [online]. Praha: MPSV. 15. 5. 2013 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/15306/informace_dohody.pdf

MACELA, Miloslav. *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. k 21. 12. 2012* [online]. MPSV ČR. 21. 12. 2012 [cit. 2019-04-16].

MACELA, Miloslav. *Informace Ministerstva práce a sociálních věcí ve věci možného rozporu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí / pověřená osoba k výkonu sociálně-právní ochrany dětí / a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách / poskytovatel sociální služby / v některých oblastech*

[online]. MPSV ČR. 21. 10. 2011 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/files/clanky/11724/0232_001.pdf

MACELA, Miloslav. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu* [online]. MPSV ČR. 14. 3. 2013 [cit.

2019-04-16]. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf

Manuál klíčového pracovníka [online]. Děti patří domů, 2013 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/manual_klicoveho_pracovnik_a_dpd.pdf

Metodické doporučení Ministerstva kultury ČR pro dobrovolnictví v kultuře a umění [online]. Ministerstvo kultury, 2019. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

<https://www.nipos.cz/wp-content/uploads/2012/06/Metodick%C3%A9-doporu%C4%8Den%C3%AD-MK-%C4%8CR-pro-dobrovolnictv%C3%AD-v-kultu%C5%99e-a-um%C4%9Bn%C3%AD.pdf>

Metodické doporučení MPSV č. 3/2009 k vytvoření individuálního plánu péče o dítě [online]. MPSV, 2009 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/files/clanky/7267/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-3.pdf

Národní strategie ochrany práv dětí [online]. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>

NEČASOVÁ, Hana. *Romské děti v náhradní rodinné péči*: Diplomová práce.

Brno, 2008. Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Dvořáček, DiS. [cit. 2019-04-16].

Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/k215v/>

PALEČEK, Jan. *Náhradní rodinná péče v České republice v reflexi pracovníků nestátních neziskových organizací a orgánů sociálně-právní ochrany dětí v roce 2015* [online]. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

<http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/Nahradni-rodinna-pece-v-CR-v-reflexi-pracovniku-NNO-a-OSPOD-v-roce-2015.pdf>

PALEČEK, Jan. *Osvojování dětí v České republice Zpráva z výzkumu v České republice na téma osvojení* [online]. Středisko náhradní rodinné péče. Praha. 2017 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/osvojovani_deti_v_ceske_republice_0.pdf

Pěstounská péče na přechodnou dobu: doporučený postup [online]. KRAJSKÝ ÚŘAD OLOMOUCKÉHO KRAJE. Odbor sociálních věcí. Oddělení sociálně-právní ochrany, 2018 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <https://www.kr-olomoucky.cz/download.html?id=48781>

Plán přechodu [online]. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

www.rpp.cz/soubor/plan-prechodu-pdf/

Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče [online]. Nadační fond J&T, 2015 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/publikace-190.pdf>

Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin [online]. Nadační fond J&T. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <http://valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/pravni-a-financi-aspekty-doprovazeni.pdf>

Pro zájemce o pěstounskou péči [online]. Amalthea, 2010. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

http://www.amalthea.cz/data/File/metodiky%20ke%20stazeni/odborn%C3%A9%20metodiky/nove%20formy%20pestounske%20pece_web.pdf

Průvodce předáváním dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do osvojení [online]. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/pruvodce_pppd_pro_osvojitel_e.pdf

Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za roky 2014, 2015, 2016 a 2017. [online]. MPSV [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/cs/7260>

ROHÁČEK, Marek; PRIEHRADNÁ, Dušana; MATEJOVÁ, Renáta a Vladislav MATEJ. *Zvykáme si jeden na druhého aneb nová náhradní rodina v procesu adaptace* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/files/adopce-07fac0ce7f11177358d7c86d356cd724/navrat-o.s.-zvykame-si-jeden-na-druheho-aneb-nova-nahradni-rodina-v-procesu-adaptace.pdf>

Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí – s Rozumem a Citem [online]. *Rozum a Cit, z. s.* [cit. 2019-04-16]. Dostupné z:

http://rozumacit.org/zs/file_prirucky_a_publicace/RaC-Sbornik_listopad_2014.pdf

Sociálně právní ochrana dětí [online]. Jihočeský kraj. [cit. 2019-04-16].

Dostupné z: [https://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par\[id_r\]=119799&par\[view\]=0](https://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par[id_r]=119799&par[view]=0)

Standardy kvality pro OSPOD [online]. MPSV. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/15511/Standardy_OSPOD.pdf

ŠIMŠOVÁ, Šárka. *Metodika doprovázení pěstounské péče* [online]. Rodina svaté Zdislavy. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: https://rodina-zdislavy.webnode.cz/_files/200000029-209012189f/Metodika.pdf

VANČÁKOVÁ, Martina. *Romské dítě v náhradní rodině* [online]. Praha: Rozum a Cit, o. s. 2008 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/RaC/Romske_dite_v_nahradni_rodine%282008%29.pdf

Úmluva o právech dítěte, ve znění platném k 20. 11. 1989 [online]. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

VLČKOVÁ, Helena a kol. *Metodika pro asistovaný kontakt dítěte s biologickou rodinou* [online]. Rozum a cit. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/RaC/Metodika_AK-Rozum_a_Cit%282015%29.pdf

Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žákyň a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit [online]. Závěrečná zpráva. Praha: MŠMT, 2009 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/1627_1_1

Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016 [online]. Úřad vlády České republiky, 2017 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romske-mensiny-za-rok-2016-158612/>

ŽENÍŠKOVÁ, Jana, Gabriela PAVLÍKOVÁ a Kateřina MARTÍNKOVÁ. *Pravidla a postupy odborné přípravy pracovníků OSPOD v oblasti rodinných konferencí* [online]. Praha: MPSV ČR, 2015 [cit. 2019-04-

16]. Dostupné z: http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Methodika-RK_priprava-OSPOD.pdf

Internetové články a další zdroje:

Dokumentární cyklus Rodiče napořád, díl č. 4 [Jiřina], Česká televize a nadace J&T. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/11417732385-rodice-napoporad/216562261010005-jirina/>

HÁJKOVÁ, Kateřina. „Vnímáme nedostatek pěstounů, zejména těch dlouhodobých,“ říká organizace doprovázející pěstouny [online]. 20. 10. 2017 [cit. 2019-04-19]. Dostupné z:

<https://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/vnimame-nedostatek-pestounu-zejmena-tech-dlouhodobych-rika-organizace-doprovazejici-pestouny-n665514.htm>

Informace o semináři doprovázející organizace Dobrá rodina o. p. s. na téma jak zvládnout předávání dítěte z PPPD do dětského domova. Dostupné z:

<http://akce.dobrarodina.cz/kraj/hlavni-mesto-praha/799-jak-zvladnout-predavani-ditete-z-pppd-do-detskeho-domova-praha-9>

KABÁTOVÁ, Šárka. *Před ústavy zachránila 11 miminek. Na jejich mamu si ale nehraju, říká pěstounka* [online]. *Lidovky.cz*, 6. 8 2014 [cit. 2019-04-16].

Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/pred-ustavy-zachranila-11-miminek-na-jejich-mamu-si-ale-nehraju-rika-pestounka.A140803_102530_ln_domov_sk

KLÍMOVÁ, Martina a Martin CHARVÁT. *V Plzeňském kraji je málo pěstounů, jejich průprava je složitá.* [online]. 3. 6. 2014 [cit. 2019-04-19].

Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/node/5933583>

Leták Odboru sociálního, Oddělení sociálně-právní ochrany dětí Úřadu městské části Praha 10 [online]. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: http://socialniportal.praha10.cz/Portals/12/OSPOD/Letak%20A4%20-%20Oddeleni%20soc%20pravni%20ochrany%20deti%202016_OSPOD%20cinosti.pdf

PLECHÁČEK, Václav a Milan BAJÁK. Na náhradní rodinu momentálně v Královéhradeckém kraji čeká 240 dětí. Pěstounů je nedostatek [online]. 15. 8. 2016 [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: <https://hradec.rozhlas.cz/na-nahradni-rodinu-momentalne-v-kralovehradeckem-kraji-ceka-240-deti-pestounu-je-7589521>

SMRŽ, Josef. Co se skrývá pod orgánem sociálně právní ochrany dětí? [online]. 5. 4. 2016 [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-rodine/co-se-skryva-pod-organem-socialne-pravni-ochrany-deti.shtml>

Webové stránky Alžběty Hláskové:

<https://www.hlaskova.cz/>

Webové stránky doprovázející organizace Dobrá rodina o. p. s.:

<https://www.dobrarodina.cz/novinky/216-abeceda-d-jako-doprovazejici-organizace>

Webové stránky doprovázející organizace Rozum a Cit, z. s.:

<http://www.rozumacit.cz/zs/doprovazeni.php>

Webové stránky doprovázející organizace Sdružení pěstounských rodin z.s.:

<http://www.pestouni.cz/pro-pestouny/doprovazeni/>

Webové stránky informačně vzdělávacího projektu Adopce. com:

<http://www.adopce.com/diskuze/tema.php?tema=752>

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Moje výzkumná cesta v jednotlivých krocích a datech
- Příloha č. 2 Informovaný souhlas
- Příloha č. 3 Přepis výzkumného rozhovoru (neveřejná)
- Příloha č. 4 Kódy a kategorie z výzkumného rozhovoru (neveřejná)
- Příloha č. 5 Schémata pro jednotlivá dějství příběhu (v tištěné verzi k nalezení v kapse)

Příloha č. 1 Moje výzkumná cesta v jednotlivých krocích a datech

VYSVĚTLIVKY

- DO – doprovázející organizace
- DP – diplomová práce
- HTF UK – Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy
- NRP – náhradní rodinná péče
- OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí
- PP – pěstounská péče
- PPPD – pěstounská péče na přechodnou dobu
- SPOD – sociálně-právní ochrana dětí
- ZŠ – základní škola

Pořadí	Co?	Kdy?	Proč?	Zisky	Metoda sběru dat	Mé otázky	Nasměrování
1.	Dobrovolnictví	Prosinec 2016 – říjen 2017	Známí se stali přechodnými pěstouny; Moje potřeba být užitečná, pomáhat	Osobní zkušenost s PPPD; vztahy důvěry s lidmi kolem PPPD; námět tématu pro DP	„zúčastněné pozorování“	Jaká je zkušenost pěstounky na přechodnou dobu?; Proč vystoupila z evidence pěstounů?; Co je rolí doprovázející organizace?; Jak má vypadat předávání dítěte do následné péče?	Zvolení tématu DP – Podpora pěstounů na přechodnou dobu: proces předávání dítěte do následné péče;
2.	Psaní terénních poznámek	13. 10. 2017 – současnou	Zachycení vlastního citového pohnutí spojeného s předáním dítěte; mentální hygiena; zdroj dat pro DP	Zdroj dat pro DP; uchování svého tehdejšího pohledu na věc; možnost vracet se k poznámkám a pracovat s nimi	Zapisování terénních poznámek ze „zúčastněného pozorování“, osobní a telefonické komunikace	Co se stalo? Kdy, proč a jak se to stalo? Co to pro mě znamenalo? Co jsem si o tom myslela? Jak jsem se cítila?	Potřeba dalšího pohledu – pohledu pěstounky na přechodnou dobu
3.	Předmět Diplomový seminář	Zimní semestr 2017/2018 – současnou	Potřeba pracovat na své DP; sdílet proces psaní DP s dalšími studenty a	Společné uvažování nad volbou tématu; sepsání projektu DP; sepsání vlastního	Diskuse	Jak psát DP? Jaké téma pro svou DP zvolit? Je možné psát DP bez striktního oddělení	Začátek – sepsat projekt DP; předporozumění

			také s učiteli; potřeba diskuse, dalších pohledů; pravidelnost	předporozumění; zpětná vazba k mým počínům od studentů i učitelů		teoretické a praktické části?	
4.	Placené hlídání dítěte v jeho nové rodině (dlouhodobí pěstouni)	27. 10. 2017 – současno u	Nabídka dlouhodobých pěstounů, abych dítě nadále hlídala; moje potřeba dítě vídat i nadále	Zůstat součástí příběhu dítěte; možnost vídat se s dítětem i nadále; vytvoření vztahu důvěry s dlouhodobými pěstouny; nahlédnutí příběhu jejich očima	zúčastněné pozorování; psaní terénních poznámek	Proč pěstouni neumožňují kontakt mezi pěstounkou na přechodnou dobu a dítětem?; Co pro dlouhodobé pěstouny dělá DO?	Obrácení pozornosti zpět na DO – přišlo mi, že nedělá dost ani pro pěstounku na přechodnou dobu, ani pro dlouhodobé pěstouny
5.	Absolvování vzdělávacího semináře pro pěstouny na téma Právní minimum 1.	2. 11. 2107	Potřeba zjistit, jak v reálu vypadá školení pro pěstouny; získat ucelený přehled právního minima tak, jak je doprovázející organizací nabízen pěstounům	Obsáhlý výklad právní oblasti – pro pěstouny dle mého názoru nevyužitelný – velké množství informací – nelze si zapamatovat. Přínos – část, kdy se lidé mohli lektorky ptát na konkrétní otázky a dostali konkrétní odpovědi.	Zúčastněné pozorování; terénní poznámky	Proč lektorka dává do prezentace slidy, které potom přeskakuje jako „nedůležité“? Nebylo by lepší pojmut celé školení jako interakci?	Zájem o prostudování legislativy v oblasti NRP
6.	Dobrovolnictví na víkendovém pobytu pro pěstouny na přechodnou dobu	3. 11. – 5. 11. 2017	Vnímání příležitosti seznámit se s dalšími pěstouny na přechodnou dobu a dalšími lidmi kolem PPPD (metodička, psycholožka, lékařka, další dobrovolníci);	Seznámení se s pěstouny PPPD a dalšími lidmi; navázání kontaktů; konzultace tématu DP s metodičkou pro PPPD; zážitek víkendového školení pěstounů PPPD na vlastní kůži v roli dobrovolníka;	Zúčastněné pozorování, terénní poznámky	Proč měli všichni zúčastnění pěstouni (až na jednu pěstounku) v péči miminka?; Co je to raná PP?	Zapsání si názevů dokumentů, které pěstouni zmiňovali jako pro ně přínosné (V nejlepším zájmu dítěte, Děti bez lásky, Rodiče

			získat nové zkušenosti				napořád)
7.	Předmět Metodika vědecké a výzkumné práce 2	Zimní semestr 2017/2018	Povinný předmět mgr. studia; potřeba zjistit více o PPPD a tématu podpory	Zpracování projektu na téma: Podpora pěstounů na přechodnou dobu	Čtení cizojazyčných článků, literatury a zákonů vztahujících se k PPPD	Na kolik jsou pěstouni působící v oblasti PPPD spokojeni s podporou, které se jim dostává?; Jakou formu podpory pěstouni očekávají od své doprovázející organizace?; Které formy podpory pěstouni využívají?	Nasměrování k četbě literatury, článků a zákonů vztahujících se k PPPD
8.	Četba zákonů a dokumentů MPSV vztahujících se k PPPD	Zimní semestr 2017/2018 – současnou	Potřeba „pevného zakotvení“ PPPD	Pocit větší stability v tématu PPPD	Studium legislativy a dokumentů MPSV k PPPD; tvorba výpisků	Kdo může být pěstounem?; jak je podpora pěstounů PPPD zakotvena v zákoně?; jaké jsou zákonné povinnosti DO?	Po nabytí jistoty jsem měla pocit, že mohu přejít ke čtení metodik
9.	Setkání s doprovázející pracovnící přechodné pěstounky	29. 11. 2017	Email od koordinátorky dobrovolníků s otázkou jestli mi je „pohodlně“ v nové pozici (docházení k dlouhodobým pěstounům, pokračující kontakt s přechodnou pěstounkou); moje potřeba zjistit, jak se k případu staví DO	Pohled doprovázející pracovníce; potvrzení pěstounčina tvrzení, že si vzájemně „nesedly“; nové informace o dítěti	Rozhovor, terénní poznámky	Jak vypadá dohoda o výkonu pěstounské péče? Je v ní nějak ošetřen vztah klíčového pracovníka a pěstouna?; Proč ani jedna strana nenavrhla změnu klíčového pracovníka, když jim spolupráce nevyhovovala?	

10.	Konzultace s vedoucí práce	12. 12. 2017	Potřeba konzultovat téma Podpora pěstounů na přechodnou dobu: proces předávání dítěte do následné péče a zapsat téma DP do školního systému	Zjištění, že mě více než zkušenosti pěstounů na přechodnou dobu zajímá zkušenost „mé pěstounky“; Nahlédnutí toho, že příběh pouze jedné konkrétní pěstounky lze zpracovávat v rámci DP	Diskuse	Jak pojmout DP se zaměřením na jeden konkrétní příběh pěstounky?; Jak využít zkušenost pěstounky v oblasti systému SPOD?	Zvolení nového tématu: Příběh pěstounky na přechodnou dobu: návrhy pro systémová zlepšení
11.	První setkání s přechodnou pěstounkou od předání dítěte do péče dlouhodobých pěstounů	13. 12. 2017	Přechodná pěstounka mi poprvé od předání dítěte nabídla osobní setkání – moje potřeba ji vidět, zjistit, jak se má, popovídat si s ní; nově potřeba požádat ji o spolupráci na DP	Projevení souhlasu ohledně spolupráce na mé DP; první setkání „jen ve dvou“; poprvé jsem slyšela, jak probíhalo předání;	Rozhovor; terénní poznámky	Zesílení otázky: Jak má vypadat předávání dítěte do následné péče?; Jak má vypadat spolupráce nové rodiny a přechodného pěstouna po předání?; Jak do tohoto zasahuje DO?;	Síla emocí – během povídání se pěstounka rozbrečela – z jejího rozpoložení jsem vinila DO. Pro mě nasměrování na otázku: jaká je role DO?; Rozhovor s pěstounkou na přechodnou dobu jako významná součást DP
12.	Čtení metodik	Zimní semestr 2017/2018 – současnost	Větší jistota v legislativní oblasti mě vedla k potřebě zjistit, jak s PPPD pracují metodiky	Velké množství praktických informací; pěstoun jako součást týmu – rozpor s tím, co jsem zažila	Studium metodik z oblasti PP; tvorba výpisků	Jak je možné, že každá metodika zachází s jednotlivými termíny odlišně?	V mnoha metodikách a také mezi pěstouny odkazováno na Matějčka – snaha najít, co za tím je
13.	Čtení „Matějčka“ Knihy: Co děti nejvíc potřebují; Po	Únor – březen 2018	Povšimnutí si toho, že řada metodik i pěstounů odkazuje na	Zjištění, že Matějčkovy knihy jsou čtivé a předávají informace o NRP	Výpisky z knih	Výrazné poselství o důležitosti „stálosti“ – význam jednoho primárního	Druhý impuls ke shlednutí dokumentu Děti bez

	dobrém, nebo po zlém?		Matějčka; potřeba zjistit, proč	laskavým způsobem; spíše populární literatura		pečovatele – porovnání se systémem SPOD – kolem dítěte spoustu měnících se osob. Kdo s dítětem „jde po jeho cestě“? Proč se stále připojují a odpojují významní lidé (kromě PPPD/PP změna pracovníka OSPOD, DO)?	lásky
14.	Oslava narozenin dítěte – setkání dlouhodobých pěstounů, přechodné pěstounky (babičky), mě a dítěte	Únor 2018	Dítě mělo narozeniny, na které dlouhodobí pěstouni pozvali mě i přechodnou pěstounku; první naše společné setkání	Možnost sledovat vzájemnou interakci mezi všemi zúčastněnými; reflexe vlastní pozice	Zúčastněné pozorování, terénní poznámky	Co pro přechodnou pěstounku znamená být babičkou?; Jak se dá role babičky využít v PPPD?	Větší soustředěnost na vlastní pozici, „co to se mnou dělá?“, téma babička
15.	Sledování dokumentů, které mi byly doporučeny pěstouny (Děti bez lásky, V nejlepším zájmu dítěte, Rodiče napořád)	Březen 2018	Zájem udělat si vlastní názor na dokumenty, které pěstouni považovali za přínosné	Obohacení; Nové informace; Přechodná pěstounka jako babička = paralela k „mojí“ přechodné pěstounce; přechodní pěstouni si nemohou vybírat „etnikum“ dítěte	Sledování dokumentů	Proč si dlouhodobí pěstouni mohou vybírat „etnikum“ dítěte?; Uplatnění role babičky v PPPD?	Potřeba už konečně něco napsat
16.	Konzultace s vedoucí DP	27. 3. 2018	Pocit, že pořád jen absorbuji informace o PPPD a nic neprodukuji; potřeba začít psát	Doporučení začít psát první kapitulu věnující se historii PPPD	Diskuse	Jak začít psát DP? Jakou kapitolou začít?	Vykročení kapitolou historie PPPD
17.	Sepsání kapitoly Historie PPPD	Duben 2018	Potřeba začít psát; historie = potřeba nalezení historických	Načerpání nových informací o PPPD; zjištění, že historie PPPD je pro mě (i pro PPPD) důležitá,	Čtení a práce s odbornou literaturou	Jak vznikl institut PPPD? V jaké podobě se PPPD v české společnosti vyskytovala do	Zjištění, že si nutně potřebuji pevně stanovit cíl

			kontextů PPPD	ale do konceptu mé DP nezapadá		roku 2006, kdy byla oficiálně zakotvena v zákoně?	práce a výzkumné otázky – bez toho nemůžu psát
18.	Stanovení cíle práce a výzkumných otázek	Duben 2018	Potřeba sledovat při psaní práce cíl; mít vizi; vědět, na co si práci odpovídám	Nový směr práce; nalezení vize;	Konzultace	Jak pěstounka hodnotí svou zkušenost s PPPD?; Čím dítě zvládá změnu výchovného prostředí?; Co je rolí doprovodné organizace?; Jakou roli má OSPOD v PPPD?	Nasměrování k psaní kapitoly Doprovázející organizace, která odpovídá na výzkumnou otázku: Co je rolí doprovázející organizace?
19.	Sepsání kapitoly Doprovázející organizace	Duben – srpen 2018	Potřeba začít tím, co ve mně hned na počátku vyvolávalo otázky – rolí doprovázející organizace	Rozklíčování třech rolí doprovázející organizace – podpůrné, vzdělávací a kontrolní; zjištění, že řada doprovázejících organizací se na svých stránkách nepřiznává ke kontrolní roli – ačkoli je dána zákonem; Zjištění, že některé metodiky přehazují kontrolní roli DO na OSPOD	Rešerše literatury; telefonát s metodičkou příprav pro pěstouny	Co je rolí doprovázející organizace? Jakou roli na ni deleguje stát? Jak se vysvětluje potřeba doprovázejících organizací?	Zpracování těchto otázek zabralo přes tři měsíce času a 27 normostran. Měla jsem pocit, že sepsáním této kapitoly jsem si odpověděla na řadu otázek, ale zdálo se mi, že nenaplňuji téma DP – příběh pěstounky na přechodnou dobu.

20.	Tvorba schémat	Květen 2018 – současnost	Za účelem zjednodušení - graficky znázornit cestu pěstounky na přechodnou dobu, moji cestu a cestu dítěte ve vztahu k ostatním aktérům	Získání většího přehledu	Moje cesta = moje zkušenost; cesta pěstounky a dítěte – nejprve má představa, po konzultaci s pěstounkou opraveno	Jak do příběhu pěstounky na přechodnou dobu / dobrovolnice / dítěte vstupovali jednotliví lidé? (řazení podle chronologie)	Zjištění, že do schémat přibyli noví lidé a „staronové“ instituce – potřeba zachytit změny
21.	Zachycení změn ke květnu 2018 – příběh pokračuje	Květen 2018	Potřeba zmapovat, jakým způsobem se role aktérů v příběhu proměnily; poukázat na to, že se jedná o pohyblivý proces, který žiji	Zmapování změn, které během uplynulé doby nastaly; uvědomění si změny své vlastní pozice	Data získána z vlastní zkušenosti – zúčastněného pozorování, terénních poznámek	Jak se proměnila moje role? Jak se proměnila role ostatních aktérů? Jak se proměnily moje vztahy s lidmi v tomto příběhu? Kdo z příběhu vystoupil a kdo do něj nově vstoupil?	Pobídnutí k větší reflexi své vlastní role = změna z dobrovolnice na placenou „Pětu na hlídání“; hlubší uvažování nad rolí biologických rodičů dítěte
22.	Návštěva ukončení příprav pěstounů	5. 6. 2018	Nabídka od metodičky příprav, abych se přišla podívat na ukončení příprav pěstounů; zvědavost; chuť „zažít to“, udělat si vlastní názor na přípravu	Nadšení z „dobré praxe“; ocenění spoluúčasti a vzájemného učení lidí, kterých se PP týká (pěstouni, bio. rodiče, bio. děti pěstounů, děti v NRP, sociální pracovníci z DO i OSPOD, psycholog); nové info = „dovezeniny“ ²⁷⁹	Zúčastněné pozorování, terénní poznámky	DO dokáže dělat skvělé věci a být velmi užitečná – za jakých podmínek?	Byla mi nabídnuta možnost spolupracovat na kampani na podporu PP

²⁷⁹ Někteří dlouhodobí pěstouni (a možná i adoptivní rodiče) slaví s přijatými dětmi tzv. dovezeniny, což je oslava dne, kdy si dítě přivezli domů.

23.	Konzultace	11. 7. 2018	Potřeba slyšet zpětnou vazbu na odevzdanou kapitolu DO; dohodnout se na dalším postupu	Ujištění v tom, že takto nelze zpracovávat každou jednotlivou kapitolu. Nepíšu DP na téma Doprovázející organizace, ale příběh pěstounky. Návrh provést rozhovor s pěstounkou a dále postupovat podle dat získaných z rozhovoru.	Diskuse	Jak najít klíč, podle kterého při psaní DP postupovat? Jak se neodchylovat od tématu? Jak pracovat s informacemi – jak je redukovat?	Zpracování přípravy na rozhovor; vytvoření otázek do rozhovoru; zaměření vlastní zvědavosti
24.	Příprava na rozhovor	Srpen 2018	Potřeba jít na rozhovor připravená; vědět, co chci zjistit; potřeba dohodnout se s pěstounkou PPPD na podmínkách a okolnostech spolupráce ještě před provedením rozhovoru; příprava schémat cesty přechodné pěstounky a dítěte	Větší jistota díky přípravě; Soupis devíti otázek schválených na konzultaci s vedoucí DP; informovaný souhlas; náčrt schémat; informace načerpané z literatury doporučené Mgr. Petrou Klvačovou, Ph.D.	Čtení metodologické literatury, čerpání z vlastní zkušenosti	Jak pracovat s nezaručitelnou anonymitou?; jaká je optimální délka rozhovoru?	Připravenost k „akci“
25.	Hlubkový rozhovor s pěstounkou na přechodnou dobu	14. 8. 2018	Potřeba znát zkušenost pěstounky na přechodnou dobu s PPPD; vidět případ v nových souvislostech	Nový pohled na příběh; zjištění, že pěstounka nevystoupila z evidence PPPD; nalezení nových zdrojů neformální podpory, kterým jsem do té doby nepřisuzovala význam	Polostrukturovaný rozhovor	9 oblastí: zkušenost s PPPD; Výběr dítěte; Doprovodná organizace; Jak jsem se do případu dostala já; OSPOD; Vazba – babička; Končení a předávání; Vystoupení	Nové informace, nový pohled na příběh, vystoupení významných témat

						z evidence; Co bys příště udělala jinak?	
26.	Kapitola věnují cí se romství	Září – říjen 2018	Osobní zaujetí významem romství; osobní citlivost na téma romství; nárazy dlouhodobých pěstounů na reakce okolí na romství svěřeného dítěte; iniciativa dlouhodobých pěstounů „něco s tím dělat“	Zjištění, že ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy zveřejnilo definici toho, kdo je Rom; romství jako často řešené téma v metodikách NRP; romství jako něco, s čím se děti i pěstouni musí „vyrovnávat“	Analýza odborné literatury, úředních dokumentů, metodik; čerpání z vlastní zkušenosti, rozhovoru s přechodnou pěstounkou a zkušeností dlouhodobých pěstounů	Jak se v NRP „pracuje“ s romstvím dítěte?; Proč si dlouhodobí pěstouni mohou vybírat dítě podle „etnika“? Co to znamená být Romem?; proč sociální pracovníci (často bez zlého úmyslu) šíří stereotypy?	Doporučení Mgr. Petry Klvačové, Ph.D. shlédnout dokument Třída 8. A věnující se mimo jiné problematic e nepřímé segregace Romů na ZŠ v ČR; Od října 2018 se na HTF UK učím romsky
27.	Konzultace s vedoucí práce	9. 10. 2018	Potřeba jasné struktury DP; konzultace kapitoly o DO	Návrh struktury DP podle témat vystupujících z rozhovoru s pěstounkou + pro mě důležitých témat	Diskuse	Jak pracovat s tím, že informace se stále mění, příběh stále pokračuje?; Jak to zohlednit při psaní DP?; Jak pracovat bez rozlišení teoretické a praktické části DP?	Potřeba poradit se s odborníke m na metodologii ohledně kódování rozhovoru
28.	Konzultace s Mgr. Petrou Klvačovou, Ph.D.	18. 10. 2018	Potřeba poradit se ohledně rozhovoru provedeného s přechodnou pěstounkou- způsob kódování; typ analýzy	Doporučení tematické analýzy s možností následného doplnění o narrativní analýzu	Diskuse	Jak postupovat při analýze rozhovoru?; Na co si dát pozor?; Čeho si všímat?	Analýza rozhovoru

29.	Konzultace s vedoucí práce (změna přístupu na základě přečtení přepisu rozhovoru)	30. 10. 2018	Reakce vedoucí práce na přepsaný rozhovor; nalezení nových souvislostí; moje potřeba stabilizovat se	Nová struktura DP silně reagující na zkušenost přechodné pěstounky; analýza rozhovoru na základě sledování emocí; Využití mé zkušenosti a zkušenosti přechodné pěstounky při tvorbě doporučení pro systémová zlepšení	Diskuse	Jak pracovat s „dramatickým vyprávěním“?; Jak kódovat rozhovor za pomoci sledování emocí?;	Analýza rozhovoru; silný důraz na reflexi vlastní role výzkumnice;
30.	Pětidenní hlídání dítěte po dobu pracovního pobytu dlouhodobých pěstounů v zahraničí	14. – 18. 11. 2018	Dlouhodobí pěstouni mě požádali, zda bychom s manželem mohli na pět dní převzít starost o dítě, protože mají zájem účastnit se konference v zahraničí	Pro mě - známka silného vztahu důvěry dlouhodobých pěstounů vůči mně a manželovi; prohloubení vztahu mezi mnou a dítětem a mnou a pěstouny;	Terénní poznámky	Jak to dítě zvládne? Jak to zvládneme já a manžel?	Dítě chápe, že je u nás jen na „návštěvě“. Když chce domů, vysvětlím mu, že se tam brzo vrátí. Mluvíme spolu o mamince, o tátovi, o babičce. Mluví s ním pravdivě, hodně vysvětluji.
31.	Navštívení „babičky“ (přechodné pěstounky) během pobytu dítěte u nás	17. 11. 2018	Pěstounka na přechodnou dobu (babička) mě a dítě pozvala k sobě na návštěvu; dlouhodobí pěstouni návštěvu odsouhlasili	Možnost sledovat interakci mezi babičkou a dítětem; uvědomění si proměny své role v čase; vděčnost za dospění k tomu „stavu“	Terénní poznámky	Proč mám stále tendenci „obhajovat“ dlouhodobé pěstouny před přechodnou pěstounkou?; návrat k otázce stálosti a roli přechodných pěstounů v životech svěřených dětí	

32.	Sepsání úvodní kapitoly diplomové práce	Listopad 2018- leden 2019	Vytvoření „průvodce diplomovou prací“	Nahlížení vlastní pozice v příběhu; zachycení vlastní cesty; osvojování pozice výzkumnice	Analýza literatury; výzkumný rozhovor; zdroje vlastní paměti	Jak reflektuji vlastní roli v příběhu pěstounky?	Potřeba „poskládat“ zkrácenou verzi příběhu pěstounky
33.	Analýza výzkumného rozhovoru podle zásad zakotvené teorie	Leden- únor 2019	Potřeba pečlivého analytického zpracování příběhu	Kódy a kategorie; objevení nových témat v příběhu	Výzkumný rozhovor	Jaká témata jsou stěžejní?	Potřeba udělat „souhrnnou verzi“ příběhu pěstounky
34.	Sepsání kapitoly „příběh pěstounky na přechodnou dobu“	Leden - únor 2019	Potřeba představit čtenáři příběh pěstounky v zkratce	Nahlédnutí vlastní pozice v příběhu; reflexe vlastního přístupu	Výzkumný rozhovor	Jaké podněty pro systémové změny příběh nabízí?	Nasměrování na další kapitolu
35.	Sepsání kapitoly „pěstounská péče na přechodnou dobu“	Únor 2019	Potřeba zabývat se smyslem a „profesionalitou“ PPPD	Ukotvení tématu PPPD	Analýza teoretických zdrojů; práce s kódy a kategoriemi	Proč je změna přechodných pěstounů na dlouhodobé někdy hodnocena jako selhání?	Nasměrování na další kapitolu
36.	Oslava narozenin dítěte – setkání dlouhodobých pěstounů, přechodné pěstounky (babičky), druhé babičky, mě, mého manžela a dítěte	Únor 2019	Dítě mělo narozeniny, na které dlouhodobí pěstouni pozvali mě, mého manžela i přechodnou pěstounku;	Pocit, že se nám daří něco velkého, že to všechno má smysl	Zúčastněné pozorování; terénní poznámky	Význam stálosti pro dítě?; Nedocentitelná role „někoho zvenku“	
37.	Rekonstrukce kapitoly „doprovázející organizace“ + přidání OSPOD	Únor – březen 2019	Potřeba nahlédnout SPOD optikou OSPOD	Pochopení systému SPOD skrze vyjasnění rolí, úkolů a zodpovědností jednotlivých subjektů	Analýza teoretických zdrojů; práce s kódy a kategoriemi; spolupráce s odborníky	Jak podpořit spolupráci OSPOD a DO?	Nasměrování na další kapitolu
38.	Sepsání kapitoly „neviditelný svět“	Březen 2019	Docenění významu neformálních doprovázejících	Docenění významu neformálních doprovázejících; nahlédnutí vlastní	Analýza teoretických zdrojů; práce s kódy a	Jak může OSPOD a DO podpořit neformální doprovázející?	Nasměrování na další kapitolu

	neformálních doprovázejících“		h	role	kategoriemi		
39.	Rekonstrukce kapitoly Romství	Březen 2019	Má vlastní potřeba zabývat se tématem romství; příkládání důležitosti tématu romství v příběhu	Různé přístupy, jak s tématem zacházet	Analýza teoretických zdrojů; práce s kódy a kategoriemi; zúčastněné pozorování	Rom se Romem rodí, nebo se jím stává? Co to znamená být Romem?	Nasměrování na vytvoření návrhů systémových zlepšení
40.	Tvorba návrhů pro systémové změny	Březen – duben 2019	Dosažení cíle práce	Nahlédnutí systémových souvislostí; navržení systémových změn	Celá DP; metodiky; příběh; vlastní zkušenost		Zhodnocení výzkumné cesty

Příloha č. 2 Informovaný souhlas

INFORMOVANÝ SOUHLAS S POSKYTNUTÍM ROZHOVORU

Byla jsi požádána o rozhovor za účelem získání dat a informací pro kvalitativní výzkum k mé diplomové práci nazvané Příběh pěstounky na přechodnou dobu – návrhy pro systémová zlepšení. Výzkum probíhá v rámci magisterského studia oboru Diakonika – krizová a pastorační práce na Evangelické teologické fakultě Karlovy Univerzity v Praze. Cílem mé práce je pečlivé zpracování tvého příběhu coby pěstounky na přechodnou dobu s důrazem na tvou osobní zkušenost a také s využitím osobní zkušenosti dalších aktérů zainteresovaných v tomto konkrétním případě – včetně té moje. Účelem tohoto zpracování bude nahlédnutí širších souvislostí kolem tohoto konkrétního případu pěstounské péče na přechodnou dobu, které následně využiji při vytvoření návrhů pro možná systémová zlepšení.

Tvoje spolupráce na tomto projektu je dobrovolná. Co přesně tento projekt obnáší, se pokusím co nejvístižněji popsat v následujících fázích:

- Nejprve společně projdeme tento informovaný souhlas a domluvíme se na pravidlech tak, aby nám oběma spolupráce vyhovovala
- Zapnu nahrávací zařízení a budeme si povídat o tvé zkušenosti
- Pokud budeš chtít, nahrávku ti zašlu na email
- Doma nahrávku doslovně přepíšu
- Následně doslovný přepis zanonymizuju
- Přepis mi bude sloužit jako zdroj dat při psaní mé diplomové práce

Jelikož jsem si vědoma citlivosti informací, které se v rozhovoru mohou objevit, vynaložím veškeré své úsilí na zajištění nejvyšší možné anonymity. V přepisu rozhovoru budou odstraněny identifikující údaje (veškerá jména a pojítka, která by mohla prozrazovat totožnost osob uvedených v rozhovoru). Audionahrávku rozhovoru budu mít k dispozici pouze já, ty a vedoucí mé práce, PhDr. Bohumila Baštecká, Ph.D.. Anonymizovaný přepis rozhovoru zahrnu do své diplomové práce jako přílohu, která nebude veřejně přístupná. I přes veškerá tato opatření bych tě ráda upozornila na to, že není v mých silách zajistit ti stoprocentní anonymitu. Lidé, kterým je tvůj příběh znám, tě pravděpodobně budou schopni na základě informací uvedených v rozhovoru identifikovat. Dále, diplomová práce bude psána

mým jménem – lidé, kteří vědí, že jsem v roli dobrovolnice docházela do tvé domácnosti, opět pravděpodobně budou schopni rozpoznat tvou identitu.

Máš právo od této dohody kdykoliv odstoupit, a to i v průběhu rozhovoru. Pokud na nějakou otázku nebudeš chtít odpovídat, řekni mi to a já ji vynechám. Pokud by ti rozhovor připadal příliš dlouhý, upozorni mě na to a můžeme ho rozdělit do několika setkání. V kterékoli výše popsané fázi můžeš do procesu vstupovat a ovlivňovat ho. Děkuji ti za pozornost věnovanou těmto informacím a také za důvěru, kterou mi svou účastí projevuješ. Velmi si jí vážím.

V případě jakýchkoli dotazů týkajících se mé diplomové práce se můžeš obrátit na mě, Petru Turtákovou (tel: 775335444, popř. e-mail: turtakova.petra@seznam.cz) nebo na vedoucí mé práce, PhDr. Bohumilu Bašteckou, Ph.D. (e-mail: bastecka@etf.cuni.cz).

Svým podpisem zde souhlasíš se svou účastí na tomto projektu a s informacemi uvedenými výše. Jeden výtisk tohoto formuláře náleží tobě.

Podpis respondentky:

Bc. Petra Turtáková

V Praze dne 14. 8. 2018

Příloha č. 3 Přepis výzkumného rozhovoru (neveřejná)

Příloha je neveřejná. Do přílohy lze nahlédnout se svolením pěstounky na přechodnou dobu.

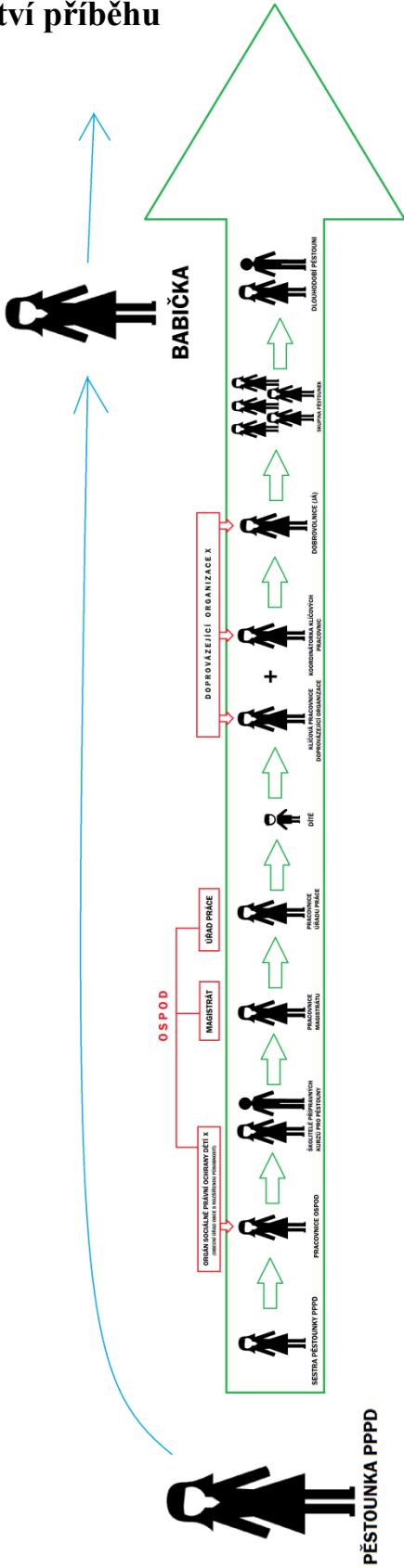
V případě zájmu kontaktuje autorku práce (turtakova.petra@seznam.cz)

Příloha č. 4 Kódy a kategorie z výzkumného rozhovoru (neveřejná)

Příloha je neveřejná. Do přílohy lze nahlédnout se svolením pěstounky na přechodnou dobu.

V případě zájmu kontaktuje autorku práce (turtakova.petra@seznam.cz)

Příloha č. 5 Schémata pro jednotlivá dějství příběhu

Schéma 1: První dějství: O Jitce

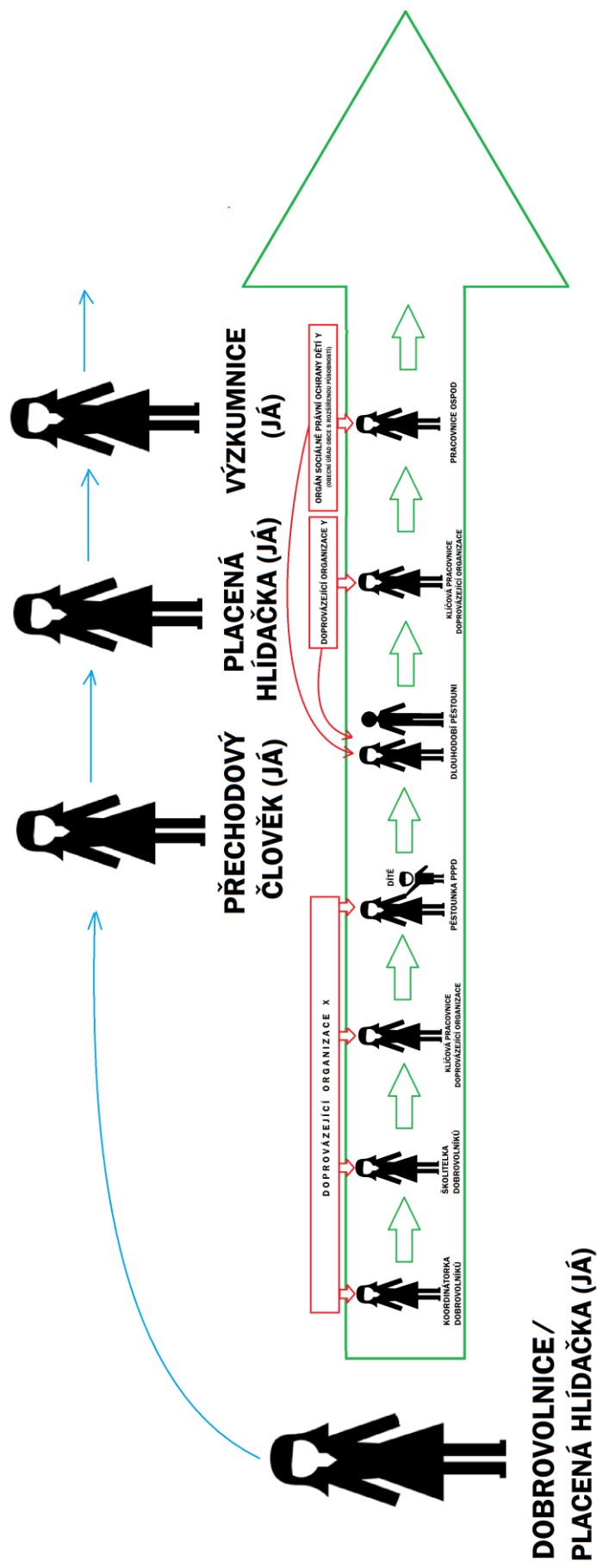

Schéma 2: Druhé dějství: O Petře

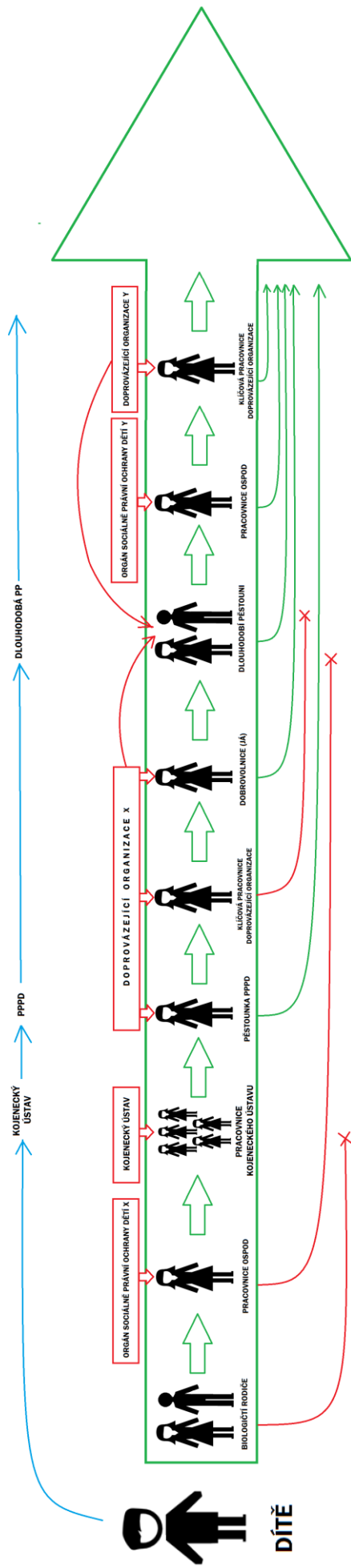

Schéma 3: Třetí dějství: O Vojtkovi